

UNIVERZITA KARLOVA

Právnická fakulta

Pavla Brhlíková

**Výkon rozhodnutí ve věcech
rodinněprávních**

Enforcement of judgments in family cases

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: JUDr. Dita Frintová, Ph.D.

Katedra občanského práva

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): červen 2018

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracovala samostatně, že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny a že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 246 776 znaků včetně mezer.

Pavla Brhlíková

V Praze dne

Ráda bych tímto poděkovala JUDr. Ditě Frintové, Ph.D., za odborné vedení práce, cenné rady, věcné připomínky a vstřícnost při konzultacích a vypracování diplomové práce.

Obsah

Úvod.....	1
1 Civilní řízení	3
1.1 Řízení nalézací (sporná a nesporná).....	3
1.2 Zvláštní řízení soudní	4
1.2.1 Historický vývoj.....	4
1.2.2 Specifika nesporných řízení	5
1.2.3 Současná právní úprava.....	6
1.3 Rozhodnutí v civilním procesu	6
1.3.1 Právní moc a vykonatelnost jako vlastnosti rozhodnutí v civilním řízení.....	7
2 Vykonávací řízení.....	10
2.1 Historický vývoj exekučního práva v právním řádu Československé a České republiky	11
2.2 Zásady ovládající vykonávací řízení	12
2.3 Titul pro soudní výkon rozhodnutí a exekuční titul.....	14
2.4 Druhy výkonu rozhodnutí.....	15
2.5 Způsoby výkonu rozhodnutí	15
2.6 Průběh výkonu rozhodnutí	16
2.7 Výkon rozhodnutí dle ZZŘS.....	18
3 Výkon rozhodnutí ve věcech rodinněprávních.....	20
3.1 Ochrana rodiny a její význam v rámci rodinného práva.....	20
3.1.1 Právní ochrana rodiny	21
3.1.2 Rodinněprávní zásady.....	22
3.2 Řízení ve věcech rodinněprávních a jeho právní úprava	24
3.3 Výkon rozhodnutí ve věcech rodinněprávních.....	30
4 Výkon rozhodnutí ve věci ochrany proti domácímu násilí	32
4.1 Fenomén domácí násilí.....	32
4.2 Pojem domácí násilí.....	32
4.3 Soukromoprávní a veřejnoprávní ochrana před domácím násilím	34
4.4 Zvláštní předběžné opatření ve věcech ochrany před domácím násilím a jeho výkon.....	37
4.4.1 Současná právní úprava.....	37
4.4.2 Podmínky nařízení předběžného opatření ve věci ochrany proti domácímu násilí podle ZZŘS	39
4.4.3 Průběh řízení o ochraně před domácím násilím	40
4.4.4 Rozhodnutí o nařízení předběžného opatření ve věcech ochrany před domácím násilím dle ZZŘS	43
4.4.5 Trvání předběžného opatření ve věcech ochrany před domácím násilím dle ZZŘS.....	44

4.4.6	Opravné prostředky proti rozhodnutí o nařízení předběžného opatření ve věcech ochrany před domácím násilím dle ZZŘS	45
4.5	Prvotní výkon usnesení o nařízení předběžného opatření ve věcech ochrany před domácím násilím dle ZZŘS	45
4.6	Opětovný výkon usnesení o nařízení předběžného opatření ve věcech ochrany před domácím násilím dle ZZŘS	48
5	Výkon rozhodnutí ve věcech péče soudu o nezletilé	50
5.1	Péče soudu o nezletilé	50
5.2	Zvláštní předběžné opatření upravující poměry dítěte	52
5.2.1	Řízení o předběžném opatření dle § 452 ZZŘS	55
5.2.2	Výkon rozhodnutí o předběžné úpravě poměrů	59
5.3	Řízení ve věcech péče soudu o nezletilé	61
5.4	Výkon rozhodnutí ve věcech péče o nezletilé	69
5.4.1	Způsoby provedení výkonu rozhodnutí ve věcech péče o nezletilé	71
5.4.2	Opravné prostředky	77
5.4.3	Náklady výkonu rozhodnutí o péči	77
5.5	Zvláštní ustanovení o výkonu rozhodnutí ve věcech výživného	78
	Závěr	81

Úvod

Jedním ze druhů soudních řízení je civilní proces, který slouží k ochraně vztahů soukromoprávní povahy. Cílem a účelem civilního procesu je zejména vydání vykonatelného rozhodnutí. Rozlišujeme mezi jednotlivými fázemi civilního řízení, když civilní proces se obecně dělí na řízení nalézací a vykonávací. Řízení nalézací, dále dělené na řízení sporné a nesporné, směřuje k vydání závazného rozhodnutí, k jehož výkonu obvykle dochází v rámci řízení vykonávacího, které po něm může a nemusí následovat. Vykonávací řízení slouží k vynucení splnění právní povinnosti v případech, kdy ke jejímu splnění nebylo přistoupeno dobrovolně.

Výkon jednotlivých druhů rozhodnutí má specifickou povahu. Tématem této práce je výkon rozhodnutí ve věcech rodinněprávních, který se od výkonu ostatních občanskoprávních rozhodnutí liší jednak zvláštní právní úpravou (obsaženou v zákoně č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních), a jednak povahou předmětu výkonu rozhodnutí, kterými jsou osoby, zejména pak nezletilé děti, a nikoli peněžitá či nepeněžitá plnění jako v ostatních případech výkonu rozhodnutí.

Úpravu rodinného práva nalézáme po rekodifikaci soukromého práva v obecné soukromoprávní normě – v zákoně č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. Zde jsou upraveny základní rodinněprávní instituty. V návaznosti na výše zmíněnou rekodifikaci soukromého práva hmotného došlo ke změnám i v procesněprávní oblasti. Byl přijat, pro rodinné právo stěžejní a zcela nový zákon, č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, a zároveň bylo přistoupeno k novelizaci zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, který je vůči zákonu o zvláštních řízeních soudních ve vztahu subsidiarity. Právní řád České republiky respektuje hodnoty a cíle, které v oblasti rodinněprávní upravuje a chrání mezinárodní právo a poskytuje jim ochranu. Zvláštní právní ochrany se na úrovni vnitrostátní i mezinárodní dostává především nezletilým dětem.

Tato diplomová práce se věnuje zvláštním postupům při výkonu rozhodnutí ve věcech rodinněprávních, jejichž úpravu nalezneme v části druhé hlavě páté zákona o zvláštních řízeních soudních, a které jsou odchylné od obecné úpravy občanského soudního řádu. Práce je rozdělena na čtyři kapitoly. V první úvodní kapitole se věnuji obecně problematice civilního řízení, dále řízení vykonávacímu a výkonu rozhodnutí, s důrazem na jeho vývoj, principy, funkce a právní úpravu. Druhá kapitola je zaměřena na výkon rozhodnutí ve věcech rodinněprávních a na jeho specifika. Třetí kapitola je věnována tématu domácího násilí, a výkonu rozhodnutí ve věci ochrany proti domácímu násilí. Čtvrtá kapitola se zaměřuje na výkon

rozhodnutí ve věcech péče soudu o nezletilé a výkonu rozhodnutí ve věcech výživného. V závěru práce shrnuji dosažené poznatky o problematice výkonu rozhodnutí ve věcech rodinněprávních a hodnotím současnou právní úpravu daného institutu.

Cílem práce je popsat a prokázat důležitost zvláštního zřetele na ochranu rodiny, nezletilých dětí a osob ohrožených domácím násilím, zejména prostřednictvím soukromoprávní úpravy, a dále upozornit na specifika jednotlivých způsobů výkonu rozhodnutí ve věcech rodinněprávních.

Diplomová práce je vypracovaná podle úpravy účinné ke dni 25.6.2018.

1 Civilní řízení

Právo je nejčastěji chápáno jako soubor právních norem nebo také pravidel chování (příkazů, zákazů nebo dovolení), které jsou uznávané či přímo stanovené a vynutitelné státní mocí. Právo hmotné pak stanoví svým adresátům subjektivní práva a povinnosti, což samo o sobě k zajištění subjektivních práv nestačí. Plnou ochranu subjektivních práv garantuje existence práva procesního. Jako prostředek ochrany vlastních práv a oprávněných zájmů slouží buď svémoc nebo zákonem upravený proces. Pojmem proces je v oblasti práva označován postup určitých právních subjektů, vedoucí k dosažení určitých výsledků. Samostatným, zvláštním procesním odvětvím je civilní proces, jeden ze druhů soudních řízení, jehož účelem je ochrana vztahů soukromoprávní povahy. Civilní proces můžeme definovat jako *soubor právních vztahů vznikajících v důsledku postupu (procesních úkonů) soudu a dalších procesních subjektů při poskytování ochrany soukromoprávním a některým jiným právním vztahům*.¹ Cílem a účelem takového řízení pak je vydání vykonatelného rozhodnutí. Civilní proces se obecně dělí na řízení nalézací a vykonávací.

1.1 Řízení nalézací (sporná a nesporná)

*Řízení nalézací je druh civilního procesu, který vede k rozhodnutí, jímž soud buď zjišťuje, co je právem nebo právo vytváří.*² Výsledkem řízení nalézacího je vydání závazného rozhodnutí, které lze ve většině případů vykonat v rámci řízení vykonávacího. Řízení nalézací se pak dále dělí na řízení sporné a nesporné. Jedná se o dva rovnocenné druhy nalézacího řízení a k jejich rozlišení dochází na základě různých kritérií. Prvním kritériem je povaha soudního rozhodnutí, které je výstupem daného řízení. Řízení sporné vede k vydání rozhodnutí deklaratorního, zatímco nesporné řízení vede k vydání rozhodnutí konstitutivního. Dalším kritériem je účel daného řízení. Dle tohoto kritéria má nesporné řízení preventivní význam, zatímco sporné řízení slouží k ochraně práv, do kterých již bylo zasaženo a má tak funkci reparační. Dále lze tyto dva druhy nalézacího řízení od sebe odlišit na základě způsobu jejich zahájení. Sporné řízení lze zahájit výlučně na návrh, což je projevem dispoziční zásady, dalšího znaku typického pro sporné řízení. V nesporném řízení je dispozice se řízením omezená. Rozdíl mezi sporným a nesporným řízením představuje odlišnost zásad, kterými je řízení vedeno. Sporné řízení je ovládáno zásadou projednací. Ta spočívá v tom, že soud projednává a jako důkaz ve věci provede pouze to, co mu účastníci předloží. Skutkový stav je zjišťován v rozsahu tvrzeném účastníky a za pomoci důkazů účastníky navržených. Naopak nesporné řízení

¹ Winterová, Alena. *Civilní právo procesní: vysokoškolská učebnice*. Praha: Linde, 1999. Vysokoškolské právnícké učebnice. s.38

² Winterová, Alena. *Civilní právo procesní: vysokoškolská učebnice*. Praha: Linde, 1999. Vysokoškolské právnícké učebnice.. s.43

je vedeno zásadou vyšetřovací. V rámci nesporného řízení tak soudce kromě toho, že se zabývá tvrzeními samotných účastníků, sám vyhledává a zajišťuje potřebné důkazy, když může účastníky vyzývat k součinnosti při této své činnosti. Další právní zásadou, která od sebe odlišuje sporné a nesporné řízení je princip apelace. V rámci sporného řízení při využití opravných prostředků platí zásada neúplné apelace. To znamená, že v řízení o odvolání mohou být nové skutečnosti nebo důkazy, které nebyly uplatněny před soudem 1. stupně, uplatněny pouze za podmínek výslovně uvedených zákonem. V rámci řízení nesporného při uplatnění opravných prostředků platí zásada úplné apelace. Konečně, sporné řízení charakterizuje systém dvou stran v kontradiktorním postavení. Účastníky sporného řízení jsou žalobce a žalovaný, jejichž zájmy jsou ve vzájemném rozporu. Účastníci nesporného řízení jsou označováni jako navrhovatel a ti, o jejichž právech a povinnostech má být jednáno. Vzájemné postavení účastníků zde nelze považovat za kontradiktorní, neboť účelem nesporného řízení není, jak bylo uvedeno výše, řešení právního sporu, ale vydání konstitutivního rozhodnutí, když v takových případech na účastníky nelze pohlížet jako na osoby stojící proti sobě, mající protichůdné zájmy. To vyplývá z povahy právních vztahů, kterých se nesporná řízení týkají, například vztahů z odvětví práva manželského nebo rodinného. *Kontradiktornost postavení stran je dána procesním vymezením jejich rolí, nikoli tím, zda mezi nimi je či není spor. Není proto pojmovým znakem nesporného řízení okolnost, že mezi účastníky nedošlo ke sporu.*³ Typickým příkladem jsou pak řízení v oblasti rodinného práva, která ač se řadí mezi řízení nesporná, účastníci ve většině případů fakticky ve sporu jsou a mají protichůdné názory a zájmy. V rámci právního řádu České republiky jsou řízení nalézací sporné a nesporné upraveny zvlášť. Sporné nalézací řízení je upraveno v zákoně č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád (dále jen „OSŘ“). Nesporná řízení upravuje zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních (dále jen „ZZŘS“).

1.2 Zvláštní řízení soudní

1.2.1 Historický vývoj

Historicky nejstarší soudy a soudní řízení před nimi, s nimiž se setkáváme v období vzniku prvních států, neznaly rozlišení soudního řízení na jednotlivé poddruhy. Existoval jednotný proces vedený před soudy, popřípadě před úředními osobami zastupujícími stát. Jako většina soukromoprávních institutů současného kontinentálního práva má svůj původ v římském právu. Stejně je tomu i u nesporného řízení, které se v rámci římského práva vytvořilo ze zvláštních forem řízení, při kterých magistrát pouze potvrzoval určitý právní úkon. Tento zdánlivý proces se nazýval *iurisdictio voluntaria*. Cílem bylo, podobně jako dnes,

³ Lavický, P. a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Řízení nesporné. Praktický komentář*. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2015, s. 4

předejít možným sporům v budoucnosti. Tato řízení měla stejně jako ta současná nesporná funkci preventivní. Podobně jako dnes se tato zvláštní forma řízení vyžadovala u úkonů, které souvisely s právem rodinným nebo dědickým. Pozdější vývoj římského práva za doby principátu přinesl tzv. *cognitio extra ordinem*, řízení, kdy magistrát mohl v určitých případech (opět se jednalo např. o věci ohledně dědictví či alimentární povinnosti) rozhodnout o právních poměrech účastníků. Germánské státy římské právo a římskoprávní instituty převzaly a ve středověké Evropě vznikaly orgány, které zajišťovaly listinnou činnost v nesporných věcech, např. vyřizovaly amortizaci listin nebo prováděly zápisy vlastnického práva k nemovitým věcem. Do 18. století však význam nesporných řízení nebyl srovnatelný s významem řízení sporného. Za vlády Josefa II. byl přijat i pro České země josefínský obecný soudní řád a v roce 1785 byl přijat patent, který upravoval řízení ve věcech opatrovnických, osiřelých dětí, depozitních atd., tedy *defacto* řízení nesporná. Dalším dokumentem, který upravoval řízení nesporná byl Fügerova příručka nesporného řízení. V roce 1854 byl přijat císařský „nesporný patent“, který byl recepční normou,

zákonem č. 11/1918 Sb., převzat do právního řádu nově vzniklé Československé republiky. Předmětem nesporného řízení byly věci rodinněprávní, rejstříkové a obchodněprávní. Byl přijat zákon č. 100/1931 Sb., o zásadních ustanoveních řízení nesporného, který platil až do roku 1950, kdy samostatnost nesporného řízení zanikla kvůli přijetí zákona č. 142/1950 Sb., o řízeních ve věcech občanskoprávních, kde byl celý civilní proces upraven jako jednotný bez rozdělování nesporného a sporného řízení. Občanský soudní řád č. 99/1963 Sb., navázal na koncepci jednotného soudního civilního řízení, nicméně počítal i se specifiky nesporných řízení. Vlivem politických a společenských změn po roce 1989 prošel celý právní řád značnou novelizací, která měly vliv i na úpravu nesporných řízení. Ta byla obsažena v Občanském soudním řádu v hlavě páté třetí části. Největší změnou v právní úpravě týkající se nesporných řízení bylo nepochybně přijetí zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, v důsledku čehož se úprava nesporných řízení přesunula z OSŘ nového ZZŘS, a zákonodárce tak po dlouhé době přijetím samostatné právní normy potvrdil svébytnost nesporných řízení.

1.2.2 Specifika nesporných řízení

Nesporná řízení se od sporných řízení odlišují mnoha způsoby. Jedná se především o obsah řízení a povahu projednávaných věcí, vymezení účastníků, způsob zahájení řízení a základní zásady, jimiž je nesporné řízení vedeno. Nesporná řízení jsou ovládána zásadou oficiality, která se projevuje tak, že řízení je zahajováno z moci úřední, z vůle soudu, na základě iniciativy ze strany orgánu či jednotlivce, tj. bez nutnosti vůle účastníka. V případě nesporných

řízení se uplatňuje zásada vyhledávací, která přenáší odpovědnost za dostatečné objasnění skutkového stavu z účastníků na soud.

1.2.3 Současná právní úprava

Dne 1. ledna 2014 nabyl účinnosti zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, který je základním pramenem práva, který upravuje především nesporná řízení. Některá řízení, která zákon upravuje, jako například řízení o nahrazení souhlasu zástupce samosprávné komory k seznámení se s obsahem listin, totiž svojí povahou nespornými nejsou. Proto byl dle důvodové zprávy k zákonu tento zákon pojmenován jako zákon o zvláštních řízeních soudních a nikoli přímo zákon o řízeních nesporných. Zákon je rozdělen na tři části – Obecnou, Zvláštní a Přechodná a závěrečná ustanovení. Podle úvodního ustanovení dle tohoto zákona projednávají a rozhodují soudy právní věci stanovené v tomto zákoně. Těmito právními věcmi jsou věci vypočtené v § 2 ZZŘS. Jedná se o taxativní výčet řízení, která podléhají úpravě dle ZZŘS. Tato řízení byla dříve upravena v OSŘ v Páté hlavě Třetí části. Pokud se mezi řízeními nespornými vyskytují i řízení nikoli nesporná, zařadil je zákonodárce do výčtu proto, že je věcí veřejného zájmu, aby o nich bylo rozhodnuto výrokem soudu. Zvláštní část ZŘS pak výše vyjmenovaná řízení rozděluje do jednotlivých tematických skupin: Řízení o některých otázkách fyzických osob, Řízení o některých otázkách týkajících se právnických osob a ve věcech svěřenského fondu, Řízení o pozůstalosti, Jiná řízení a Řízení ve věcech rodinněprávních.

Zákon o zvláštních řízeních soudních se bude týkat pouze těch řízení, která jsou taxativně vymezena ve zvláštní části tohoto zákona. *Pokud zvláštní část úpravu tohoto řízení neobsahuje, nelze zákon o zvláštních řízeních soudních použít.*⁴ Pro věci, které nejsou v ZZŘS výslovně upraveny se subsidiárně použijí ustanovení OSŘ. V § 1 odst. 3 je pak dále upravena i tzv. zbytková subsidiarita.

1.3 Rozhodnutí v civilním procesu

Soudní rozhodnutí je individuální právní akt a zároveň je svou podstatou jedním z procesních úkonů soudu. *Lze jej definovat jako výrok soudu, který má závazné právní důsledky, stanovené objektivním právem.*⁵ Mezi základní vlastnosti, kterými jsou soudní rozhodnutí nadána, patří autoritativnost soudního rozhodnutí, a s ní související závaznost. Vydání soudního rozhodnutí náleží pouze soudu a musí mít předepsanou formu a stanovené náležitosti. Občanský soudní řád upravuje jako formy rozhodnutí rozsudek, usnesení a platební rozkaz. Dle § 152 odst. 1 OSŘ rozhoduje soud rozsudkem o věci samé. Zákon stanoví, kdy soud rozhoduje ve věci samé usnesením. Usnesení je tak formou rozhodnutí, které soud využívá

⁴ Macková, A., Muzikář, L., a kol.: Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář s důvodovou zprávou a judikaturou. Praha: Leges, 2016, s.27.

⁵ Winterová, Alena. *Civilní právo procesní: vysokoškolská učebnice*. Praha: Linde, 1999. Vysokoškolské právní učebnice. ISBN 80-7201-157-x. s.248

v případech, není-li v zákoně stanoveno jinak (§ 167 odst. 1 OSŘ). Zásadou uvedenou v § 152 odst. 1 OSŘ se řídí všechna sporná řízení. Zákon o zvláštních řízeních soudních, který upravuje řízení nesporná a některá další řízení v § 25 odst. 1 ustanovuje zásadu opačnou, a sice že soud rozhoduje ve věci samé usnesením, nestanoví-li zákon jinak. Výjimky, pro které platí, že soud rozhoduje ve věci samé usnesením, se tak vztahují pouze na některé věci nesporné. Důvodová zpráva k ZZŘS uvádí, že: „Usnesením soud bude rozhodovat nejen o procesních právech a povinnostech či o vedení řízení, ale i o věci samé (meritorně). Tam, kde zvláštní část tohoto zákona stanoví, bude soud vydávat rozsudek (věci osobního stavu, rozhodnutí o výživném).“ Navíc v řízeních, která se řídí ZZŘS není přípustné rozhodovat platebním rozkazem a zároveň není možné vydání rozsudku pro zmeškání nebo rozsudku pro uznání, což je projevem zásady vyjádřené v tomto zákoně, podle níž s nedostavením se účastníka k jednání nebo s nepodáním vyjádření nelze spojovat nepříznivé procesní důsledky.

Rozhodnutí ve věci samé, tedy tzv. meritorní rozhodnutí, jímž je rozhodováno o předmětu řízení lze mimo jiné podle povahy daného soudního rozhodnutí rozlišovat na rozhodnutí konstitutivní a deklaratorní. V případě konstitutivních rozhodnutí jde o rozhodnutí právotvorná, vytvářející nový právní stav, zasahující do hmotněprávních vztahů. Konstitutivní rozhodnutí zakládá (konstituuje) hmotná subjektivní práva a ukládá nově vzniklé hmotněprávní povinnosti. Oproti tomu rozhodnutí deklaratorní pouze závazně potvrzují (deklarují) již dříve existující hmotná práva a povinnosti. Jedním z třídících kritérií používaných pro rozlišování sporných řízení od nesporných je právě povaha rozhodnutí, které je jejich výsledkem. Dle tohoto názoru platí, že je-li povaha rozhodnutí deklaratorní, jedná se o řízení sporné, a naopak je-li povaha rozhodnutí konstitutivní, jedná se o řízení nesporné. Ačkoli je dle Lavického nepochybné, že povaha preventivního působení a konstitutivního rozhodování v nesporném řízení převažuje, nelze z výše popsaného kritéria při odlišování sporných a nesporných řízení vycházet zcela bezvýjimečně.

1.3.1 Právní moc a vykonatelnost jako vlastnosti rozhodnutí v civilním řízení

Právní moc je významným institutem procesního práva a zároveň souborem vlastností rozhodnutí, který slouží k zaručení právní jistoty ohledně právních vztahů, o kterých je rozhodováno. Podmínkou pro nabytí právní moci, je dle § 159 OSŘ řádné doručení rozhodnutí tak, aby byla všem oprávněným osobám poskytnuta možnost uplatnit řádný opravný prostředek a vznik právní moci rozhodnutí tak zvrátit. Právní moc můžeme dle vlastností, které jsou s ní spojené, rozdělit na právní moc formální, která znamená konečnost daného rozhodnutí a na právní moc materiální, která znamená závaznost rozhodnutí (pozitivní stránka) a zároveň jeho nezměnitelnost (negativní stránka). Právní moc je nutné odlišit od „vnitřní“ vázanosti soudu

rozhodnutím. Podle § 156 odst.3 OSŘ a § 170 OSŘ je soud vázán (svým vlastním) rozhodnutím, jakmile jej vyhlásil. Z nálezu Ústavního soudu sp. zn. II.ÚS 1688/10, ze dne 09.10.2012, vyplývá, že i kdyby princip vázanosti soudu vlastním rozhodnutím nebyl výslovně upraven v zákoně, bylo by lze jeho existenci dovodit z ústavních principů a zásad materiálního právního státu ovládajících fungování moci soudní.

Další základní vlastností rozhodnutí v civilním řízení je vykonatelnost, nebo také vynutitelnost, jež je úzce provázána s právním institutem právní moci, ačkoli rozhodnutí nemusí být nutně nadáno oběma vlastnostmi zároveň. Existují případy, kdy právní moc předchází vykonatelnosti a naopak. Vykonatelnost rozhodnutí „*spočívá v jeho přímé vynutitelnosti prostřednictvím státní moci nebo pod její kontrolou*“.⁶ Vykonatelnost je stěžejním právním institutem, jehož významnost spočívá v tom, že umožňuje vynucení splnění povinnosti uložené v rozhodnutí, prostřednictvím státního donucení, i proti vůli toho, komu byla uložena, nebo v případě rozhodnutí, která povinnost plnit neukládají, vynutit, aby bylo postupováno ve shodě s nimi. Bez takové vlastnosti rozhodnutí by soudní rozhodování nemohlo být považováno za autoritativní a civilní proces by byl beze smyslu, neboť by nebylo prostředku, který by zajistil spravedlivou ochranu soukromých práv a oprávněných zájmů účastníků.

Rozlišujeme mezi vykonatelností formální, která spočívá v opatření daného rozhodnutí potvrzením vykonatelnosti (tzv. doložkou vykonatelnosti) a vykonatelností materiální. Aby bylo rozhodnutí materiálně, tedy prakticky realizovatelné, musí obsahovat určité podstatné náležitosti. „*Jednou ze základních náležitostí materiální vykonatelnosti rozhodnutí je, aby v něm byl vymezen rozsah a obsah povinností, k jejichž splnění byl výkon rozhodnutí nařízen. Je tomu tak proto, aby vykonávací orgán (v daném případě soud) věděl, co vlastně má být vynuceno, a aby nemusel teprve v průběhu vykonávacího řízení zjišťovat, co je obsahem uložené povinnosti. Soudu v rámci vykonávacího řízení tedy přísluší posoudit, zda rozhodnutí k výkonu navržené ukládá povinnému povinnosti, jež lze v skutku vykonat, tedy např. zda uložená povinnost odpovídá možným způsobům provedení výkonu rozhodnutí, zda tato povinnost je konkretizována dostatečně určitě apod. Není-li možné z exekučního titulu uvedené náležitosti materiální vykonatelnosti dovodit ani výkladem s přihlédnutím k povaze uložené povinnosti nebo ke způsobu exekuce, nemůže takový titul být způsobitelným podkladem pro nařízení výkonu rozhodnutí.*“⁷ Podle ustanovení § 261a odst. 1 OSŘ lze výkon rozhodnutí nařídit jen tehdy, obsahuje-li rozhodnutí označení oprávněné a povinné osoby, vymezení rozsahu a obsahu povinností, k jejichž splnění byl výkon rozhodnutí navržen, a určení lhůty ke splnění povinnosti.

6 Winterová, Alena. *Civilní právo procesní: vysokoškolská učebnice*. Praha: Linde, 1999. Vysokoškolské právnícké učebnice. s.294

7 usnesení Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 20 Cdo 1693/2005, ze dne 24. listopadu 2005

Nabytí vykonatelnosti je spojeno u různých forem rozhodnutí s jiným okamžikem a řídí se ustanoveními § 161 odst. 1 OSŘ a § 171 odst. 1 OSŘ. Rozsudek je vykonatelný, jakmile uplyne lhůta k plnění. U rozsudků, které neznají na plnění nastává vykonatelnost společně s nabytím právní moci. Usnesení, neukládají-li povinnost k plnění, nabývají vykonatelnosti doručením, a není-li doručení nutné, vyhlášením nebo vyhotovením. Usnesení, která ukládají splnění povinnosti se stávají vykonatelnými stejně jako rozsudky, po uplynutí pariční lhůty.

Výjimkou v oblasti nabývání vykonatelnosti je vykonatelnost předběžná. Rozsudky, které jsou předběžně vykonatelné nabývají vykonatelnost dříve, než se stanou pravomocnými. Předběžná vykonatelnost se týká pouze rozsudků na plnění a pariční lhůta u nich běží od doručení. *Výjimečnost předběžné vykonatelnosti znamená, že není přípustná obecně, ale jen v případech v zákoně uvedených. Zákon přitom rozlišuje obligatorní předběžnou vykonatelnost, která nastává přímo ze zákona, a fakultativní předběžnou vykonatelnost, která se opírá o rozhodnutí soudu. Obligatorně předběžně vykonatelné rozsudky jsou předběžně vykonatelné, i když jejich předběžná vykonatelnost nebyla výslovně uvedena ve výroku soudu. Naopak fakultativní předběžná vykonatelnost musí být stanovena výrokem soudu.*⁸ Obligatorně předběžně vykonatelným rozsudkem jsou například rozsudky ukládající plnění vyživovací povinnosti. Fakultativní předběžnou vykonatelnost může soud ve výroku svého rozhodnutí stanovit vždy, pokud by účastníku hrozilo nebezpečí těžko nahraditelné nebo značné újmy. Na návrh dotčené osoby lze vykonatelnost pravomocných rozsudků, předběžně vykonatelných rozsudků i usnesení, která již nastala, odložit rozhodnutím soudu o odložení vykonatelnosti, a to v souvislosti s opravnými prostředky. Skutečnost, zda a jakého data nabylo rozhodnutí právní moci a vykonatelnosti osvědčuje potvrzení vykonatelnosti neboli doložka vykonatelnosti (dle § 261 odst. 2 OSŘ a § 38 EŘ). Rozhodnutí touto doložkou opatří ten orgán, který dané rozhodnutí vydal. Exekuční titul s doložkou vykonatelnosti se přikládá k návrhu na nařízení výkonu rozhodnutí nebo k exekučnímu návrhu, *neboť je to nezbytnou podmínkou pro výkon rozhodnutí.*

⁸ Winterová, Alena. *Civilní právo procesní: vysokoškolská učebnice*. Praha: Linde, 1999. Vysokoškolské právnické učebnice. s.299

2 Vykonávací řízení

Mezi jednotlivé druhy civilního procesu vedle řízení insolvenčního, zajišťovacího, rozhodčího a předběžného patří řízení nalézací a řízení vykonávací. Řízení nalézací a řízení vykonávací jsou samostatnými stádii civilního řízení a nejsou na sobě nutně závislá. *V nalézacím řízení soud nalézá právo, tedy vyslovuje, co je právem v konkrétní kauze, kterou řešil a jaká z toho komu z účastníků plyne povinnost* ⁹. Vykonávací řízení je procesem, který směřuje k výkonu rozhodnutí, když tato fáze civilního řízení může a nemusí následovat právě po řízení nalézacím. Rozlišujeme vykonávací řízení soudní a vykonávací řízení exekuční. *Vykonávací řízení soudní a exekuční jsou zvláštní a samostatné druhy civilního procesu. Od nalézacího řízení se vykonávací řízení liší především jiným účelem, kterým je vymození plnění, k němuž opravňuje titul, který nebyl plněn dobrovolně.* ¹⁰

Civilní řízení, pokud není možné smírné řešení věci, má vést k uspokojení oprávněné osoby tím, že povinná osoba bude na základě rozhodnutí, které je výsledkem takového řízení, dobrovolně plnit to, co jí bylo v rozhodnutí uloženo splnit. *Někdy už sama možnost uplatnění státního donucení zapůsobí na dlužníka tak že splní dobrovolně to, co mu bylo rozhodnutím uloženo, a vyvaruje se tak exekučního postihu. Právní úprava výkonu rozhodnutí plní tak úlohu generální prevence.* ¹¹ Ideálním případem je tedy dobrovolné splnění a teprve v okamžiku, kdy k němu nedojde, má oprávněná osoba k dispozici jako prostředek ochrany svého práva možnost podat návrh na nucený výkon rozhodnutí.

Vykonávací řízení je řízením zahajovaným na návrh, tzv. návrhovým řízením. Toto vyjadřuje § 261 odst.1 OSŘ. Možnost podat návrh na nucený výkon rozhodnutí, které oprávněná osoba využít může, ale nemusí, je zárukou realizace jednoho ze základních znaků práva – jeho vynutitelnosti legálními prostředky. Pomocí prostředků vykonávacího řízení lze ale vynutit pouze ty výroky daného rozhodnutí, které obsahují uložení nějakého plnění osobě dlužníka ať už ve formě povinnosti něco dát, něco konat, něco strpět nebo se něčeho zdržet. Z toho vyplývá, že vykonávací řízení nelze konat na základě rozhodnutí právotvorných, statusových nebo rozhodnutí o určení, zda právo nebo právní vztah je či není.

Vykonávací řízení je, až na výjimky, ovládáno dispoziční zásadou a dělí se tradičně na dvě fáze. První fází je nařízení výkonu, po ní následuje fáze provedení výkonu. V právním řádu se setkáváme s úpravou vykonávacího řízení v rámci civilního práva procesního,

⁹ Winterová, A., Macková, A., a kolektiv. *Civilní právo procesní. Část druhá: Řízení vykonávací, řízení insolvenční*. 1. vydání. Praha: Leges, 2015, s.15

¹⁰ Winterová, A., Macková, A., a kolektiv. *Civilní právo procesní. Část druhá: Řízení vykonávací, řízení insolvenční*. 1. vydání. Praha: Leges, 2015, s.23

¹¹ WINTEROVÁ, Alena. *Civilní právo procesní: vysokoškolská učebnice*. Praha: Linde, 1999. Vysokoškolské právnické učebnice. ISBN 80-7201-157-x. s.503

ale i práva trestního, správního nebo daňového. Pro řešení případů, kdy je současně vůči jednomu povinnému vedeno více takových řízení, slouží zákon č. 119/2001 Sb., kterým se dle § 1 tohoto zákona stanoví: *„pravidla pro případy souběžně probíhajících výkonů rozhodnutí, který upravuje postup soudů, soudních exekutorů, správců daně a orgánů veřejné správy při provádění exekucí v případě, jsou-li exekucemi nařízenými soudem, správcem daně nebo orgánem veřejné správy nebo zahájenými u soudního exekutora souběžně postiženy tytéž věci, práva nebo jiné majetkové hodnoty.“*

2.1 Historický vývoj exekučního práva v právním řádu Československé a České republiky

Právní normou, která upravovala exekuci (tzn. výkon rozhodnutí, v dnešním slova smyslu) po vzniku Československé republiky byl zákon č. 79/1896 ř.z. o řízení exekučním a zajišťovacím (exekuční řád), pocházející z doby rakouskouherské monarchie. Exekuční řád z roku 1896 byl, na rozdíl od předchozí právní úpravy exekuce, založen na zásadách ústnosti a bezprostřednosti. Tento zákon byl do právního řádu nově vzniklého státu přijat, tak jako mnoho jiných zákonů, univerzální recepční normu, obsaženou ve článku 2, zákona č. 11/1918 Sb., o zřízení samostatného státu československého, který stanovil, že: *„veškeré dosavadní zemské a říšské zákony a nařízení zůstávají prozatím v platnosti“*. Exekuční řád obsahoval výčet exekučních titulů, podmínky výkonu exekuce, jednotlivé způsoby výkonu exekuce a úpravu exekučního řízení. Tato právní úprava však platila jen pro české země, neboť z důvodu existence právního dualismu na Slovensku platilo právo uherské.

Až v roce 1950 došlo k přijetí nového zákona č. 142/1950 Sb., o řízení ve věcech občanskoprávních (občanský soudní řád). Zásadní změnou, kterou tento zákon přinesl, bylo ukončení právního dualismu a zároveň přijetí koncepce jednotnosti řízení, tedy jednotné úpravy řízení nalézacího a vykonávacího, sporného a nesporného, která byla vyjádřena v § 1 slovy: *„Občanský soudní řád upravuje řízení ve věcech občanskoprávních před obecnými soudy, jejich rozhodování a výkon jejich rozhodnutí tak, aby byla zajištěna rychlá a účinná ochrana majetkových a osobních práv občanů i majetkových práv a zákonných zájmů státu a socialistických právnických osob.“*

Občanský soudní řád z roku 1950 byl nahrazen zákonem č. 99/1963 Sb., který prošel zejména po roce 1989 výraznou novelizací a platí do současné doby. Významnou změnou v terminologii bylo zavedení pojmu „výkon rozhodnutí“ namísto tradičně užívaného pojmu „exekuce“. Dále byl dříve používaný pojem „exekuční prostředky“ nahrazen pojmem „způsoby výkonu rozhodnutí“ a strany se nově označují jako oprávněný a povinný. Od roku 2001 pak v oblasti výkonu rozhodnutí figuruje nové svobodné právnické povolání – soudní exekutor,

zřízené zákonem č.120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti, zkráceně exekuční řád (dále jen: „EŘ“). Osoby oprávněné tak mají od účinnosti tohoto zákona možnost volby mezi možnostmi využít soudního výkonu rozhodnutí nebo možností obrátit se za účelem výkonu rozhodnutí na soudního exekutora. Mezi OSŘ a EŘ je vztah subsidiarity a dle § 52 odst. 1 EŘ platí, že: *„nestanoví-li EŘ jinak, použijí se pro exekuční řízení přiměřeně ustanovení OSŘ.“*

2.2 Zásady ovládající vykonávací řízení

Vykonávací řízení se řídí obecnými právními principy civilního procesního práva. Jako specifický druh civilního procesu je navíc ovládáno principy, které jsou typické pouze pro něj.

Vůdčí právní zásadou ovládající všechna řízení, mezi nimi i řízení vykonávací, je právo na spravedlivý proces. Právo na spravedlivý proces, které lze označit také jako právo na férový nebo řádný proces, je subjektivním veřejným právem každého vůči státu a sestává se ze dvou složek. Touto právní zásadou je garantováno jednak právo na samotný přístup k soudu (či k jinému orgánu veřejné moci, před kterým lze konat řízení) a jednak právo na spravedlivé řízení před ním probíhající, když právo na přístup k soudu je zaručeno zřízením soustavy soudů a právo na spravedlivé soudní řízení je zajišťováno pomocí jiných dílčích procesních principů.

Právo na spravedlivý proces zaručovaly již historické právní předpisy jako Magna charta libertatum (1215), Habeas Corpus Act (1679) či Bill of Rights (1689).

V dnešní době je právo na spravedlivý proces mezinárodně uznávaným předpisem, o čemž svědčí článek 6, odst. 1 Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, pocházející z roku 1950, který stanoví, že: *„Každý má právo na to, aby jeho záležitost byla spravedlivě, veřejně a v přiměřené lhůtě projednána nezávislým a nestranným soudem zřízeným zákonem, který rozhodne o jeho občanských právech nebo závazcích nebo o oprávněnosti jakéhokoli trestního obvinění proti němu. Rozsudek musí být vyhlášen veřejně, avšak tisk a veřejnost mohou být vyloučeny buď po dobu celého nebo části procesu v zájmu mravnosti, veřejného pořádku nebo národní bezpečnosti v demokratické společnosti, nebo když to vyžadují zájmy nezletilých nebo ochrana soukromého života účastníků, anebo v rozsahu považovaném soudem za zcela nezbytný, pokud by, vzhledem ke zvláštním okolnostem, veřejnost řízení mohla být na újmu zájmům spravedlnosti.“*

Vnitrostátní úprava pak právo na spravedlivý proces garantuje zejména v hlavě páté Listiny základních práv a svobod (ústavní zákon č.2/1993 Sb.) a hlavě čtvrté Ústavy České republiky (ústavní zákon č.1/1993 Sb.). Právo na přístup k soudu zajišťuje Ústava České republiky v čl. 91 odst. 1 tím, že ustanovuje soustavu soudů České republiky a v čl. 90 stanovuje

jejich základní účel, kterým je poskytování ochrany právům. Listina základních práv a svobod v čl. 36. odst.1 garantuje, že *„Každý se může domáhat stanoveným postupem svého práva u nezávislého a nestranného soudu a ve stanovených případech u jiného orgánu“*, což je opět vyjádřením práva na přístup k soudu. Listina základních práv a svobod v hlavě páté zabezpečuje nejen právo na spravedlivý proces, ale i právo na soudní přezkum zákonnosti rozhodnutí orgánu veřejné správy, právo na náhradu škody způsobené nezákonným rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem, zásadu veřejnosti, právo na právní pomoc, princip rovnosti účastníků nebo zákaz odnětí svému zákonnému soudci. Zásadu ústnosti a veřejnosti, stejně tak jako princip rovnosti účastníků zajišťuje i samotná Ústava České republiky.

Druhou významnou právní zásadou platící pro vykonávací řízení je zásada dispoziční. Dispoziční zásada se týká zahájení exekuce a jejího rozsah. Zahájení a rozsah exekuce je tak plně v rukou osoby oprávněné, která případným návrhem na výkon rozhodnutí projeví svou vůli, zda a jak vymáhat po osobě povinné plnění, k němuž nedošlo dobrovolně. Vykonávací řízení lze zahájit pouze na návrh oprávněného a v případě, že jde o exekuční vykonávací řízení, oprávněný má právo volby ohledně osoby exekutora. Opakem dispoziční zásady je zásada oficiality, která platí pro další průběh vykonávacího řízení. Po zahájení vykonávacího řízení na základě návrhu oprávněného má soud či soudní exekutor povinnost vést řízení tak, aby i bez dalších procesních úkonů oprávněného došlo co nejrychleji k naplnění účelu a cíle vykonávacího řízení.

Zásadou, která chrání zájmy povinného je zásada přiměřenosti. *Soudní výkon rozhodnutí lze nařídit jen v takovém rozsahu, jaký oprávněný navrhl a jaký podle rozhodnutí stačí k jeho uspokojení.* (§ 263 odst.1 OSŘ). Výkon rozhodnutí má tak směřovat pouze ke svému cíli a sice ke splnění uloženého plnění a nemá sloužit jako sankční prostředek vůči povinnému. Kromě této zásady má osoba povinného na svou obranu k dispozici obranné prostředky jako: právo podávat opravné prostředky, právo podat návrh na odklad výkonu rozhodnutí nebo na jeho zastavení, právo podat odporovou žalobu, právo na poučení soudem ohledně daného řízení. Princip právní jistoty, svědčící zejména osobě povinného, zajišťují další instituty jako např. zásada, že plnění lze vymáhat jen způsoby výkonu rozhodnutí, které zákon taxativně stanoví nebo zákonné stanovení některých věcí, které nesmí být povinnému zabaveny při výkonu rozhodnutí prodejem movitých věcí. Prostředky ochrany a obrany ve stejném rozsahu náleží i třetí osobě v případě, že je v rámci vykonávacího řízení dotčeno její právo.

Naopak osoba oprávněného je při střetu více pohledávek vůči jednomu povinnému chráněna zásadou pořadí, zásadou přednosti a zásadou poměrného uspokojení.

Výjimkou z obecné zásady ústnosti je pak ustanovení § 253 OSŘ, který vyjadřuje, že v rámci vykonávacího řízení se vzhledem k účelu a cíli soudního výkonu rozhodnutí a exekuce zpravidla nekoná jednání a výkon rozhodnutí soud nařídí bez slyšení povinného.

2.3 Titul pro soudní výkon rozhodnutí a exekuční titul

*Vykonávací řízení směřuje k vynucení plnění, které vyplývá z rozhodnutí nebo jiného aktu, který jej autoritativně stanovuje. Tento podklad pro soudní výkon rozhodnutí nebo exekuci se označuje jako titul pro soudní výkon rozhodnutí nebo exekuční titul.*¹² Aby rozhodnutí nebo jiný akt, který autoritativně stanovuje povinnost plnění mohl být titulem pro výkon rozhodnutí, musí být vykonatelný. Tento požadavek stanovuje § 251 odst. 1 OSŘ a § 40 EŘ a jeho naplnění osvědčuje potvrzení o vykonatelnosti (§ 261 odst. 2 OSŘ, § 38 odst.2 EŘ). Dle § 275 odst. 1 OSŘ, opatří rozhodnutí, popřípadě jiný exekuční titul doložkou vykonatelnosti ten orgán, který jej vydal, u smírů a dohod pak ten orgán, který je schválil.

*Vykonatelnost je vlastnost rozhodnutí, která znamená jeho vynutitelnost veřejnou mocí.*¹³ Vykonatelný titul výkonu rozhodnutí musí současně splňovat materiální a formální náležitosti, tedy musí být materiálně i formálně vykonatelný. Materiální vykonatelnost je zajištěna jasnou, srozumitelnou a určitou formulací návrhu na výkon rozhodnutí. Formální vykonatelnost je dána tím, že dané rozhodnutí splňuje všechny zákonem stanovené podmínky. Ty jsou pro účely soudního výkonu rozhodnutí upravené v § 161, § 162 a § 171 OSŘ. *Formální náležitosti exekučního titulu je jeho vykonatelnost, která stanoví, v jaké lhůtě musí být uložena povinnost splněna. Pokud exekuční titul takovou lhůtu nestanoví, pak se vychází z úpravy § 40 odst.2 EŘ.*¹⁴

Tituly pro soudní výkon rozhodnutí jsou vyjmenovány v § 274 OSŘ, a patří mezi ně: vykonatelná rozhodnutí soudů a jiných orgánů činných v trestním řízení, pokud přiznávají právo nebo postihují majetek; vykonatelná rozhodnutí soudů ve správním soudnictví; vykonatelná rozhodnutí rozhodčích komisí a smírů jimi schválených; vykonatelná rozhodnutí státních notářství a dohod jimi schválených; notářské zápisy se svolením k vykonatelnosti sepsaných podle zvláštního zákona; vykonatelná rozhodnutí a jiné exekuční tituly orgánů veřejné moci; rozhodnutí orgánů Evropských společenství; jiná vykonatelná rozhodnutí, schválené smíry a listiny, jejichž soudní výkon připouští zákon; s výjimkou titulu, který se vykonává ve správním nebo daňovém řízení.

Titulem pro exekuci mohou být dle § 40 EŘ: vykonatelná rozhodnutí soudu nebo exekutora, pokud přiznávají právo, zavazují k povinnosti nebo postihují majetek, vykonatelná

12 Winterová, A., Macková, A., a kolektiv. *Civilní právo procesní. Část druhá: Řízení vykonávací, řízení insolvenční*. 1. vydání. Praha: Leges, 2015, s.28

13 Winterová, A., Macková, A., a kolektiv. *Civilní právo procesní. Část druhá: Řízení vykonávací, řízení insolvenční*. 1. vydání. Praha: Leges, 2015, s.28

14 Wolfová, J., Štika, M. *Soudní exekuce*. 1.vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016. s.64

rozhodnutí soudu a jiného orgánu činného v trestním řízení, pokud přiznávají právo nebo postihují majetek, vykonatelné rozhodčí nálezy, notářské zápisy se svolením k vykonatelnosti sepsané podle zvláštního právního předpisu, vykonatelná rozhodnutí a jiné exekuční tituly orgánu veřejné moci a jiná vykonatelná rozhodnutí a schválené smíry a listiny, jejichž výkon připouští zákon. Dle důvodové zprávy k EŘ se jedná o taxativní výčet titulů, které jsou podkladem pro nařízení a provedení exekuce podle tohoto zákona.

Ze srovnání těchto dvou výčtů vyplývá, že okruh titulů podle EŘ je užší. Podle ustanovení EŘ tedy exekuci nelze realizovat výkon vykonatelných rozhodnutí státních notářství a dohod jimi schválených, rozhodnutí orgánů EU a cizích rozhodnutí ani rozhodnutí, jejichž specifický výkon upravuje ZZŘS v ustanoveních § 492 až § 510, mezi něž patří: rozhodnutí ve věci ochrany proti domácímu násilí, rozhodnutí o předběžné úpravě poměrů, rozhodnutí o péči o nezletilé děti. Naopak prostřednictvím soudního výkonu rozhodnutí nelze provést výkon těch titulů, které lze vynutit v rámci daňové a správní exekuce. V takových případech má daňová a správní exekuce přednost před soudním výkonem rozhodnutí.

2.4 Druhy výkonu rozhodnutí

Dřívější právní úprava rozlišovala exekuci reální a exekuci personální, když rozdíl mezi nimi spočíval v jejich předmětu. Předmětem reální exekuce je majetek povinného, naopak předmětem exekuce personální je v podstatě dlužník sám. V devatenáctém století byla v Evropě platební neschopnost dlužníků řešena jejich uvězněním v tzv. vězeních pro dlužníky, kde měli svůj dluh odpracovat. V moderní společnosti je tento způsob exekuce nepřijatelný a zákaz uvěznění pro dluhy je zakotven v článku 1 Protokolu č. 4 k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod. S pozůstatky personální exekuce se ale můžeme výjimečně setkat i dnes, a to zejména při výkonu rozhodnutí o výchově nezletilých dětí.

V současné době se nejčastěji setkáváme s rozlišováním výkonu rozhodnutí na dva druhy na základě povahy plnění, k němuž má dojít, a to na výkon rozhodnutí (exekuce) pro peněžité plnění a nepeněžité plnění. Pro každý druh jsou zákonem stanovené způsoby výkonu rozhodnutí.

2.5 Způsoby výkonu rozhodnutí

Způsoby výkonu rozhodnutí jsou zákonem taxativně vymezené prostředky, kterými lze dosáhnout realizace výkonu rozhodnutí. Jedná se o ověřené instituty, zajišťující fungování práva v oblasti realizace státního donucení. Nařídít a provést výkon rozhodnutí lze jen způsoby uvedenými v zákoně. Rozlišujeme mezi způsoby výkonu rozhodnutí, které je možné aplikovat pro peněžité plnění, a možnými způsoby výkonu rozhodnutí pro nepeněžité plnění.

Výčet všech možných způsobů soudního výkonu rozhodnutí se nachází v § 258 OSŘ. Pro peněžitá plnění jsou to srážky ze mzdy, přikázání pohledávky, správa nemovité věci, prodej movitých věcí, prodej nemovitých věcí, postižení závodu a zřízení soudcovského zástavního práva k nemovitým věcem a pro plnění nepeněžitá jsou možnými způsoby výkonu soudního rozhodnutí vyklizení, odebrání věci, rozdělení společné věci a provedení prací a výkonů

V § 59 EŘ jsou pro peněžitá plnění určeny způsoby exekuce: srážky ze mzdy, přikázání pohledávky, prodej movitých věcí a nemovitých věcí, správa nemovité věci, postižení závodu a pozastavení řidičského oprávnění a pro nepeněžitá plnění: vyklizení, odebrání věci, rozdělení společné věci a provedení prací a výkonů.

Specifické způsoby výkonu stanovuje ZZŘS pro rozhodnutí o výchově nezletilých, rozhodnutí o navrácení nezletilého dítěte ve věcech mezinárodních únosů dětí a pro předběžná opatření vydávaná dle § 452 an. a § 400 an. ZZŘS. Zde je právo oprávněné osoby zvolit si libovolně mezi soudním výkonem rozhodnutí a exekucí omezeno. Tato rozhodnutí lze vymáhat pouze prostřednictvím soudního výkonu rozhodnutí za současné aplikace zvláštní úpravy obsažené právě v ZZŘS. Tato zvláštní úprava je mimo jiné projevem zvláštního zřetele, kladeného na ochranu zájmů nezletilých, když účelem je naplnit znění článku 3, Úmluvy o právech dítěte, který stanoví, že: *Zájem dítěte musí být předním hlediskem při jakékoli činnosti týkající se dětí, ať už uskutečňované veřejnými nebo soukromými zařízeními sociální péče, správními nebo zákonodárnými orgány.*¹⁵

2.6 Průběh výkonu rozhodnutí

Jak bylo uvedeno výše, řízení vykonávací je ovládáno zásadou dispozitivní, v jejímž důsledku nemůže být vykonávací řízení zahájeno jinak než na návrh oprávněné osoby.

V případě soudního výkonu rozhodnutí musí zahájení výkonu rozhodnutí předcházet návrh na soudní výkon rozhodnutí, splňující obecné náležitosti podání a zvláštní náležitosti uvedené v § 261 OSŘ. V návrhu oprávněný zvolí jeden nebo více způsobů výkonu odpovídající povaze požadovaného plnění. Pokud daný návrh obsahuje veškeré potřebné náležitosti, soud usnesením nařídí výkon rozhodnutí. Proti tomuto usnesení je možné podat odvolání. Nařízení soudního výkonu rozhodnutí je první fází soudního výkonu rozhodnutí. K tomu, aby oprávněný navrhl ten nejvhodnější způsob výkonu je nezbytné, aby měl dostatečné informace o majetku povinného. Tyto informace si buď zajistí sám nebo může dle § 260 odst.2 OSŘ požádat o pomoc soudu. Ke stejnému účelu slouží i institut prohlášení o majetku, související s hmotněprávním institutem relativní neúčinnosti dle § 589 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. Prohlášení o majetku nařídí soud opět jen na návrh toho, kdo má vykonatelným rozhodnutím přiznanou

¹⁵ Úmluva o právech dítěte, ve znění přijatém v ČR, zveřejněném ve Sbírce zákonů č. 104/1991

peněžitou pohledávku vůči povinnému. Kromě informací o majetku jsou pro osobu oprávněnou významné i jiné informace o osobě povinného. V případě, že se jedná o vymáhání výživného pro nezletilé dítě, může se oprávněný opět obrátit na soud s žádostí o pomoc při zjišťování bydliště toho, komu z rozhodnutí vyplývá povinnost (§ 260 odst.1 OSŘ).

Druhou fází soudního výkonu rozhodnutí je samotné provedení výkonu. Tato fáze může nastat jen tehdy, jestliže usnesení o nařízení soudního výkonu rozhodnutí nabylo právní moci. *Provedení výkonu rozhodnutí spočívá v konkrétních postupech soudu, resp. soudních osob, které již přímo sledují uspokojení vymáhaného plnění.*¹⁶ Vyhláška č. 37/1992 Sb., Vyhláška ministerstva spravedlnosti České republiky o jednacím řádu pro okresní a krajské soudy (*dále jen „Jednací řád“*) upravuje výkon rozhodnutí v občanskoprávních věcech v části deváté. Ustanovení § 45 Jednacího řádu stanoví, že: „o návrhu na nařízení výkonu rozhodnutí rozhoduje a další řízení koná samosoudce nebo v rozsahu svých oprávnění vyšší soudní úředník, popřípadě v rozsahu pověření jiný zaměstnanec soudu.“ *Provádět jednotlivé úkony*, které jsou nezbytné pro výkon rozhodnutí, jsou oprávněni provádět zaměstnanci určení k tomu rozvrhem práce, tzv. soudní vykonavatelé. Ti jsou vázáni příkazy a pokyny, které obdrží od soudce nebo vyššího soudního úředníka. Pouze ze závažných důvodů a na návrh lze dle § 266 OSŘ provedení výkonu rozhodnutí odložit. Soudní výkon rozhodnutí může být zakončen v ideálním případě vymožením plnění, nebo bezvýsledností neboli nevymožením plnění, či zastavením výkonu rozhodnutí. Ohledně nákladů soudního výkonu rozhodnutí platí pravidlo, že povinnost náhrady nákladů daného řízení uloží soud povinnému, který tímto nahrazuje náklady soudního výkonu rozhodnutí nejen oprávněnému, ale i státu.

Od roku 2001 je alternativou k soudnímu výkonu rozhodnutí exekuce. Mezi oběma možnostmi volí osoba oprávněná. Exekuci a soudnímu výkonu rozhodnutí jsou společné jejich účel a převážně i způsoby výkonu rozhodnutí. Odlišnosti lze spatřovat zejména v průběhu samotného řízení. Na rozdíl od soudního výkonu rozhodnutí, jehož realizaci zajišťují soudní vykonavatelé, pro účely exekuce bylo zřízeno právnícké povolání soudní exekutor. Důvodová zpráva k EŘ k § 1 tohoto zákona uvádí, že: „*Exekutor je nestátním orgánem – fyzickou osobou, na kterou stát deleguje část svých mocenských práv, která jinak přísluší soudům. Exekutor vykonává činnost jako svobodné povolání a má postavení veřejného činitele. Jeho zákonné postavení má smíšenou povahu – jednak vykonavatele nucených výkonů soudních a jiných rozhodnutí a zároveň osoby oprávněné k další činnosti v rozsahu zákona.*“ Soudní exekutor je povinen zachovávat mlčenlivost o skutečnostech, o kterých se dozvěděl při výkonu své činnosti a je povinen nahradit újmu způsobenou při exekuční činnosti. Volba konkrétního exekutora přísluší oprávněnému. Soudní exekutor může zpravidla činit ty úkony, které je oprávněn učinit

¹⁶ Winterová, A., Macková, A., a kolektiv. *Civilní právo procesní. Část druhá: Řízení vykonávací, řízení insolvenční*. 1. vydání. Praha: Leges, 2015, s.50

soudní vykonavatel. Nařízení exekuce a pověření soudního exekutora provedením exekuce však náleží výhradně soudu, resp. exekučnímu soudu. Rozhodnutí soudního exekutora, činěná v průběhu exekuce jsou činěna ve formě usnesení a je možné se proti nim odvolat. Průběh exekuce od průběhu soudního výkonu rozhodnutí odlišují jednotlivé procesní kroky, mezi které patří: návrh oprávněného na exekuci, žádost soudního exekutora o pověření provedením exekuce a o nařízení exekuce, pověření soudního exekutora jejím provedením soudem, vydání exekučního příkazu soudním exekutorem, provedení exekuce soudním exekutorem, a skončení exekuce.

Exekuční řízení je zahájeno na základě exekučního návrhu dle § 37 odst.1 EŘ může exekuční návrh podat oprávněný nebo ten, kdo prokáže, že na něj přešlo nebo bylo převedeno právo z rozhodnutí podle § 36 odst.3 a 5 EŘ. V důsledku dodržení zásady *Lex specialis derogat legi generali*, musí exekuční návrh zároveň splňovat náležitosti dle § 42 OSŘ, § 79 odst.1 OSŘ a § 38 odst.1 EŘ. Poté, co mu byl doručen exekuční titul, musí soudní exekutor nejdříve požádat exekuční soud o pověření a nařízení exekuce a dále vyčkat, až bude soudem k provedení exekuce pověřen. *Pověření soudního exekutora provedením exekuce, učiněné rozhodnutím exekučního soudu, zakládá povinnost exekutora činit dále vše nutné pro provedení exekuce.*¹⁷ Od okamžiku pověření soudního exekutora provedením exekuce přestává být exekuce ovládána zásadou dispoziční a nahrazuje ji zásada oficiality. Dále § 46 odst.1 EŘ zdůrazňuje, že: „*Exekutor postupuje v exekuci rychle e účelně; při tom dbá ochrany práv účastníků řízení i třetích osob dotčených jeho postupem.*“.

Nejvýznamnějším procením úkonem soudního exekutora je exekuční příkaz. Jedná se o rozhodnutí soudního exekutora *sui generis* a jeho význam spočívá v tom, že obsahuje určení způsobu provedení exekuce a jen na jeho základě může být exekučně postižen majetek povinného. Vydání exekučního příkazu je jedním z projevů vedení exekuce, což je pojem zahrnující v sobě všechny úkony, které směřují k tzv. provedení exekuce. Provedením exekuce se míní konečná realizace exekuce ve vztahu k majetku povinného.

2.7 Výkon rozhodnutí dle ZZŘS

Vedle obecné úpravy výkonu rozhodnutí podle OSŘ a EŘ, obsahuje český právní řád zvláštní úpravu výkonu rozhodnutí, upravenou v ZZŘS, konkrétně v hlavě páté, dílu druhém. Jedná se o specifickou oblast právní úpravy výkonu rozhodnutí, která se týká výkonu rozhodnutí ve věcech rodinněprávních, když zvláštní zřetel kladený na tuto problematiku je nutný z důvodu zvláštní povahy vynucovaných povinností a předmětu výkonu rozhodnutí, kterým není majetek, ale fyzické osoby, především nezletilé děti. Mezi obecnou úpravou

¹⁷ Winterová, A., Macková, A., a kolektiv. *Civilní právo procesní. Část druhá: Řízení vykonávací, řízení insolvenční*. 1. vydání. Praha: Leges, 2015, s.65

civilního procesu a výkonu rozhodnutí v OSŘ a EŘ a úpravou zvláštní v ZZŘS je vztah speciality a subsidiarity, kdy speciálním zákonem je ZZŘS a na situace, které ZZŘS neupravuje se použijí příslušná ustanovení občanského soudního řádu.

3 Výkon rozhodnutí ve věcech rodinněprávních

3.1 Ochrana rodiny a její význam v rámci rodinného práva

*Rodinným právem se rozumí soubor právních norem, které upravují zejména právní stav příbuzných osob, jakož i manželů a osob sešvagřených, a dále pak povinnosti a práva uvedených osob navzájem, a také vzájemné povinnosti a vzájemná práva osob, které nahrazují péči rodičů (především poručníků a pěstounů) a dětí svěřených do jejich péče. Do rámce rodinného práva lze zahrnout také právní normy, které upravují právní vztah registrovaných partnerů a jejich vzájemné povinnosti a práva.*¹⁸ Rodinné právo lze rozdělit na právo manželské (osobní a majetkové), právo rodičů a dětí a právo upravující vztahy obdobné rodinným vztahům. Za samostatnou oblast rodinného práva lze považovat i tzv. „dětské právo“¹⁹. Pojem „rodinné právo“ byl poprvé použit v německém občanském zákoníku „BGB“ z roku 1900, každopádně instituty rodinného práva fakticky existují po celou dobu existence lidské společnosti. Obecný zákoník občanský „ABGB“, platící na našem území od roku 1812, je upravoval v části věnující se právům osobním. Samostatnosti v rámci našeho právního řádu nabylo rodinné právo po druhé světové válce, kdy byl přijat zákon č. 265/1949 Sb., o právu rodinném, později nahrazen zákonem č. 94/1963 Sb., o rodině. V současnosti je stěžejní část úpravy rodinného práva obsažena v zákoně č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, konkrétně v části druhé.

Rodinné právo řadíme mezi tzv. zvláštní soukromá práva. Tato zvláštní povaha je dána specifičností rodinněprávních poměrů, které normy rodinného práva upravují. Ačkoli se pojetí rodiny v průběhu času proměňuje, je to zatím nejstabilnější společenský útvar, plnící funkci nejsoukromějšího prostoru jedince v lidské společnosti, ovlivňující člověka po celý život. Fungující rodina jedinci poskytuje zázemí, životní jistotu, prostor bezpečí, důvěry a vzájemnosti, podporu a dětem vhodné výchovné prostředí, ať už má jakoukoli podobu a je založena na biologickém či sociálním základě. Rodinné vztahy bývají těmi nejemocionálnějšími, a mají kromě právního i zcela zásadní morální rozměr, což je nutné reflektovat v jejich právní úpravě.

Skutečnost, že rodina hraje zásadní roli v životě každého jednotlivce i celé společnosti je obecně uznávána mezinárodním společenstvím, garantována mezinárodními úmluvami i vnitrostátní úpravou. Právo na osobní život vedený podle vlastní svobodné volby, právo na rodinný život a rodinu a právo na soukromí jsou přirozená subjektivní práva, patřící mezi základní sociální lidská práva. Stát jako suverén tato přirozeně existující práva deklaruje ve svém právním řádu a poskytuje jim ochranu. Občanský zákoník již v úvodních ustanoveních

¹⁸ Zuklínová, M., Dvořák, J., Švestka, J. a kol.: *Občanské právo hmotné. Svazek 2. Díl druhý: Rodinné právo.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, str. 21

¹⁹ Tamtéž

klade důraz na ochranu svobody a důstojnosti člověka, jeho přirozeného práva brát se o vlastní štěstí a štěstí jeho rodiny či jiných lidí jemu blízkých, a mezi základními zásadami vyjmenovává i zásadu zvláštní zákonné ochrany poskytované rodině, rodičovství a manželství. Rodina a vztahy v ní jako předmět práva rodinného jsou jednou ze základních hodnot chráněných soukromým právem a její ochrany je nutno dbát ve všech stádiích civilního řízení, neméně v průběhu vykonávacího řízení a samotného výkonu rozhodnutí.

3.1.1 Právní ochrana rodiny

Právní ochrana rodiny je na mezinárodní úrovni obsažena v mezinárodních smlouvách. Mnohými je Česká republika vázána na základě čl. 10 Ústavy. Mezi ty nejvýznamnější patří Všeobecná deklarace lidských práv, Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech, Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod a Úmluva o právech dítěte. Všechny kladou důraz na ochranu rodiny a rodinného života. Všeobecná deklarace lidských práv v čl. 16 mimo jiné stanoví, že: *„Rodina je přirozenou a základní jednotkou společnosti a má nárok na ochranu ze strany společnosti a státu.“* Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech toto potvrzuje v čl. 10, odst.1 slovy: *„Nejširší možná ochrana a pomoc by měla být poskytnuta rodině, která je přirozenou a základní jednotkou společnosti, zvláště k jejímu založení a po dobu, kdy odpovídá za péči a výchovu nezletilých dětí.“* Radou Evropy přijatá Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod ve čl. 8 garantuje právo na respektování soukromého a rodinného života, v čl.12 zabezpečuje právo mužů a žen na uzavření manželství a v čl. 14 vyjadřuje obecně platný zákaz diskriminace za jakýchkoli důvodů. Významným mezinárodním pramenem práva rodinného je také Úmluva o právech dítěte, vymezující katalog základních práv dítěte, jako nejzranitelnějšího subjektu v rodinněprávní oblasti. Dětem mladším 18 let má být vždy poskytnuta potřebná ochrana jejich práv tak, aby došlo k naplnění cíle Úmluvy o právech dítěte, kterým je zabezpečení blaha dítěte a sledování jeho nejlepšího zájmu.

Evropské právo se rodinněprávní oblasti věnuje v závazném nařízení Brusel II bis a v nařízení Rady (ES) č.4/2009, ze dne 18. prosince 2008, o příslušnosti, rozhodném právu, uznávání a výkonu rozhodnutí a spolupráci ve věcech vyživovacích povinností.

V Ústavě České republiky (ústavní zákon č. 1/1993 Sb., ve znění pozdějších předpisů), konkrétně v Preambuli, nacházíme předsevzetí mít v úctě lidská práva a poskytnout ochranu lidské svobodě a důstojnosti. Listina základních práv a svobod (ústavní zákon č. 2/1993, dále jen „LZPS“) ve své preambuli uznává neporušitelnost přirozených lidských práv. V čl.10 pak zakotvuje právo na ochranu před neoprávněným zasahováním do soukromého a rodinného života. Rodině a rodičovství poskytuje ochranu v čl.32.

Vnitrostátní úprava rodinného práva se nalézá v občanském zákoníku, zejména v části druhé. Občanský zákoník účinný od 1.1.2014 nahradil nejen starší občanský zákoník, ale i zákon o rodině, kde bylo právo rodinné dříve upraveno odděleně. Nyní je rodinné právo integrální součástí občanského práva, jako tomu bylo před rokem 1949. Druhá část občanského zákoníku se dělí na tři hlavy upravující manželství, příbuzenství a švagrovství a poručenství a jiné formy péče o dítě.

Na rozdíl od obecně platné zásady soukromého práva, vyjádřené v § 1 odst.2 OZ, která dovoluje osobám ujednat si práva a povinnosti odchýlně od zákona, nazakazuje-li to zákon výslovně, ustanovení druhé části OZ upravující statusové poměry jsou v zájmu ochrany rodiny, rodinných vztahů a nezletilých dětí, normami kogentními a odchýlné ujednání práv a povinností tak vylučují. Stěžejní zásadou soukromého práva je i zásada ochrany slabší strany. V oblasti rodinněprávní je touto slabší stranou specificky dítě, nejzranitelnější článek rodiny. Zvýšená ochrana práv a oprávněných zájmů dítěte ze strany státu je zabezpečována na základě zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí (dále jen „zákon o OSPOD“) orgánem sociálně-právní ochrany dětí (dále jen „OSPOD“).

Pokud se jedná o rodinněprávní poměry s cizím neboli mezinárodním prvkem, právní úpravu je třeba hledat v zákoně č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém, který obsahuje normy určující, komu náleží mezinárodní pravomoc, které právo je rozhodné a pravidla uznání a výkonu cizích rozhodnutí.

3.1.2 Rodinněprávní zásady

Právo rodinné hmotné i procesní patří do oblasti práva soukromého a platí pro něj obecné soukromoprávní zásady. Ty však v rovině rodinněprávní nabývají specifického významu. Toho je třeba dbát v rámci řízení ve věcech rodinněprávních a při rozhodování o nich.

Nejvýznamnější zásadou, která je oporou a podstatou soukromého práva, je zásada autonomie, která pro jedince znamená právo na sebeurčení, potažmo na svobodnou volbu způsobu života a jeho vedení. Každý má právo žít podle svého přesvědčení a potřeb, ať už v rodině nebo mimo ni. Pojem rodina není definován v žádném právním předpisu, počítá se tak svébytností a autonomií každé z nich. Autonomie vůle ovšem není neomezená a platí pro ni limity uvedené v § 1 odst.2 OZ. Ustanovení § 3 odst.1 OZ konstatuje přirozené právo každého brát se o své štěstí i štěstí své rodiny, avšak nikoli způsobem, který působí bezdůvodnou újmu druhým. Touto zásadou se musí soud řídit, pokud rozhoduje např. o úpravě poměrů nezletilého dítěte pro dobu po rozvodu rodičů. Úprava v rozsudku musí být v souladu se zákonem, ale zároveň musí vyhovovat „rodinnému uspořádání“ dané konkrétní rodiny tak, aby nebyla nucena měnit své vnitřně stanovené hodnoty, náboženská či jiná přesvědčení a zvyklosti.

Zásada ochrany slabší strany zde svědčí zejména nezletilým nesvéprávným dětem, jak bylo uvedeno výše. Slabší stranou ale může být i zletilá nesvéprávná osoba nebo ten z manželů který nezavinil rozvrat manželství a kterému by byla rozvodem způsobena závažná újma nebo otec domáhající se určení otcovství, kdy matka dítěte se záměrem jeho právní otcovství vyloučit podnikla potřebná právní jednání. Pro účely zastoupení osoby omezené ve svéprávnosti nebo nezletilého dítěte je zaveden institut opatrovníka, v případě nezletilého dítěte kolizního opatrovníka, jehož právní úprava je založena mimo jiné na Čl. 9 Evropské úmluvy o výkonu práv dětí č. 54/2001 Sb.m.s, který soudu umožňuje z důvodu konfliktu zájmů osoby, mající rodičovskou odpovědnost, a zájmu dítěte pro dané řízení zvláštního zástupce.

Zásada *pacta sunt servanda* platí i pro smlouvy a dohody uzavřené ohledně rodinněprávních věcí. Dohodu mezi sebou často uzavírají manželé v rozvodovém řízení o poměrech nezletilého dítěte v době po rozvodu manželů nebo o úpravě svých majetkových poměrů, bydlení či výživného pro dobu po rozvodu. Tuto dohodu jsou pak povinni plnit s výhradou podstatné změny poměrů, která obvykle nastává u dohod o poměrech nezletilého dítěte. Podstatná změna poměrů nastává zpravidla z důvodu přirozeného vývoje dítěte a jeho potřeb, kdy výše výživného na nezletilé dítě, stanovená rozhodnutím soudu, po určité době přestává na pokrytí nákladů na výchovu a výživu dítěte postačovat, neboť na straně dítěte došlo k podstatným změnám stran věku, školních potřeb, zájmových činností, zdravotního stavu a podobně. K tomu, aby soud rozsudkem schválil dohodu rodičů, nepostačuje pouhá shoda jejich vůle. Je zde totiž ještě třetí osoba, jejíž zájem převáží i dohodu na straně rodičů, a tím je nezletilé dítě zastoupené kolizním opatrovníkem. Soud neschválí takovou dohodu, která není vykonatelná z důvodu nepřesně vyjádřeného ujednání rodičů, kdy bude docházet k předání dítěte s tím i odpovědností za něj, nebo neschválí dohodu, která je sice výhodná pro rodiče, ale zcela odporuje zájmům nebo finančním potřebám dítěte v případě, že se rodiče mezi sebou shodli na příliš nízké výši výživného pro nezletilého.

Rodinné právo je pak ovládáno i speciálními zásadami, které se váží k tomuto právnímu odvětví a zdůrazňují jeho odlišnosti. První takovou zásadou, kterou je třeba zmínit, je zásada zvláštní zákonné ochrany rodiny, rodičovství a manželství. Její právní úpravu nalezneme v § 3 odst.2 písm. b) OZ a jejím zařazení mezi ostatní v § 3 odst.2 OZ vyjmenované zásady soukromého práva vyjadřuje zákonodárce její podstatný význam Důvodová zpráva k OZ uvádí, že: „*V druhém odstavci jsou koncentrovány ty právní zásady, k nimž osnova považuje za správné se soustředěně přihlásit. Sleduje se při nich hodnotová stupnice, k níž celá stavba zákoníku lne*“²⁰.

20 Důvodová zpráva k zákonu č.89/2012 Sb., občanský zákoník. Dostupné online: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>

Další zásada ochrany rodinného života je garantována v § 3 odst.1 OZ a § 81 odst.1 OZ, a stanovuje povinnost každého respektovat způsob vedení života, popř. rodinný život ostatních. Zásada ochrany soukromí zavazuje každého nejen k nezasahování do osobního prostoru druhých, ale i k nezasahování do soukromí rodiny jako intimního prostoru. Upravuje ji i Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod v čl. 8. Na respekt k rodinnému životu mají právo všichni její členové, zejména členové základní „jádrové“ rodiny, kterou tvoří matka, otec a jejich děti. To je myšlenkový základ pro další zásady rodinného práva, které přiznávají stejnou rodičovskou odpovědnost oběma rodičům, stejné právo obou rodičů pečovat o dítě, vychovávat ho a stýkat se s ním a ekvivalentní právo dítěte na rodičovskou péči a výchovu od obou rodičů. Ačkoli to může být i velmi obtížné, každé rozhodnutí o úpravě poměrů k nezletilému dítěti by mělo všechny tyto zásady reflektovat.

S obecnou zásadou ochrany slabší strany je úzce provázána zásada solidarity, právně se projevující zejména ve sféře majetkové. Slovo solidarity pochází z latinského „*solidus*“, v překladu „*pevný, celistvý*“, když právě tyto vlastnosti by měly být pro rodinu, jako základní společenský útvar, typické. Silná sounáležitost je vlastností, která rodinu odlišuje od ostatních sociálních skupin. Minimální míru solidarity mezi členy rodiny určují ustanovení o vyživovací povinnosti.

Z Úmluvy o právech dítěte dovozujeme další významnou právní zásadu nejlepšího zájmu dítěte a jeho blaha vyjádřenou v čl. 3, který uvádí, že zájem dítěte musí být předním hlediskem při jakékoli činnosti týkající se dětí, povinností smluvních stran je zajistit dítěti ochranu a péči, v rozsahu nezbytném pro jeho blaho, a zároveň brát ohled na práva a povinnosti jeho rodičů, zákonných zástupců nebo jiných jednotlivců odpovědných za nezletilého. Při výkladu pojmu „*nejlepší zájem dítěte*“ je nutné přihlížet ke konkrétním individuálním potřebám každého dítěte, k tomu, co si samo dítě přeje a zároveň k jeho psychickým a fyzickým vlastnostem, zdraví a sociálnímu prostředí, ve kterém se pohybuje. Účelem dodržování závazku dbát vždy nejlepšího zájmu dítěte je blaho dítěte (well-being, welfare) Tato zásada je zcela stěžejní v rámci řízení ve věcech rodinněprávních, která se týkají nezletilého dítěte.

3.2 Řízení ve věcech rodinněprávních a jeho právní úprava

Řízení nalézací, která směřují k vydání autoritativního rozhodnutí se tradičně dělí na řízení sporná a řízení nesporná. Toto dělení má pro řízení ve věcech rodinněprávních zásadní význam ohledně právních pramenů obsahujících jejich procesní úpravu. Pokud jde o sporná řízení ve věcech rodinněprávních, použijí se ustanovení OSŘ. Mezi tato patří řízení ve věcech manželského majetkového práva a výživného mezi zletilými osobami.

Výjimkou je řízení o rozvodu manželství, pro které se, přestože je svou povahou řízením sporným, použijí ustanovení zákona o zvláštních řízeních soudních.

Nesporná řízení se určitými znaky odlišují od řízení sporných, což vedlo zákonodárce k tomu, aby řízení o nesporných věcech vyčlenil z obecné úpravy civilního procesu a upravil je ve speciálním zákoně. Zákonem o zvláštních řízeních soudních se soud řídí při projednávání a rozhodování nesporných rodinněprávních věcí a již zmíněném sporném řízení o rozvodu manželství. Řízení ve věcech rodinněprávních upravuje hlava pátá druhé části ZZŘS. Díl první této hlavy upravuje jednotlivá řízení, mezi která patří: řízení ve věcech manželských a partnerských, předběžná řízení ve věci ochrany proti domácímu násilí, řízení o určení a popření rodičovství, řízení ve věcech osvojení a řízení ve věcech péče soudu o nezletilé. Díl druhý této části pak upravuje speciální úpravu výkonu rozhodnutí ve věcech ochrany proti domácímu násilí, ve věcech péče soudu o nezletilé a ve věcech výživného.

Vzájemný vztah mezi ZZŘS a OSŘ je vyjádřen v § 1 odst.3 ZZŘS, který upravuje princip zbytkové subsidiarity, kdy souhrnnou úpravu civilního procesu obsahuje OSŘ, která je doplňována úpravou v rámci ZZŘS. Instituty, upravené v OSŘ a nikoli v ZZŘS, se řídí dle OSŘ. Existuje-li však současně dvojí úprava téhož institutu, obecná v OSŘ a zvláštní v ZZŘS, nelze pro řízení dle ZZŘS použít jiná ustanovení než ta v ZZŘS upravená.

Zvláštní úpravu pro řízení dle ZZŘS, která mají význam při projednávání a rozhodování v rodinněprávních věcech obsahují ustanovení o věcné a místní příslušnosti, když § 4 odst. 2 ZZŘS zakládá institut obecného soudu nezletilého, který je významný pro určování místní příslušnosti v řízeních, ve kterých je rozhodováno o poměrech nezletilého dítěte. Obecným soudem nezletilého je v těchto případech soud, v jehož obvodu má nezletilý na základě dohody rodičů nebo rozhodnutí soudu, popřípadě jiných skutečností, své bydliště. Jinou skutečností, která zakládá bydliště nezletilého, může být např. dodatečné konkludentní schválení nového bydliště dítěte, kam se rodič, který má dítě svěřené do své výlučné péče přestěhoval bez souhlasu druhého rodiče tím, že zde dítě pravidelně vyzvedává a odevzdává při uskutečňování styku s ním a tím dává najevo, že respektuje toto bydliště jako bydliště dítěte. Bydliště nezletilého dítěte může být změněno i bez souhlasu druhého rodiče také v případě, že rodič byl nucen se na novou adresu i s dítětem uchýlit před týráním ze strany druhého rodiče.

Pro účely řízení dle ZZŘS také nelze použít obecná ustanovení OSŘ ohledně účastenství a účastníků řízení. Ustanovení § 6 ZZŘS obsahuje taxativní vymezení okruhu účastníků řízení jednak na základě jejich zájmu a jednak na základě zákona. Účastníky řízení dle ZZŘS tak mohou být buďto navrhovatel a ten, o jehož právech nebo povinnostech má být v řízení jednáno,

nebo navrhovatel a ten, kterého zákon za účastníka označuje. Zde nerozlišujeme mezi žalobcem a žalovaným jako je to u řízení dle OSŘ.

Ustanovení § 8 ZZŘS, upravuje účast státního zastupitelství v řízení dle ZZŘS v taxativně vymezených případech a zároveň stanovuje možnosti, kdy může státní zastupitelství samo podat návrh na zahájení řízení. V rámci své netrestní agendy má státní zastupitelství sledovat ochranu veřejného zájmu, pokud se tento v daném případě objeví jako hodný ochrany.

Dle § 99 a § 100 OSŘ mohou účastníci, nevylučuje-li to povaha věci, uzavřít o projednávané věci soudní smír. Shodně jako u sporných řízení, i v případě řízení nesporných má soud, na základě ustanovení § 9 ZZŘS, vést účastníky ke smírnému vyřešení věci. Důvodová zpráva k ZZŘS k § 9 uvádí, že ustanovení je vyjádřením snahy o preferenci smírného řešení věci, založené na základě mezinárodněprávních dokumentů. Čl. 13 Evropské úmluvy o výkonu práv dětí stanoví, že všeobecně přijímaným záměrem smluvních stran má být předcházení sporům, řešení sporů nebo předcházení soudním řízením, které se týkají dětí. Toho má být docíleno prostřednictvím upřednostňování zprostředkování a dalších způsobů řešení sporů za účelem dosažení dohody, je-li to vzhledem k povaze věci možné a vhodné. Ustanovení čl. 7 Úmluvy o styku s dětmi pak opětovně, v souladu s ostatními mezinárodněprávními dokumenty upravujícími práva dětí, konstatuje jako cíl nejlepší zájem dítěte a zároveň stanoví, že: *„Při řešení sporů ohledně styku soudní orgány přijmou veškerá vhodná opatření k tomu, aby rodiče a další osoby mající rodinná pouta s dítětem byli motivováni k uzavření smírné dohody upravující styk s dítětem, a zvláště pak aby se k tomuto použila rodinná mediace a další způsoby řešení sporů.“*²¹ Existuje právní názor, že smír je institutem pouze smírného řízení, a že jej tudíž nelze použít pro řízení nesporná. Tento názor ale nelze dle Lavického zastávat na základě srovnání se zahraniční úpravou a současnou judikaturou. Rozhodnutí Nejvyššího soudu 29 Cdo 2648/2013 vyjadřuje závěr, že posouzení, zda je dána možnost uzavřít o předmětu řízení smír, záleží na povaze nároku a nikoli povaze řízení. Z § 99 OSŘ nicméně vyplývá, že smír je možné uzavřít pouze tehdy, pokud to povaha věci připouští. Tato podmínka je pak splněna v případě, že se smír týká výlučně těch práv a povinností, se kterými mohou účastníci volně disponovat podle ustanovení hmotného práva. *„Soudní praxe (např. R 23/07, R 103/08) to vyjadřuje tak, že povaha věci připouští uzavření smíru zpravidla ve věcech, v nichž jsou účastníci v typickém dvoustranném poměru, jestliže hmotněprávní úprava nevylučuje, aby si účastníci mezi sebou upravili právní vztahy dispozitivními úkony. Na základě toho vylučuje uzavření smíru ve věcech, v nichž lze zahájit řízení i bez návrhu, ve věcech, v nichž se rozhoduje o osobním stavu a konečně ve věcech, v nichž hmotné právo nepřipouští vyřízení věci dohodou účastníků právního vztahu.“*²² Možnost uzavření smíru připadá v úvahu zejména v rámci

21 Čl. 7 písm. b) Úmluvy o styku s dětmi, 91/2005 Sb.m.s.

22 Lavický, P. a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Řízení nesporné, Praktický komentář*. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2015, str.43

nesporných řízení ve věcech péče soudu o nezletilé, když zvláštní úpravu obsahuje § 474 ZZŘS, který soudu ukládá vést rodiče v zájmu dítěte k nalezení smírného řešení a za tímto účelem dává soudu možnost rodičům uložit účast na smířčím nebo mediačním jednání, na rodinné terapii, nebo jim nařídit setkání s poskytovatelem odborné pomoci, zejména odborníkem v oboru pedopsychologie.

Ustanovení § 10 ZZŘS upravuje právní institut dohody o předmětu řízení, kterou je možné uzavřít pouze ve věcech, které jsou předmětem řízení, které lze zahájit i bez návrhu, v nichž judikatura a soudní praxe vylučují uzavření smíru. V praxi se tak jedná zejména o řízení ve věcech péče soudu o nezletilé. Uzavření dohody o předmětu řízení ve smyslu § 10 ZZŘS je procesním úkonem, jehož prostřednictvím si účastníci nesporného řízení upravují svá vzájemná práva a povinnosti. Jedná se o obdobu soudního smíru dle § 99 OSŘ, který je možný uzavřít jen za podmínek uvedených výše. V případě, že dojde k uzavření dohody mezi účastníky, musí být taková dohoda zaprotokolována ve smyslu § 40 OSŘ, a je nutné její stvrzení podpisem všech účastníků. Pokud ustanovení ZZŘS předpokládá následné schválení dohody soudem ve formě usnesení a pokud se zároveň všichni účastníci vzdali práva odvolání, usnesení nemusí obsahovat odůvodnění. Naopak v případě řízení ve věcech péče soudu o nezletilé (§ 466 a.n. ZZŘS), kdy má dojít ke schválení dohody rozsudkem soudu, rozsudek odůvodnění obsahovat musí. V těchto případech je velmi důležité, aby byly v odůvodnění dostatečně popsány všechny relevantní skutečnosti týkající se dítěte, aktuální v době rozhodování ve věci. To má v budoucnu posloužit k posouzení, zda v daném případě došlo k podstatné změně poměrů a zda je nutné poměry nezletilého dítěte upravit nově, tak aby odpovídaly změněným potřebám nezletilého či nikoli. Soud, který má v případě změny poměrů nezletilého ve věci rozhodovat, musí mít k dispozici podklady, s nimiž lze současnou situaci srovnávat. Jako takový podklad nejlépe poslouží právě odůvodnění předchozího rozsudku, který má být změněn. Význam odůvodňování těchto rozsudků lze spatřovat i v tom, že dle § 8 odst. 3 zákona o OSPOD: *„Dítě, které je schopno s ohledem na svůj věk a rozumovou vyspělost posoudit dosah a význam rozhodnutí vyplývajících ze soudního nebo správního řízení, kterého je účastníkem, nebo jde-li o jiné rozhodnutí vztahující se k jeho osobě, obdrží od orgánu sociálně-právní ochrany informace o všech závažných věcech jeho osoby se týkajících; o dítěti starším 12 let se má za to, že je schopno informaci přijmout, vytvořit si vlastní názor a tento sdělit.“* Takové dítě má pak právo, přeje-li si to, nahlížet do spisu vedeném o jeho osobě nebo si přečíst rozsudek, který se ho týká a dozvědět se o rozhodujících skutečnostech z jeho odůvodnění. Což mu může pomoci vyrovnat se se situací, která vedla k vydání takového rozsudku.

Obecnou právní úpravu předběžných opatření obsahují ustanovení § 74 a.n. a § 102 OSŘ. Modifikaci této úpravy pro účely zvláštních řízení soudních nalezneme v § 12 ZZŘS. Předběžná opatření lze nařídit na návrh, a kromě řízení o pozůstalosti, je-li možné zahájit řízení i bez návrhu, lze bez návrhu nařídit také předběžné opatření. Všechna předběžná opatření lze nařídit před zahájením řízení i po jeho zahájení. Soud nařídí předběžné opatření zejména na základě podnětů, návrhů, z předložených důkazů nebo ze skutečností zjištěných v průběhu řízení. OSŘ obecně ukládá navrhovateli předběžného opatření složení jistiny v určité výši, která má kompenzovat případně vzniklé škody nebo újmy, způsobené předběžným opatřením. Odchylně od toho § 12 odst. 3 ZZŘS vyjmenovává případy, kdy se složení jistoty nevyžaduje, což je v případech předběžných opatření, která lze nařídit i bez návrhu, předběžných opatření proti domácímu násilí a ve věci výživného.

Pro zahájení řízení dle ZZŘS platí zásada, že není-li zákonem výslovně stanoveno, že dané řízení lze zahájit pouze na návrh, lze takové řízení zahájit i bez návrhu. Návrh na zahájení řízení dle ZZŘS lze podat i ústní formou do protokolu podle § 14 ZZŘS, a to v případě řízení zde uvedených. Řízení dle ZZŘS je tedy možné zahájit na návrh účastníka nebo bez návrhu usnesením soudu o zahájení řízení. Soud má povinnost zahájit řízení bezodkladně, pokud se dozví o skutečnostech, které to odůvodňují. Ustanovení § 13 ZZŘS vyjadřuje zásadu oficiality, na jejímž základě je řízení zahajováno z moci úřední bez nutnosti projevu vůle účastníka. Pro řízení, která lze zahájit i bez návrhu pak platí zvláštní úprava v oblasti náhrady nákladů řízení, když § 23 ZZŘS stanovuje, že v případě těchto věcí a také v případě řízení ve statusových věcech manželských a partnerských, nemá žádný z účastníků právo na náhradu nákladů řízení. Dále pak § 26 ZZŘS umožňuje soudu překročit návrhy účastníků a přisoudit něco jiného nebo více, než čeho se domáhají, a to jediné v případech, kdy bylo možné řízení zahájit i bez návrhu. V těchto případech řízení, která lze zahájit ex offo, neplatí vázanost soudu návrhem účastníka řízení a dochází k prolomení obecné procesní zásady „*iudex ne ultra petita partium*“.

Řízení dle ZZŘS jsou ovládána zásadou vyšetřovací, vyjádřenou v § 20 tohoto zákona. Objasnění skutkového stavu v rozsahu nezbytném pro vydání rozhodnutí je svěřeno soudu, který může během řízení od účastníků nejen přijímat, ale také výslovně žádat důkazní prostředky a další důkazy může zajišťovat zcela nezávisle na nich. Soud nevyzývá účastníky ke splnění jejich povinnosti tvrzení a důkazní povinnosti, naopak zjišťuje rozhodné skutečnosti z moci úřední. Zásadu vyšetřovací dále vyjadřuje § 21 ZZŘS, který stanoví, že soud může k dokazování provádět i jiné důkazy potřebné k zjištění skutkového stavu než ty, které navrhuji účastníci. Projevem zásady vyšetřovací je i skutečnost, že na rozdíl od ostatních řízení vedených zásadou projednací, § 17 ZZŘS, až na určité výjimky, vylučuje konání přípravného jednání,

ačkoli v § 18 připouští pozměněnou alternativu tohoto institutu v podobě jiného soudního roku. Institut přípravného jednání současně s uplatněním zásady koncentrace řízení má vést k urychlení celého řízení. Avšak ani zásada koncentrace řízení, typická pro řízení sporná se pro řízení dle ZZŘS nepoužije. Dle § 28 ZZŘS mohou být nové skutečnosti a důkazy uváděny i v odvolacím řízení a soud k nim má přihlížet i bez jejich uplatnění.

Ustanovení § 25 ZZŘS stanovuje základní pravidlo pro užití formy rozhodnutí ve věci samé v rámci řízení podle ZZŘS. Na jeho základě soud rozhoduje ve věci samé usnesením, nestanoví-li zákon jinak, což je opakem zásady vyjádřené v § 152 OSŘ. Dále oproti obecné úpravě vylučuje vydání rozsudku pro uznání, rozsudku pro zmeškání a platebního rozkazu ve věcech rozhodovaných dle ZZŘS. Existují však výjimky, kdy je nutné v meritu věci rozhodnout rozsudkem. Z velké části se jedná o řízení ve věcech rodinněprávních, konkrétně o ty upravené v § 370, § 372, § 399, § 423, § 426, § 435, § 451, § 471 a § 483 ZZŘS. Výroky, kterými bylo rozhodnuto o statusové věci fyzické nebo právnické osoby jsou navíc na základě § 27 ZZŘS nadány závazností *erga omnes*.

Skutečnost, že řízení ve věcech rodinněprávních mají povahu nesporných řízení, kde se nejedná o situaci, kdy proti sobě stojí dva zcela protichůdné zájmy, způsobuje, že ještě více než v jiných právních oblastech je zde prostor pro snahu řešit danou situaci pomocí mediace, konkrétně mediace rodinné. Mediace patří mezi alternativní způsoby řešení konfliktů, vedle arbitráže, která je vzhledem k povaze rodinněprávních věcí vyloučená. Dalším důvodem, který odůvodňuje vhodnost mediačního řešení rodinněprávních věcí je fakt, že na rozdíl od obvyklých sporných řízení, kdy daná záležitost pro účastníky končí zpravidla uskutečněním plnění uloženého v rozhodnutí, ve věcech rodinněprávních daná situace trvá i dlouho po právní moci rozhodnutí soudu. K řešení, které má být funkční po dlouhou řadu let je pak lepší dospět vzájemnou dohodou účastníků a nikoli autoritativním, často odosobněným rozhodnutím soudu. Mediace je postup, při kterém se zúčastněné osoby, mezi kterými panuje nesoulad, dostaví na mediační jednání za účasti jednoho nebo více mediátorů. Mediátor svým klientům neradí, nenavrhuje řešení ani situaci nehodnotí, ale pomáhá hladkému průběhu komunikace mezi danými osobami, řídí jejich výměnu názorů, dbá na to, aby se každému dostalo stejného prostoru pro vyjádření svého pohledu na věc a snaží se, aby se strany navzájem vyslechly a ideálně dospěly k všeobecně vyhovujícímu kompromisu v podobě mediační dohody.

Právní úpravu mediace obsahuje zákon č. 202/2012, o mediaci (dále jen „ZM“), ale také OSŘ, který v § 99 na konci odstavce 1 uvádí, že: „*Je-li to s ohledem na povahu věci vhodné, upozorní předseda senátu účastníky rovněž na možnost využití mediace podle zákona o mediaci nebo sociálního poradenství podle zákona o sociálních službách.*“.

Dále § 100 odstavec 3 OSŘ opravňuje soud, aby: „*Je-li to účelné a vhodné, může předseda senátu účastníkům řízení nařídit první setkání se zapsaným mediátorem (dále jen „mediátor“)* v rozsahu 3 hodin a přerušit řízení, nejdéle však na dobu 3 měsíců. Pro případy rodinné mediacce jsou zákonem dány zvláštní možnosti svědčící pro ochranu zájmů nezletilého dítěte. Ustanovení § 111 odstavec 3 OSŘ stanoví, že: „*Jestliže je řízení přerušeno podle § 110, pokračuje v něm soud na návrh po uplynutí 3 měsíců. S výjimkou řízení o rozvod může soud na návrh, jsou-li pro to závažné důvody, a i bez návrhu v případě, že to odůvodňují zájmy nezletilého dítěte, pokračovat v řízení i před uplynutím této lhůty. Není-li návrh na pokračování v řízení podán do 1 roku, soud řízení zastaví.*“. V § 273 odst. 2 písmeno a) OSŘ je zakotvena snaha řešit rodinněprávní konflikty s ohledem na nezletilé dítě tak, aby nebylo vystavováno zbytečnému psychickému zatížení, které by vyplývalo ze striktního výkonu rozhodnutí. Dle tohoto ustanovení může soud tomu, kdo neplní dobrovolně soudní rozhodnutí nebo soudem schválenou dohodu o výchově nezletilých dětí, popřípadě o úpravě styku s nimi anebo rozhodnutí o navrácení dítěte, nařídit první setkání s mediátorem v rozsahu 3 hodin. Až je-li i toto řešení bezvýsledné, přistoupí se k výkonu rozhodnutí.

ZZŘS nabyl účinnosti dnem 1. ledna 2014. Bylo-li tedy řízení zahájeno po 1.1.2014, bude se řídit ustanoveními ZZŘS. Bylo – li však zahájeno dříve, soud bude postupovat podle OSŘ ve znění platném do 31.12.2013.

3.3 Výkon rozhodnutí ve věcech rodinněprávních

Obecnou úpravu výkonu rozhodnutí ve věcech občanskoprávních obsahují zákony OSŘ a EŘ. Zvláštní úpravu výkonu rozhodnutí ve věcech rodinněprávních nalezneme v dílu druhém hlavy páté ZZŘS. V případě výkonu těchto rozhodnutí se jedná o specifickou procesněprávní problematiku, jejíž příznačnost je dána charakterem vynucovaných povinností a předmětem výkonu rozhodnutí. Výkonem rozhodnutí podle ustanovení ZZŘS totiž není postihován majetek povinného, ale výkon přímo zasahuje osoby, kterých se dané rozhodnutí týká. Jak již bylo zmíněno, v řízeních podle ZZŘS neplatí důsledné odlišování fáze nalézací a vykonávací. V důsledku toho je další odlišností výkonu rozhodnutí dle ZZŘS od obecné úpravy skutečnost, že nucený výkon těchto rozhodnutí je ve své podstatě pouze dalším opatřením, které plynule navazuje na řízení, v němž došlo k jeho vydání.

Zvláštní úprava výkonu rozhodnutí ve věcech rodinněprávních se však netýká všech těchto řízení a ZZŘS zdaleka neobsahuje komplexní úpravu výkonu rodinněprávních rozhodnutí. Z hlediska jejich výkonu můžeme rozhodnutí ve věcech rodinněprávních rozdělit na tři skupiny.

První z nich zahrnuje ta rozhodnutí, u nichž se s provedením výkonu nepočítá. Zpravidla se jedná o rozhodnutí o osobním stavu, která neukládají žádnou povinnost ke splnění. Vykonalnost u nich nastává současně s nabytím právní moci rozhodnutí a jsou závazná erga omnes.

Druhá skupina rozhodnutí je tvořena zejména těmi rozhodnutími, která se týkají rodinného majetkového práva. Ačkoli mají rodinněprávní charakter, jejich výkon se bude řídit částí šestou OSŘ či EŘ, protože ZZŘS zvláštní úpravu jejich výkonu neobsahuje.

Třetí skupinou rozhodnutí ve věcech rodinněprávních jsou ta, jejichž výkon je specificky upraven v ZZŘS. Tato zvláštní úprava výkonu rozhodnutí se však týká i rozhodnutí, která nemusí mít ve všech případech rodinněprávní charakter. Jedná se o výkon rozhodnutí, k jehož vydání došlo v předběžném řízení ve věci ochrany před domácím násilím. Institut ochrany před domácím násilím totiž nemíří pouze na případy, kdy jsou spolu navrhovatel a odpůrce v rodinném vztahu. Ochrany před domácím násilím se může domáhat i navrhovatel, který je spolubydlícím odpůrce ve společném bydlení.

Zvláštní úprava výkonu rozhodnutí, obsažená v díle druhém páté hlavy ZZŘS, se tedy týká pouze rozhodnutí ve věci ochrany proti domácímu násilí, rozhodnutí ve věcech péče soudu o nezletilé a rozhodnutí ve věcech výživného, když odchylná úprava výkonu rozhodnutí ve věcech výživného se použije pouze v případech, kdy se jedná o nezletilé dítě. Jinak lze výživné vymáhat i prostředky upravenými v OSŘ a EŘ.

4 Výkon rozhodnutí ve věci ochrany proti domácímu násilí

4.1 Fenomén domácí násilí

Násilím obecně rozumíme jakékoli jednání, kterým určitá osoba způsobuje druhému fyzickou či psychickou bolest, strádání a zasahuje do jeho integrity a lidské důstojnosti. Přestože většinová společnost násilí odsuzuje jako zavrženíhodné, vyskytuje se násilí ve společnosti v různých formách po celou dobu její existence. Zejména od přelomu století se zvyšuje zájem o tento problém v podobě domácího násilí a snaha jej řešit se promítá do právní úpravy veřejnoprávní i soukromoprávní. Stát, ale i mnohé nestátní organizace, se snaží o poskytnutí ochrany obětem domácího násilí, zejména pak dětem, které jsou, z pohledu zákona č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů, zvláště zranitelnou obětí.

Ze statistik vedených z. s. Bílý kruh bezpečí vyplývá, že od roku 2007, kdy se stala účinnou právní úprava institutu vykazání, došlo mezi lety 2007-2017 ke zvýšení počtu využívání tohoto institutu na základě předchozího domácího násilí z 862 případů v roce 2007 na 1348 případů v roce 2017, když nejvíce případů v počtu 1430 bylo zaznamenáno v roce 2011.²³ Se zohledněním předpokládané rozsáhlé latentní viktimizace lze dospět k závěru, že fenomén domácího násilí je velice aktuálním tématem a počet případů domácího násilí od konce minulého století roste. To klade nároky na současnou právní úpravu hmotněprávní i procesněprávní.

4.2 Pojem domácí násilí

*Samotný pojem domácího násilí se objevil na přelomu 70. a 80. let minulého století a označoval zejména závažné případy týrání žen ze strany jejich partnera. Právě tyto těžké podoby, dnes označované jako intimní či partnerský terorismus, stály u zrodu legislativy upravující oficiální postupy států vůči domácímu násilí.*²⁴

V rámci problematiky násilí mezi osobami blízkými nebo osobami ve vztahu rodinném se setkáváme nejen s pojmem *domácí násilí*, ale také s širším pojmem *násilí v rodině* či pojmem *týrání osoby žijící ve společném obydlí*, který označuje trestný čin odpovídající domácímu násilí.

Co je to domácí násilí lze jen těžko jednoznačně definovat, neboť může mít mnoho podob a může se projevovat mnoha způsoby. Definice formulovaná na internetových stránkách Bílého kruhu bezpečí, z.s., který má s pomocí obětem domácího násilí dlouholeté zkušenosti popisuje domácí násilí jako: „...*fyzické, psychické anebo sexuální násilí mezi blízkými osobami, ke kterému dochází opakovaně v jejich soukromí a tím skrytě mimo kontrolu veřejnosti, intenzita*

²³ Dostupné na <http://www.domacinasili.cz/statistiky//> [online]. [cit. 2018-04-15].

²⁴ Čírtková, Ludmila. *Forenzní psychologie*. 3. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013. str. 235

*násilných incidentů se stupňuje a vede ke ztrátě schopností včas tyto incidenty zastavit a efektivně vyřešit narušený vztah.*²⁵

Podstatou domácího násilí mohou být všechny formy fyzického, psychického, emocionálního, sociálního a sexuálního násilí, ekonomické týrání, vydírání a vyhrožování, jejichž projevy jsou opakované a směřují vůči osobě s násilníkem sdílející společné obydlí. Tento sociálně – patologický jev je možné považovat za jeden z nejnebezpečnějších, protože k násilí dochází ve společném soukromí agresora a jeho oběti. Dlouhou dobu trvalo, než společnost dospěla k závěru, že ochrana soukromí nemůže vést k přehlížení toho, co se děje tzv. za zavřenými dveřmi a že nejúčinnějším prostředkem ochrany je prevence.

Legální definici domácího násilí v příslušných zákonech nenalezneme. Vysvětlení základních pojmů v oblasti právní ochrany před domácím násilím však můžeme nalézt v důvodové zprávě k zákonu č. 135/2006 Sb., kterým se mění některé zákony v oblasti ochrany před domácím násilím. Domácí násilí je zde definováno jako: „*Domácí násilí je označení pro násilné jednání, kterým dochází k nebezpečnému útoku proti životu, zdraví, svobodě nebo lidské důstojnosti, a to v bytě nebo domě společně obývaném násilnou osobou i osobou, proti níž takový útok směřuje. opakované násilné jednání nebo opakované vyhrožování Domácí násilí je násilným jednáním, v důsledku kterého dochází nebo hrozí, že dojde, k nebezpečnému útoku proti životu, zdraví, svobodě nebo lidské důstojnosti, mezi osobami, které jsou či byli spolu v intimním, rodinném či jiném obdobném vztahu a žijí ve společně obývaném bytě nebo domě. V rámci domácího násilí lze jednoznačně identifikovat osobu násilnou i osobu ohroženou, proti níž takové útoky nebo výhrůžky útokem směřují.*“²⁶ Tato důvodová zpráva rovněž označuje strany domácího násilí jako osobu násilnou a osobu ohroženou.

K pojmovým typickým znakům domácího násilí patří zaprvé jeho neveřejnost. K projevům domácího násilí dochází zpravidla v soukromí, ve většině případů v rámci partnerského vztahu muže a ženy, ať již v podobě manželství nebo vztahu druh-družka. K napadání oběti si agresor vybírá neveřejný prostor, zpravidla společné obydlí, kde je oběť nejvíce bezmocná, neboť nemůže očekávat pomoc zvenku. Druhým pojmovým znakem je opakování a dlouhodobost jednotlivých útoků směřovaných vůči oběti. Třetím charakteristickým znakem je vzrůstající intenzita násilného chování. Zpočátku se může jednání agresora zdát neškodné, avšak od počáteční snahy izolovat si partnera jen pro sebe, přes drobné útoky se závažnost jednání agresora stupňuje co do intenzity i častosti opakování. Domácí násilí může eskalovat až ke spáchání závažného trestného činu ohrožujícímu zdraví a život. Posledním určujícím znakem pro domácí násilí je neměnné a nepochybné rozdělení role

25 Dostupné na [Http://www.domacinasili.cz/domaci-nasili/](http://www.domacinasili.cz/domaci-nasili/) [online]. [cit. 2018-04-15].

26 Důvodová zpráva k zákonu č. 135/2006 Sb., kterým se mění některé zákony v oblasti ochrany před domácím násilím, dostupné na: [Http://www.psp.cz/doc/pdf/00/01/34/00013401.pdf](http://www.psp.cz/doc/pdf/00/01/34/00013401.pdf) [online]. [cit. 2018-04-15].

agresora a role oběti neboli role osoby násilné a osoby ohrožené. K tomu, aby bylo možné skutek považovat za domácí násilí, je třeba současné naplnění všech těchto čtyř znaků.²⁷

Domácí násilí lze dělit podle ohrožené osoby na domácí násilí mezi partnery/manželi, násilí na dětech, násilí na seniorech a násilí na ženách, domácí násilí se však může týkat i osoby spolubydlící (§ 3021 OZ).

Mezi rizikové faktory, se kterými bývá spojen vznik domácího násilí patří zejména: agresorem vynucená sociální izolace oběti, finanční závislost oběti, často vznikající v době mateřské a rodičovské dovolené, vyšší věk, bezmocnost nebo zdravotní handicap oběti, závislosti násilné osoby nebo předchozí život násilné osoby, zejména pak její problematické dětství, které zapříčinilo nízkou vztahovou schopnost této osoby nebo v něm zakořenilo potřebu řešit sebemenší konflikt pomocí síly.

K řešení takto složité problematiky je třeba přistupovat komplexně a vyžaduje spolupráci v rámci tzv. tří pilířů, poskytujících ochranu před domácím násilím, kterými jsou: Policie ČR, intervenční centra a justice.²⁸ První pilíř tvořený Policií ČR se střetává s domácím násilím bezprostředně a zpravidla jako první z výše zmíněných. K řešení situace může využít faktického úkonu policejního vykázání. Druhým pilířem jsou intervenční centra poskytující ohroženým osobám pomoc zvládnout nastalou situaci a jako třetí pilíř ochrany je označována justice a zejména pak předběžné opatření ve věcech ochrany proti domácímu násilí.

4.3 Soukromoprávní a veřejnoprávní ochrana před domácím násilím

V legislativě České republiky došlo poprvé k zakotvení ochrany před domácím násilím prostřednictvím trestněprávních předpisů v roce 2004, kdy poprvé došlo ke kriminalizaci jednání označeného jako „týrání osoby žijící ve společně obývaném bytě nebo domě nebo osoby blízké“. Současný Trestní zákoník (č. 40/2009 Sb.) postihuje trestný čin týrání osoby žijící ve společném obydlí v ustanovení § 199.

Důležitou změnu přinesl také zákon č. 135/2006 Sb., účinný od 1.1. 2007, kterým se mění některé zákony v oblasti ochrany před domácím násilím. V důsledku přijetí tohoto zákona došlo ke změně zákona č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů a tím ke zavedení oprávnění policie rozhodnout o vykázání ze společného obydlí a zákazu vstupu do něj. V současné době je institut „policejního vykázání“ s platností od 1. 1. 2009 upraven v zákoně č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky, konkrétně v §§ 44 až 47. Dále došlo ke změně příslušných ustanovení občanskoprávních a trestněprávních předpisů, stejně jako ke změně zákona o sociálním zabezpečení a zákona o přestupcích.

²⁷ Usnesení Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 7.8.2012, sp. Zn. 19 Co 372/2012

²⁸ Lavický, P. a kol. Zákon o zvláštních řízeních soudních. Řízení nesporné. Praktický komentář. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2015, str. 681

V současné době se fenoménem domácího násilí zabývají předpisy práva soukromého i veřejného. Soukromoprávní ochranu v případech domácího násilí poskytuje OZ, kde se s pojmem domácího násilí setkáváme v rámci hmotněprávní úpravy rodinného práva v §§ 751 až 753 OZ, které jsou označeny jako zvláštní ustanovení proti domácímu násilí. Zde je upravena možnost soudu na návrh dotčeného manžela na určitou dobu, nejdéle však na 6 měsíců, omezit nebo vyloučit právo druhého manžela bydlet v domě nebo bytě, kde se nachází rodinná domácnost manželů, pokud zde došlo k domácímu násilí vůči dotčenému manželu nebo i jiné osobě žijící v rodinné domácnosti. I tato jiná osoba dotčená domácím násilím má oprávnění podat návrh k soudu. Ochrany požívá i rozvedený manžel vůči druhému bývalému manželovi, pokud spolu po rozvodu manželství dále bydlí, což se stává zejména z ekonomických důvodů na straně rozvedených manželů. Ochrana před jakýmkoli násilím ze strany násilné osoby (jednoho z manželů/rozvedených manželů), poskytovaná těmito ustanoveními, náleží každému, kdo oprávněně dlouhodobě či přechodně bydlí v rodinné domácnosti manželů případně rozvedených manželů. V případě, že se osobě oprávněně bydlící či pobývající v rodinné domácnosti stane v důsledku domácího násilí společné bydlení nesnesitelným, soud pro její ochranu omezí či vyloučí právo bydlení násilné osoby na určitou dobu. Této právní úpravě lze z hlediska právní ochrany dítěte vytknout, že se zvláště nevěnuje ochraně dítěte, ohroženého domácím násilím, přestože *experti soudí, že děti byly a stále ještě jsou zapomenutými oběťmi domácího násilí.*²⁹ Až v 82 % případů vyrůstají v rodinných domácnostech, kde dochází k domácímu násilí děti, pro které je tato situace zdrojem přímé nebo nepřímé viktimizace, což vede k vážné psychické traumatizaci dítěte, která mu způsobuje obtíže často během celého dospělého života.

Veřejnoprávní ochrana před domácím násilím je zajišťována zejména skrze oprávnění policie vykázat osobu ze společného obydlí na nezbytně nutnou dobu, maximálně však na 10 dní. Právní úpravu institutu vykázaní, který je faktickým úkonem, nalezneme v zákoně č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky (dále jen „zákon o policii ČR“), konkrétně v §§ 44 až 47. Cílem tzv. policejního vykázaní má být ochrana oběti domácího násilí spočívající s tím, že už nebude muset před násilím ze svého obydlí utíkat, naopak zde bude moci zůstat a osobou nucenou k opuštění obydlí bude sám agresor. Vykázáním násilné osoby získává oběť bezpečný prostor, který ji brání před dalšími útoky a zároveň získává čas pro alespoň částečnou regeneraci duševní i fyzickou.

Postup policie při policejním vykázaní počíná tím, že odůvodňují-li to zjištěné skutečnosti, zvláště došlo-li již dříve k útokům na ohroženou osobu, a na základě toho lze usuzovat, že hrozí skutečnost, že se násilná osoba dopustí závažného život, zdraví, svobodu

29 Čírtková, Ludmila. *Forenzní psychologie*. 3. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013. str. 245

nebo důstojnost ohrožujícího útoku, policista tuto násilnou osobu vykáže z tzv. společného obydlí a jeho nejbližšího okolí. *Policista nevydává rozhodnutí o vykázání, nýbrž je oprávněn osobu přímo faktickým úkonem vykázat.*³⁰

O vykázání vyhotoví policie úřední záznam. K vykázání policie přistoupí i proti vůli ohrožené osoby. Doba trvání vykázání je 10 dní. Je-li podán návrh na vydání předběžného opatření podle ZZŘS, doba trvání vykázání se prodlužuje do dne nabytí právní moci rozhodnutí, kterým soud rozhodl o tomto návrhu. *Vykázaná osoba má povinnost opustit neprodleně prostor vymezený policistou v potvrzení o vykázání, zdržet se vstupu do tohoto prostoru, zdržet se styku nebo navazování kontaktu s ohroženou osobou, a vydat policistovi na jeho výzvu klíče od společného obydlí, které drží.*³¹ Ochrana má pak teritoriální i personální rozměr.

Zákon počítá i možností, že vykázaná osoba není samotnému úkonu vykázání přítomna. Násilnou osobu sice lze vykázat i v její nepřítomnosti, avšak pak je policista povinen tuto osobu za účelem zachování jejího práva na informace co nejdříve kontaktovat a informovat ji o postupu a poskytnout veškeré poučení. Pokud dojde k vykázání, oznámí toto policista ústně vykázané i ohrožené osobě a vyhotoví potvrzení o vykázání, v němž zároveň vymezení prostor, na který se vykázání vztahuje. *Vykázaná osoba má oprávnění podat námitky proti vykázání, a to buď na místě, když policista pak takové námitky předá k vyřízení příslušnému krajskému ředitelství nebo může do 3 dnů ode dne převzetí potvrzení o vykázání podat příslušnému krajskému ředitelství námitky písemné.* Tento institut tak dává možnost odvolat nesprávně provedené vykázání.

Za účelem ochrany a pomoci ohrožené osobě, policista tuto osobu poučí o možnosti podání návrhu na vydání předběžného opatření podle ZZŘS a také o možnosti využití psychologických, sociálních nebo jiných služeb v oblasti pomoci obětem násilí. Dále provede policista ve lhůtě 3 dnů od vykázání kontrolu, zda je vykázání dodržováno. Na základě § 60a zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, má policista po vstupu do společného obydlí povinnost zaslat do 24 hodin kopii úředního záznamu o vykázání příslušnému intervenčnímu centru. Zároveň stejným způsobem uvědomí o proběhlém vykázání soud, který je příslušný k rozhodnutí o návrhu na vydání předběžného opatření podle zákona o zvláštních řízeních soudních. *Pokud se ve společném obydlí žije nezletilá osoba, zašle kopii úředního záznamu o vykázání v této lhůtě i příslušnému orgánu sociálně-právní ochrany dětí.*³² Intervenční centra pak mají do 48 hodin po doručení kopie ohroženým osobám nabídnout a poskytnout pomoc ve formě služby ambulantní, terénní a pobytové. Zajišťují osobám pomoc dle jejich aktuální

30 Důvodová zpráva k zákonu č. 273/2008 Sb., o policii České republiky, dostupné online na : [Http://www.psp.cz/doc/pdf/00/02/61/00026155.pdf](http://www.psp.cz/doc/pdf/00/02/61/00026155.pdf) [online]. [cit. 2018-04-15].

31 Lavický, P. a kol. Zákon o zvláštních řízeních soudních. Řízení nesporné. Praktický komentář. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2015, str. 681

32 § 47 odst. 3 zákona č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky

potřeby, od základních životních nezbytností jako je strava nebo ubytování, přes terapeutickou pomoc, po nápomoc při vyřizování osobních a právních záležitostí.

Veřejnoprávní úpravu problematiky domácího násilí obsahují taktéž ustanovení zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník (dále jen „Trestní zákoník“). Pokud domácí násilí dosáhne určité vysoké míry závažnosti, dojde k naplnění skutkové podstaty jednoho z následujících trestných činů, jakými jsou: týrání osoby žijící ve společném obydlí, týrání svěřené osoby, ublížení na zdraví, omezování osobní svobody nebo nebezpečného pronásledování, když v nejzávažnějších případech může případ končit i smrtí oběti. Podle ustanovení § 88c zákona 141/1961 Sb., Trestní řád, může soud uložit předběžným opatřením obviněnému mimo jiné také zákaz styku s poškozeným a osobami jemu blízkými, případně se svědky nebo může násilné osobě zakázat vstup do společného obydlí, které sdílí se svou obětí. Nejvyšší soud ve svém rozhodnutí NS 7 Tdo 725/2012 zkonstatoval, že motivem pachatelů trestných činů materiálně naplňujících znaky domácího násilí je touha zcela ovládat ohroženou/poškozenou osobu a zdůraznil, že v případech domácího násilí není prostor pro bagatelizaci situace na základě toho, že na oběti nejsou vytrpěná příkoří znatelná.

Pokud intenzita domácího násilí nepřekročí takovou mez, aby jej šlo považovat za naplnění skutkové podstaty trestného činu, může být daná situace posouzena jako přestupek proti občanskému soužití na základě § 7 zákona č. 251/2016 Sb., o některých přestupcích.

4.4 Zvláštní předběžné opatření ve věcech ochrany před domácím násilím a jeho výkon

4.4.1 Současná právní úprava

Ochranu obětem domácího násilí poskytuje jednak ZZŘS prostřednictvím ustanovení v § 400 až 414 a § 492 až 496 ZZŘS a jednak § 751 až 753 OZ. V ZZŘS nalezneme úpravu předběžného řízení ve věci ochrany proti domácímu násilí, zvláštní úpravu předběžných opatření vydávaných v této věci a také výkon těchto rozhodnutí.

Obecnou úpravu předběžných opatření v civilním řízení upravují § 74 a.n. OSŘ. Dřívější úprava předběžného opatření na ochranu před domácím násilím obsažená v § 76b OSŘ byla ze zákona vypuštěna, neboť došlo k její derogaci dne 1.1.2013, kdy nabyl účinnosti ZZŘS, obsahující novou zvláštní právní úpravu předběžného opatření ve věcech ochrany před domácím násilím. *Součástí procedury, která je završena poskytnutím definitivní ochrany před domácím násilím, je i možnost podat návrh na vydání „obyčejného“ předběžného opatření podle § 74 a.n. OSŘ, které je však navázáno, na již probíhající nebo v blízké době zahájené řízení o definitivní ochraně před domácím násilím.*³³

Jak již bylo zmíněno v úvodu, současná právní úprava obsahuje v rámci ochrany před domácím násilím dva, podle Svobody neslučitelné koncepty – hmotněprávní, obsažený v OZ a procesněprávní, obsažený v ZZŘS. *První z nich počítá s tím, že dočasná ochrana před domácím násilím má meritorní podstatu. To mj. znamená, že soud již v prvotním rozhodnutí může stanovit definitivní, maximálně šestiměsíční lhůtu, po kterou má dočasná ochrana trvat. Dokonce může trvání dočasné ochrany výjimečně prodloužit. Druhý, procesněprávní koncept přistupuje k dočasné ochraně před domácím násilím jako k předběžnému opatření.*³⁴ Dále je problematická skutečnost, že ustanovení OZ chrání oběť domácího násilí v užším rozsahu, a to pouze před tzv. nesnesitelným bydlením. ZZŘS oproti tomu poskytuje ohrožené osobě nejen ochranu proti domácímu násilí ve společném obydlí, ale i ochranu před tzv. stalkingem čili sledováním, obtěžováním a nevyžádaným kontaktováním oběti ze strany násilníka, a to i mimo obydlí na veřejnosti. Dle mínění Svobody lze ustanovení §402 odst. 1 a § 405 odst. 1 ZZŘS zcela mimořádně považovat za nepřímou novelu § 751 odst. 1 OZ, když jimi dochází k rozšíření výčtu povinností, které soud může uložit osobě, jež se dopouští domácího násilí na navrhovateli, ovšem pouze za předpokladu, že § 751 a.n. OZ považujeme za ustanovení procesněprávní a ne hmotněprávní, ačkoli se jeho úprava nachází v civilním kodexu, což je ve své podstatě paradoxní. Předběžné opatření je prozatímní rozhodnutí soudu, jehož nařízení soud přistoupí, odůvodňuje-li to potřeba na přechodnou dobu upravit poměry účastníků z důvodu, že naléhavost situace si žádá co nejrychlejší řešení momentálního stavu věci a čekání na vydání meritorního rozhodnutí nepřichází v úvahu. Současná právní úprava počítá se třemi druhy předběžných opatření. Prvním je „obyčejné“ předběžné opatření dle § 74 a.n. OSŘ, druhým je předběžné opatření ve věcech ochrany před domácím násilím dle § 400 a.n. ZZŘS a posledním druhem je předběžné opatření o předběžné úpravě poměrů dítěte dle § 452 a.n. ZZŘS.

Naléhavá potřeba okamžitého dočasného řešení je v případě zvláštního předběžného opatření ve věcech ochrany před domácím násilím dána skutečností, že oběť domácího násilí je bezprostředně ohrožena na zdraví, životě a lidské důstojnosti. Předmětem chráněným takovým předběžným opatřením pak mohou být výhradně právě tyto hodnoty: zdraví, život, důstojnost a osobní svoboda. Předběžné opatření ve věcech ochrany před domácím násilím soud nenařídí, je-li z návrhu zřejmé, že navrhovatel v podstatě nechce dosáhnout ochrany před domácím násilím, nýbrž si chce skrze tento právní institut vyřešit jiné majetkové nebo partnerské záležitosti. Se zneužíváním tohoto institutu, podobně jako s případy křivého obvinění z pohlavního zneužívání nezletilého dítěte jedním z rodičů se můžeme setkat v současné době poměrně často v průběhu řízení o úpravě poměrů k nezletilému dítěti pro dobu po rozvodu,

čímž chtějí rodiče ovlivnit rozhodnutí ve věci péče o děti, případně i rozhodnutí v souvisejícím rozvodovém řízení.

Za účelem ochrany proti domácímu násilí může návrhovač využít buď zvláštního předběžného opatření dle ZZŘS nebo se může rozhodnout řešit situaci nikoli provizorně, ale definitivně, a podá návrh na vydání meritorního rozhodnutí (např.: o vyklizení násilníka ze společného obydlí nebo na vypořádání společného jmění manželů...). V rámci takového řízení pak má oběť domácího násilí k dispozici možnost využít institutu „obyčejného“ předběžného opatření podle § 76c OSŘ, které se váže k již zahájenému meritornímu řízení. V případě předběžného opatření dle OSŘ je pro návrhovatele výhodné, že po jeho nařízení trvá až do meritorního rozhodnutí, na rozdíl od zvláštního předběžného opatření, které trvá maximálně 6 měsíců a je nutné průběžně žádat o jeho prodloužení.

4.4.2 Podmínky nařízení předběžného opatření ve věci ochrany proti domácímu násilí podle ZZŘS

Právní řád dává osobě ohrožené domácím násilím možnost řešení nastalé situace prostřednictvím institutů práva správního, trestního i občanského. Jejich využití se navzájem nepodmiňuje. Předběžné opatření ve věci ochrany proti domácímu násilí tak může, ale nemusí, následovat po policejním vykazání na základě § 44 a.n. zákona o policii ČR. Tuto možnost a nikoli nutnost poslouposti těchto dvou institutů lze dovodit z ustanovení § 408 odst. 2 ZZŘS.

Nařízení předběžného opatření ve věci ochrany proti domácímu násilí předchází předběžné řízení v této věci. K tomu, aby soud na základě všech rozhodných skutečností dospěl k závěru, že je na místě poskytnout ochranu před domácím násilím a nařídil ve věci předběžné opatření dle ZZŘS, musí být naplněny zákonné předpoklady, uvedené jednak v patřičných ustanoveních OZ, ale i v § 402 odst. 1 ZZŘS. První podmínkou je naplnění zákonem předpokládané skutečnosti, že návrhovač sdílí s odpůrcem společné obydlí. *Společným obydlím je jakékoli místo, v němž návrhovač a odpůrce uspokojují své bytové potřeby.*³⁵ Musí se jednat o takové místo, kde se osoby po delší dobu, soustavně, fakticky zdržují. To, že osoby mají oficiální místo trvalého pobytu jinde, nemá na určení společného bydlení vliv. *Nový občanský zákoník (§ 81 a.n.) i zákon č. 293/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních již počítají s tím, že oběť domácího násilí, která se domáhá vykazání „násilníka“ z objektu, nemusí být osobou, která má k takovému objektu hmotněprávní vztah.*³⁶ Ochrany se tedy může domáhat i osoba, která není vlastníkem nemovitosti, kde se nachází předmětné společné bydlení. Kromě případů, kdy návrhovačem je třetí osoba, jejíž právo bydlení je odvozeno od současného, bývalého manžela nebo registrovaného partnera násilníka, není podmínkou, aby návrhovač a odpůrce sdíleli rodinnou (dříve společnou) domácnost.

35 Svoboda, K. *Nesporná řízení II.* 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2016, str. 167

36 Svoboda, K. *Přehled judikatury ve věcech předběžných opatření.* Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2013, str.

Jako druhou podmínku zákon předpokládá, že došlo nebo dochází k domácímu násilí, které činí soužití navrhovatele s odpůrcem nesnesitelným. Na základě judikatury se ustálily podmínky určující domácí násilí, mezi které patří: opakovanost, dlouhodobost, eskalace, neveřejnost, blízkost osob a jejich jasně vymezené role.³⁷ Pokud se osoby střídají v roli násilníka, nejedná se o domácí násilí, což ale neznamená, že není třeba hledat jiné řešení.

Protože v případě domácího násilí se jedná o velmi závažný a svou povahou různorodý a individuální jev, je nutné každý případ posuzovat jednotlivě, s přihlédnutím k jeho specifikům. Proto nelze definici uvedenou výše považovat za neprolomitelnou. V některých případech, vzhledem k závažnosti útoku není na místě čekat, až bude naplněn pojmový znak opakování a předběžné opatření je pak nařízeno ihned po prvním útoku.

Dále nelze při posuzování, zda jde o domácí násilí, zohledňovat jen útoky neveřejné. I útoky, ke kterým dochází na veřejnosti jsou známkou domácího násilí, když zpravidla následně pokračují či eskalují v soukromí. Před požadavkem blízkosti osob má dle současné úpravy přednost zasažení do práva bydlení, když toto se nemusí ve všech zákonem předpokládaných způsobech zakládat na vzájemné blízkosti či dokonce rodinné vazby mezi navrhovatelem a odpůrcem.

Na druhou stranu musí soud v každém případě uplatnit princip proporcionality, poměřit práva, která jsou vůči sobě v kolizi. V případě ochrany před domácím násilím proti sobě stojí právo na život bez násilí, právo na soukromí a lidskou důstojnost náležící navrhovateli, a právo na ochranu před neoprávněným zasahováním do soukromého a rodinného života, právo vlastnické a nedotknutelnost obydlí na straně odpůrce. Soud musí porovnat újmu, způsobenou nařízením či prodloužením předběžného opatření odpůrci s újmou, kterou pocítuje navrhovatel, který má právo na ochranu před ní. Nález Ústavního soudu Pl. ÚS 4/94 obsahuje určitá vodítka, jak postupovat při poměřování toho, které základní právo má v dané situaci přednost před jiným. Základními kritérii jsou kritérium vhodnosti a kritérium potřeby. Na základě tohoto postupu by měl soud dospět k řešení, které je přiměřené a vhodné

4.4.3 Průběh řízení o ochraně před domácím násilím

Průběh předběžného řízení ve věci ochrany proti domácímu násilí upravují ustanovení § 400 a.n. ZZŘS za současné aplikace obecné části ZZŘS. Věcně příslušný ve věci vydání tohoto předběžného opatření je na základě § 3 odst. 2 ZZŘS okresní soud. Místní příslušnost upravuje §400 ZZŘS, který stanoví, že místně příslušným je obecný soud navrhovatele, tedy soud jeho bydliště. V případě, že navrhovatelem je nesvéprávná osoba nezletilého, je místně příslušným soud nezletilého podle § 4 odst. 2 ZZŘS.

Řízení je ovládáno dispoziční zásadou a lze jej zahájit (a předběžné opatření ve věci ochrany proti domácímu násilí lze nařídit) jen na návrh, a sice na návrh písemný i na návrh učiněný ústně do protokolu dle § 14 ZZŘS. Tímto se řízení a v rámci něj poskytovaná ochrana odlišuje od právního institutu policejního vykazání, kde policie k úkonu přistoupí i proti vůli ohrožené osoby, zatímco zde je ochrana poskytována pouze pokud o ni osoba ohrožená projeví zájem. Okamžikem, kdy návrh dojde soudu nebo je u soudu sepsán, je řízení zahájeno. S ohledem na aplikaci ustanovení § 12 odst. 3 ZZŘS zde není vyžadováno složení jistoty jako je tomu u předběžného opatření dle OSŘ.

Aktivně legitimováni jsou dle § 751 a.n. OZ manžel násilné osoby, rozvedený manžel násilné osoby, bez ohledu na to, zda s manželem nebo rozvedeným manželem vedou rodinnou domácnost či nikoli, také každá osoba, která žije s manželi nebo rozvedenými manželi v rodinné domácnosti a v neposlední řadě i každý, kdo žije s násilnou osobou, bez ohledu na jejich vzájemný vztah (např. spolubydlící na koleji, na ubytovně apod.). Navrhovatelem v této věci může vedle těchto osob být také státní zastupitelství a možnost domáhat se ochrany před domácím násilím náleží, ačkoli to zákon výslovně nestanovuje, i registrovaným partnerům. Právo podat návrh vydání předběžného opatření na ochranu nikoli své vlastní, ale třetí osoby sdílející rodinnou domácnost, však náleží pouze manželovi, rozvedenému manželovi nebo registrovanému partnerovi. Zpětvzetí návrhu náleží pouze navrhovateli a k názoru ostatních účastníků včetně odpůrce se nepřihlíží, jejich souhlas se zpětvzetím se nevyžaduje.

Návrh na nařízení předběžného opatření ve věci ochrany proti domácímu násilí musí splňovat obecné náležitosti podání dle § 42 odst. 4 OSŘ a speciální náležitosti návrhu, vyplývající zejména z § 402 odst. 1 ZZŘS. Předběžné opatření podle § 400 ZZŘS je institut svého druhu a nelze jej považovat za předběžné opatření ve smyslu § 74 a § 102 OSŘ. Proto nemusí splňovat náležitosti předběžného opatření dle těchto ustanovení OSŘ.

Navrhovatel musí v návrhu především vyličit skutečnosti, na jejichž základě je společné bydlení navrhovatele a odpůrce nesnesitelné z důvodu domácího násilí, nebo skutečnosti týkající se nežádoucího sledování a obtěžování navrhovatele odpůrcem. V případě, že návrh neobsahuje zmíněné náležitosti, soud vyzve navrhovatele k jeho doplnění, což navrhovatel učiní do 48 hodin, které má soud k dispozici pro vydání rozhodnutí. Pokud k odstranění vad v této poměrně krátké době nedojde, soud návrh odmítne. Odmítnutí ale není rozhodnutím ve věci, takže zde není dána překážka věci rozhodnuté a navrhovatel tak může přistoupit k opakovanému podání návrhu, tentokrát bez vad.

ZZŘS rozlišuje v něm upravená řízení na řízení, která lze zahájit i bez návrhu, a ta, která lze zahájit pouze na návrh. Řízení ve věcech ochrany proti domácímu násilí patří mezi řízení

druhé skupiny, pro která platí definice účastníků dle § 6 odst.2 ZZŘS, na jehož základě je účastníkem navrhovatel a ten koho zákon za účastníka ustanoví. To zákonodárce učinil v § 403 odst. 1 ZZŘS a účastníkem řízení ve věci ochrany proti domácímu násilí je navrhovatel a odpůrce, případně osoba, proti které násilí směřuje, není-li sama navrhovatelem. Touto úpravou byla vyřešena předchozí nepřehledná situace, kdy byli účastníci při řízeních nazýváni různě u různých soudů. Nemá-li navrhovatel v době podání plnou svéprávnost, protože je nezletilý nebo u něj došlo k omezení svéprávnosti rozhodnutím soudu, musí být právně zastoupen. Za osobu nezletilou může návrh podat její zákonný zástupce. Podle Lavického se zákonný zástupce může v návrhu domáhat jednak ochrany nezletilého, a jednak své osoby. Pak budou navrhovatelé dva, nezletilý zastoupen zákonným zástupcem a tento zákonný zástupce.³⁸

Naopak Svoboda uvádí, že výjimkou, kdy zákonný zástupce nemůže podat návrh za nezletilého, je případ, kdy je sám odpůrcem nebo osobou, vůči které směřuje násilí. V takovém případě může nezletilého zastoupit pouze advokát nebo OSPOD. Návrh za nezletilého může podat také OSPOD, oprávněný podat návrh i bez souhlasu nezletilého, nebo advokát, kterému nezletilý udělil plnou moc, čemuž byl při jejím udělení schopen porozumět. Za osobu omezenou ve svéprávnosti (konkrétně v takovém rozsahu, který vylučuje její samostatné podání návrhu) pak návrh podává jemu jmenovaný opatrovník nebo obec s rozšířenou působností. Ve věci ochrany před domácím násilím může být v roli navrhovatele i státní zastupitelství. Státní zastupitelství může do řízení vstoupit i později po jeho zahájení, shledá-li to důvodným poté, co je o zahájení takového řízení informován příslušným vedoucím kanceláře soudu.

Soud má o návrhu rozhodnout vzhledem k závažnosti jevu domácího násilí ve velmi krátké době, stanovené zákonem na 48 hodin a to bez jednání. V tomto časovém úseku musí dojít k případnému odstranění vad návrhu a také k tomu, aby soud na základě zásady vyšetřovací zjistil všechny skutečnosti, důležité pro vydání rozhodnutí. Při zohlednění lhůty, která je k tomuto vyhrazena je zřejmé, že skutkové zjištění soudu nemůže být stoprocentní, avšak v případě domácího násilí má přednost ochrana, byť i domněle ohrožené osoby před úplnou jistotou ohledně tvrzených skutečností. Případná náprava je pak možná prostřednictvím návrhu na zrušení předběžného opatření dle § 414 ZZŘS. K problematice dokazování a otázky, které skutečnosti je třeba prokázat a které postačí osvědčit, v případě rozhodování o předběžných opatřeních, se vyjádřil Ústavní soud, podle něhož *k rozhodnutí o předběžném opatření je soud povinen přistoupit bezodkladně. Zákon nepředpokládá, že by měl soud při rozhodování o nařízení předběžného opatření provádět dokazování. Vyplývá to z toho, že rozhodné skutečnosti je povinen soudu prokázat, popřípadě osvědčit, žalobce. Z povahy řízení o návrhu na nařízení předběžného opatření vyplývá, že soud vzhledem ke krátké lhůtě,*

38 Lavický, P. a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních Řízení nesporné. Praktický komentář*. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2015, str. 693

*v níž musí o takovém návrhu rozhodnout, nemůže provádět dokazování a vyjde pouze ze skutečností tvrzených v návrhu, jež jsou v době jeho podání osvědčeny. Předběžné opatření ovšem může být nařízeno jen tehdy, bylo-li prokázáno, že existuje potřeba zatímně upravit poměry účastníků nebo že je dána obava z ohrožení výkonu soudního rozhodnutí, přičemž procesní odpovědnost za výsledek řízení (důkazní břemeno) v tomto směru má opět žalobce. Ostatní rozhodné skutečnosti (zejména nárok sám) nemusí být spolehlivě prokázány. K nařízení předběžného opatření postačuje, jsou-li alespoň osvědčeny, tj. jeví-li se alespoň jako pravděpodobné.*³⁹

Jelikož se nejedná o rozhodování ve věci samé, platí, že soud rozhoduje bez jednání. Rozhodování bez nařízení jednání je sice v rozporu s obecnou zásadou ústnosti, platnou pro civilní řízení, nicméně vyjadřuje podstatu nařizování předběžných opatření, jejichž účelem má být zejména rychlé dočasné řešení akutní situace, čehož by nebylo možné dosáhnout za předpokladu, že by mělo být nařízeno jednání a předvolávání všichni účastníci. Rozhodování bez jednání tak v tomto případě nemůže být soudu vytýkáno jako vada, na kterou by mohl odpůrce ve svůj prospěch poukázat.

Lhůta 48 hodin pro rozhodnutí o návrhu běží od okamžiku, kdy byl návrh doručen soudu a je proto nezbytné, aby na podacím razítku (v případě podání návrhu v listinné podobě) bylo ustanoveno nejen datum, ale i časový údaj podání návrhu. Počítání lhůty se řídí ustanovením § 57 OSŘ, když jde o lhůtu počítanou podle hodin.⁴⁰

4.4.4 Rozhodnutí o nařízení předběžného opatření ve věcech ochrany před domácím násilím dle ZZŘS

Ustanovení § 405 ZZŘS obsahuje demonstrativní výčet povinností, které je možné předběžným opatřením odpůrci uložit. Jelikož se jedná o výčet demonstrativní, může soud uložit i jiný druh povinnosti, pokud je uveden v návrhu. Toto ustanovení dále soudu ukládá poskytnout poučení osobě navrhovatele a odpůrce. Odpůrce má právo na řádné poučení o možnosti odnést si ze společného obydlí věci dle § 493 ZZŘS, tedy své osobní cennosti a dokumenty, věci k osobní potřebě, věci potřebné k výkonu povolání a podnikání či jiné nezbytnosti. Soud také poučí navrhovatele o jeho právu podat návrh na prodloužení doby trvání předběžného opatření nebo o právu podat návrh na zahájení řízení ve věci samé. Dále má navrhovatele, pokud je jím ohrožená osoba, nebo přímo ohroženou osobu, pokud je navrhovatelem třetí osoba, poučit o dalších vhodných opatřeních k ochraně před domácím násilím.

Předběžným opatřením ve věcech ochrany před domácím násilím lze odpůrci uložit, aby opustil společné obydlí sdílené s navrhovatelem (nebo ohroženou osobou, není-li sama

³⁹ Usnesení Ústavního soudu ČR ze 14. 2. 2008, sp. Zn. II. ÚS 2419/2007

⁴⁰ Macková, A., Muzikář, L. a kol.: *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář s důvodovou zprávou a judikaturou*. Praha: Leges, 2016, str. 697

navrhovatelem), jeho bezprostřední okolí, aby se ve společném obydlí nezdržoval a do něj nevstupoval. Dále může soud odpůrci zakázat vstup do bezprostředního okolí společného obydlí či obydlí navrhovatele, zdržování se na tomto místě, kontaktování navrhovatele jakož i nežádoucí sledování a jakékoli obtěžování navrhovatele z jeho strany. V praxi se ovšem můžeme setkat se situací, kdy nelze absolutně vyloučit styk navrhovatele s odpůrcem, např. v případě, že mezi navrhovatelem a odpůrcem souběžně probíhá rozvodové řízení, a k jednání ve věci se musí oba dostavit. Dalším příkladem je situace, kdy je upraven styk odpůrce s nezletilými dětmi navrhovatele a odpůrce a za účelem jeho realizace musí docházet k osobnímu předání dětí mezi navrhovatelem a odpůrcem. Zde musí právo ohrožené osoby na ochranu ustoupit právu dětí na oba rodiče a pravidelný kontakt s nimi. V takových případech se jedná o výjimku, která má být formulovaná ve znění rozhodnutí.

Rozhodnutí o nařízení předběžného opatření podle § 400 ZZŘS, které má formu usnesení, je nutné řádně odůvodnit. Ustanovení § 169 odst.2 OSŘ sice stanoví, že usnesení, kterým se zcela vyhovuje návrhu na předběžné opatření, nemusí obsahovat odůvodnění. S tím ovšem v souladu s dostupnými komentáři k zákonu a s názorem Ústavního soudu nelze souhlasit. *Absence povinnosti odůvodnit usnesení, kterým se zcela vyhovuje návrhu na vydání předběžného opatření, nepochybně zasahuje do práva na spravedlivý proces pro povinného z tohoto předběžného opatření. Ustanovení § 169 odst. 2 o. s. ř. je nutno vyložit v souladu s jeho smyslem a účelem. Smyslem zmíněného ustanovení je zbavit soud povinnosti odůvodnit rozhodnutí, které zřejmě nebude napadeno odvoláním, neboť s ním všichni účastníci souhlasí. Tento smysl však v případě usnesení, kterým se zcela vyhovuje návrhu na předběžné opatření, chybí. Postrádá racionalitu zbavit soud povinnosti odůvodnit rozhodnutí tam, kde se k návrhu, na jehož základě bylo rozhodnutí vydáno, účastník vůbec nemohl vyjádřit.*⁴¹

Protože rozhodnutím o nařízení předběžného opatření je řízení skončeno, musí toto rozhodnutí obsahovat také výrok o náhradě nákladů řízení.

4.4.5 Trvání předběžného opatření ve věcech ochrany před domácím násilím dle ZZŘS

Rozhodnutí o nařízení předběžného opatření podle § 405 ZZŘS je vykonatelné svým vydáním. Vykonatelnosti pak logicky nabývají jen ty výroky, jimiž je odpůrci ukládána některá z povinností.

Zánik účinků předběžného opatření nastává ze zákonem stanovených důvodů:

- uplynutím jednoho měsíce od jeho vykonatelnosti dle § 408 odst. 1 ZZŘS, po který má trvat prvotní výkon předběžného opatření
- uplynutím doby, na kterou byly prodlouženy účinky prvotního předběžného opatření vlivem řízení nebo rozhodnutí o prodloužení doby trvání předběžného opatření (§ 410 až 412 ZZŘS)

⁴¹ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 15.1.2009, sp. zn. IV.ÚS 1554/08

- uplynutím šestiměsíční doby maximálního trvání účinků předběžného opatření (§ 413 ZZŘS)
- zrušením předběžného opatření (§ 414 ZZŘS)⁴²

Doba trvání předběžného opatření se prodlužuje také v případě, že v době, kdy usnesení o jeho nařízení nabyde vykonatelnosti, současně trvá policejní vykazání. Pak předběžné opatření trvá po dobu jednoho měsíce prodlouženou o počet dní vykazání, které nebyly realizovány před jeho nastalou vykonatelností.

4.4.6 Opravné prostředky proti rozhodnutí o nařízení předběžného opatření ve věcech ochrany před domácím násilím dle ZZŘS

Proti rozhodnutí o nařízení předběžného opatření ve věci ochrany před domácím násilím je přípustné odvolání podané včas, tedy dle subsidiární úpravy v OSŘ do 15 dnů od doručení rozhodnutí odvolateli, když naléhavost věci je reflektována v zákonem stanovených lhůtách. Soud prvního stupně předloží odvolání do usnesení o nařízení předběžného opatření v 15denní lhůtě odvolacímu soudu, a ten je povinen o odvolání rozhodnout ve lhůtě 7denní. V 15denní lhůtě je soud prvního stupně povinen zajistit odstranění vad podání a vybrání soudního poplatku. Odvolání musí obsahovat náležitosti uvedené v § 205 OSŘ. V ZZŘS úpravu odvolacího řízení nalezneme v § 28, podle jehož odst. 3 je rozhodnutí možné přezkoumat, i přestože nebyl v odvolání ani přes výzvu uplatněn odvolací důvod. Zásada vyšetřovací, jíž je celé řízení ovládáno, umožňuje uvádět nové skutečnosti a důkazy i v rámci odvolacího řízení, musí ale jít o skutečnosti nebo o důkazy o skutečnostech, které nastaly do doby vyhlášení napadeného rozhodnutí.⁴³ Odvolací soud pak odvoláním napadené rozhodnutí soudu první instance potvrdí, zruší nebo změní.⁴⁴

Mimořádným opravným prostředkem proti rozhodnutí o nařízení předběžného opatření je dle § 229 OSŘ žaloba pro zmatečnost.

4.5 Prvotní výkon usnesení o nařízení předběžného opatření ve věcech ochrany před domácím násilím dle ZZŘS

Rozhodnutí vydaná podle § 405 ZZŘS představují titul pro soudní výkon rozhodnutí. Způsob provedení výkonu předběžného opatření je určen kvalitou povinností v něm uložených. Podle ustanovení § 407 ZZŘS je usnesení o nařízení předběžného opatření ve věcech ochrany před domácím násilím vykonatelné již svým vydáním bez ohledu na doručování či právní moci rozhodnutí. Výkon takového rozhodnutí, kterým bylo návrhu alespoň zčásti vyhověno a odpůrci je jím ukládána některá z možných povinností, zajišťuje soud prvního stupně, který jej vydal, když tak činí bezodkladně, ihned po vydání usnesení. Místně příslušným je soud navrhovatele a věcná příslušnost je dána soudům okresním, popřípadě obvodním

42 Svoboda, K. *Nesporná řízení II.* 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2016, str. 198

43 Svoboda, K. *Nesporná řízení II.* 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2016, str. 197

44 §§ 219 a.n. OSŘ

Výkon rozhodnutí podle § 405 ZZŘS není podmíněn podáním návrhu na výkon rozhodnutí. Zásada dispoziční, jíž je obvykle ovládáno vykonávací řízení, se zde nepoužije. K výkonu rozhodnutí má příslušný soud přistoupit bezodkladně. *Po vydání předběžného opatření má samosoudce bez vydání zvláštního rozhodnutí o zahájení vykonávacího řízení a bez rozhodnutí o nařízení výkonu postarat o bezodkladné provedení jeho výkonu.*⁴⁵ *Výkon rozhodnutí ve věci ochrany proti domácímu násilí provádí rozvrhem práce určený soudní vykonavatel, vyšší soudní úředník, soudní tajemník nebo asistent soudce (dále jen „soudní orgán“). Vyžadují-li okolnosti případu provedení výkonu mimo pracovní dobu soudu, pak úkon uskuteční přímo soudce, který takové předběžné opatření nařídil.*⁴⁶

Celé řízení ve věcech ochrany před domácím násilím a stejně tak i rozhodnutí v něm vydané má sloužit k rychlému poskytnutí pomoci a ochrany ohrožené osobě. K naplnění tohoto účelu obsahuje Vnitřní kancelářský řád jednak ustanovení § 35 odst. 8, které stanoví, že vyhlášené rozhodnutí ve věcech ochrany proti domácímu násilí je třeba vyhotovit neprodleně a jednak ustanovení § 35 odst. 11, dle kterého je výkon rozhodnutí ve věcech ochrany proti domácímu násilí nutno zajistit přednostně.⁴⁷

Účastníky v případě výkonu předběžného opatření podle § 405 ZZŘS jsou ti, kteří byli účastníky v řízení, ve kterém došlo k vydání usnesení o nařízení tohoto předběžného opatření, kterými jsou navrhovatel a odpůrce, případně ještě osoba, vůči níž násilí směřuje. Obecně jsou při výkonu rozhodnutí účastníky řízení oprávněný a povinný.⁴⁸ Zde je v roli oprávněného navrhovatel a případná osoba, vůči níž násilí směřuje, která s navrhovatelem sdílí společný zájem, a v roli povinného se nachází odpůrce.

Samotné provedení úkonu upravují § 493 až 495 ZZŘS. Další, prováděcí úpravu, nalezneme v ustanovení § 69 odst. 2 a 3 jednacího řádu pro okresní a krajské soudy. Na základě těchto ustanovení je soud oprávněn k následujícím postupům.

Zprv je soud, respektive soudní orgán během výkonu rozhodnutí, oprávněn povinného vykázat ze společného obydlí a odebrat mu všechny klíče od tohoto obydlí, případně může zakázat povinnému setkávat se nebo se jiným způsobem kontaktovat s oprávněnou osobou. Soudní vykonavatel se do obydlí dostavuje za doprovodu justiční stráže či policie. Na místě přítomné účastníky obeznámí s obsahem předběžného opatření, zejména s povinnostmi, k jejichž výkonu má být přistoupeno a následně zahájí jeho bezprostřední realizaci. Pokud je povinný výkonu přítomen, musí být seznámen s rozhodnutím a s jemu uloženou povinností. Dále je nutné jej poučit o jeho povinnosti rozhodnutí dodržovat a právu vyzvednout si osobní

45 Winterová, A., Macková, A. a kolektiv. Civilní právo procesní. Část druhá: Řízení vykonávací, řízení insolvenční. 1. vydání. Praha: Leges, 2015, str. 166

46 § 69 vyhlášky č. 37/1992 Sb., *Vyhláška ministerstva spravedlnosti České republiky o jednacím řádu pro okresní a krajské soudy*

47 Vnitřní a kancelářský řád pro soudy (instrukce Ministerstva spravedlnosti č. 1/2002)

48 § 255 OSŘ

věci a dokumenty. Ukáže-li se to jako nezbytné, může soudní vykonavatel či policie na jeho žádost použít prostředky nutné k překonání odporu povinného. Pokud mají být výkonu přítomny nezletilé děti, může se výkonu rozhodnutí na místě zúčastnit také příslušný pracovník OSPOD. K dostatečnému zdokumentování průběhu daného výkonu může soud přistoupit k pořízení zvukového a obrazového záznamu, což je vzhledem k neojedinělým případům vyhodnocení situace více než vhodné.

Při odebrání klíčů vykonavatel přiměřeně využije ustanovení OSŘ o výkonu rozhodnutí odebráním věci. Klíče odebrané povinnému uloží vykonavatel v kovové skříni u soudu. Následně je proveden záznam v knize úschov vedené v informačním systému.

Pokud povinný není v místě společného obydlí přítomen, vykonavatel se vrátí na místo po jeho návratu a teprve pak fyzické vykázání, které v nepřítomnosti povinného provést nelze, zrealizuje. Ustanovení § 69 odst.3 jednacího řádu pro okresní a krajské soudy dále stanoví, že v případě nepřítomnosti povinného při výkonu rozhodnutí vyrozumí vykonavatel oznámením zanechaným na dveřích společného obydlí povinného o právu požádat během trvání předběžného opatření o vyzvednutí si shora uvedených věcí.

Podle názoru Nejvyššího soudu i Ústavního soudu ČR⁴⁹ je možné k výkonu rozhodnutí v zájmu jeho urgentnosti přistoupit i prostřednictvím neformálního úkonu, jakým je např. telefonický hovor, kterým je povinný informován o svých povinnostech.

Zadruhé je soud povinen poskytnout povinnému příležitost, aby si bezprostředně při výkonu rozhodnutí vyzvedl ze společného obydlí své osobní cennosti, osobní dokumenty a věci osobní potřeby. Již za trvání rozhodnutí má povinný právo vyzvednout si dodatečně se souhlasem soudu i další věci, konkrétně věci nezbytné k výkonu své podnikatelské činnosti nebo povolání, a jiné nezbytné věci. Toto své právo může povinný realizovat nikoli opakovaně, ale pouze jednorázově. Pro zachování účelu, pro který byl výkon rozhodnutí proveden, musí být oprávněný předem o tom, že dojde k vyzvednutí věcí povinného, dopředu informován. Při vyzvedávání věcí je navíc povinná přítomnost soudního orgánu. Nicméně by bylo lepší, aby si i tyto věci povinný ze společného obydlí odnesl bezprostředně při výkonu rozhodnutí, a nikoli až následně, což je pro osobu oprávněnou zatěžující.

Na případy, kdy povinný neměl možnost si při výkonu rozhodnutí odnést věci uvedené výše z důvodu, že výkonu nebyl přítomen, pamatuje ustanovení § 494 ZZŘS. Soud mu toto dodatečně umožní na jeho výslovnou žádost, za doprovodu soudní osoby a po informování oprávněného. O této žádosti dle Svobody nemusí soud zvlášť rozhodovat a k jejímu vyřešení postačí neformální opatření.⁵⁰

49 Usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 11 TDO 353/2013,

50 Svoboda, K. *Nesporná řízení II.* 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2016, str. 219

Které věci považovat za osobní věci povinného ve svém usnesení ustanovil Nejvyšší soud. Jako osobní věci lze označovat pouze ty, které povinný nemůže postrádat, aniž by tím byla snížena jeho lidská důstojnost.⁵¹ Příkladem se jedná o oblečení, hygienické potřeby, léky, cennosti, ke kterým má povinný emocionální vztah (např.: řetízek, snubní prsten) nebo ryze soukromé věci jako deník, diář, korespondence

Zatřetí je soud povinen zajistit doručení jím vydaného předběžného opatření všem účastníkům. Jsou-li účastníci přítomni výkonu rozhodnutí, doručí jim soud předmětné předběžné opatření při této příležitosti. Pokud účastníci přítomni nejsou, soud jim předběžné opatření doručí s vyzněním o provedení jeho výkonu. Tomu, komu bylo opatřením na ochranu před domácím násilím zakázáno, aby se zdržoval v bytě nebo jinde, kam by mu mohlo být doručováno, se doručuje uložením u soudu, které se provede založením zásilky do spisu.⁵² To vše platí za předpokladu, že byl odpůrce vyzván ke sdělení adresy pro doručování písemností po dobu trvání rozhodnutí dle § 405 ZZŘS nebo ke zvolení zástupce pro doručování těchto písemností a že byl poučen o tom, že pokud tak neučiní, budou mu písemnosti doručovány uložením u soudu. Tuto výzvu může učinit soud při výkonu nebo i telefonicky. Jestliže se nepodařilo jakkoli spojit s povinným a vyzvat ho k výše uvedenému, vychází soud z adresy, kterou povinný sdělil policii při svém vykazání, z adresy ve veřejné databázi nebo z adresy, kterou soud operativně zjistil. Pokud ani tímto způsobem soud nezjistí doručovací adresu povinného, stává se povinný pro soud osobou neznámého pobytu s je nutné mu ustanovit opatrovníka.⁵³

4.6 Opětovný výkon usnesení o nařízení předběžného opatření ve věcech ochrany před domácím násilím dle ZZŘS

Pokud povinný po provedení výkonu rozhodnutí podle ustanovení § 493 poruší povinnost nevstupovat do společného obydlí a nezdržovat se v něm, soud kdykoliv a bezodkladně na návrh oprávněného provede opětovný výkon rozhodnutí vykazáním povinného ze společného obydlí. Kromě případu, kdy povinný dosud o zákazu vztahujícím se na jeho osobu nevěděl, protože mu nebylo doručeno rozhodnutí a případu, kdy si povinný do společného obydlí jde pouze vyzvednout věci dle § 493 ZZŘS, je každý případ porušení povinnosti nevstupovat do společného obydlí a nezdržovat se v něm důvodem pro opětovný výkon rozhodnutí. Soud v případě, že osoba oprávněná podá návrh na opětovný výkon, musí opětovně přistoupit k realizaci předběžného opatření v místě společného obydlí oprávněného a povinného. I přes tuto defacto povinnost soudu danému návrhu vyhovět, což je vyjádřeno slovy „kdykoliv a bezodkladně“, má povinný poněkud bezpředmětnou možnost odvolání

51 Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 15.7.2010, sp. zn. 20 Cdo 3244/2008

52 § 13 odst. 2 a § 13e Vnitřního a kancelářského řádu pro soudy (instrukce Ministerstva spravedlnosti č. 1/2002)

53 § 29 odst. 3 OSŘ

Na případy, kdy povinný po provedení výkonu rozhodnutí podle ustanovení § 493 poruší jinou povinnost než nevstupovat do společného obydlí a nezdržovat se v něm, ustanovení § 496 ZZŘS nedopadá. Opětovného výkonu předběžného opatření ukládajícího zdržet se setkávání s navrhovatelem, nevstupovat do bezprostředního okolí obydlí nebo zdržet se nežádoucího sledování a obtěžování navrhovatele, se lze domoci nikoli prostřednictvím zvláštní úpravy v ZZŘS, ale prostřednictvím § 351 a § 351a odst. 1 OSŘ, ukládáním pokut nebo vykazáním odpůrce. Porušení povinnosti uložené povinnému rozhodnutím dle § 405 ZZŘS lze postihnout také prostředky trestního a správního práva.

Kromě možnosti podat návrh na opětovný výkon předběžného opatření může oprávněná osoba podat nový návrh na vydání předběžného opatření. Využití tohoto institutu je vhodné zejména pokud by pouhý opětovný výkon k ochraně ohrožené osoby nepostačoval a kdy je třeba v novém předběžném opatření poskytnout ochranu ve větším rozsahu nebo pokud se blíží naplnění maximální délky trvání původního předběžného opatření. Pokud se ovšem jedná o tak závažnou a dlouhodobou situaci, že na její urovnání nepostačuje maximální doba trvání předběžného opatření, měla by osoba navrhovatele spíše přistoupit k podání návrhu na zahájení řízení ve věci samé.

5 Výkon rozhodnutí ve věcech péče soudu o nezletilé

5.1 Péče soudu o nezletilé

V ZZŘS obsažená procesní úprava péče soudu o nezletilé je projevem vůdčí zásady soukromého práva, vyjádřené v § 3 odst. 2 písm. d) OZ, stanovující, že nikdo nesmí utrpět bezdůvodnou újmu pro nedostatek věku, rozumu nebo pro závislost svého postavení. Tato zásada je vyjádřením obecné římskoprávní zásady „neminem laedere“, která má obzvláště platit, jedná-li se o ustanovení vyjmenované osoby. Takovou osobou, na jejíž ochranu ustanovení nepochybně míří, je nezletilé dítě.

Účelem právní úpravy péče soudu o nezletilé je ochrana zájmu nezletilého dítěte jako zvlášť chráněného člena lidské společnosti, zakotvená nejen v právu vnitrostátním, ale i mezinárodním. Veřejný zájem na ochraně nezletilých dětí vyjadřují zejména Úmluva o právech dítěte (č. 104/1991 Sb.), Evropská úmluva o výkonu práv dítěte (č. 54/2001 Sb. m. s.), Úmluva o styku s dětmi (č. 91/2005 Sb. m. s.), Úmluva o občanskoprávních aspektech mezinárodněprávních únosů dětí č. 34/1998 Sb.) a mnoho dalších mezinárodních či evropských právních předpisů. V případech řízení, která se týkají nezletilých dětí, je tak nutné brát zřetel na nejlepší zájem a blaho dítěte.

Česká republika se jako smluvní strana Úmluvy o právech dítěte zavázala k respektování zásady, *že zájem dítěte musí být předním hlediskem při jakékoli činnosti týkající se dětí, ať už uskutečňované veřejnými nebo soukromými zařízeními sociální péče, správními nebo zákonodárnými orgány a dále přislíbila zajistit dítěti takovou ochranu a péči, jaká je nezbytná pro jeho blaho, s přihlédnutím k právům a povinnostem jeho rodičů, zákonných zástupců nebo jiných jednotlivců právně za něho odpovědných. Aby bylo možno dostát těmto závazkům, musí Česká republika zajistit, aby instituce, služby a zařízení odpovědné za péči a ochranu dětí odpovídaly standardům stanoveným kompetentními úřady, zejména v oblastech bezpečnosti a ochrany zdraví, počtu a vhodnosti svého personálu, jakož i kompetentního dozoru.*⁵⁴ Národní akční plán k transformaci a sjednocení systému péče o ohrožené děti na období 2009 až 2011 vydaný v rámci Ministerstva práce a sociálních věcí definuje nejlepší zájem dítěte jako *takový stav, kdy je zachována životní úroveň a podmínky, nezbytné pro jeho zdravý tělesný, duševní, duchovní, mravní a sociální rozvoj a je chráněno právo dítěte na plný a harmonický rozvoj jeho osobnosti a schopností; plnohodnotné dětství a osobní potenciál dítěte je plně vyvinut v rámci rodiny; cizí péče a podpora je dítěti poskytována jen v nezbytně nutné míře*⁵⁵

54 Čl. 3 Úmluvy o právech dítěte (č. 104/1991 Sb.)

55 Národní akční plán k transformaci a sjednocení systému péče o ohrožené děti na období 2009 až 2011, dostupné na <https://www.mpsv.cz/files/clanky/7440/NAP.pdf> (ke dni 23.4. 2018)

Na základě § 1 odst.1 ve spojení s § 2 písm. t) a u) ZZŘS je dána pravomoc soudů projednávat a rozhodovat právní věci, stanovené tímto zákonem. V ustanoveních pátého oddílu hlavy páté ZZŘS nalezneme úpravu péče soudu o nezletilé, která se řadí mezi řízení ve věcech rodinně právních. V této části zákon upravuje zvláštní ustanovení o předběžné úpravě poměrů dítěte, jednotlivá řízení ve věcech péče soudu o nezletilé a zvláštní ustanovení pro řízení o navrácení nezletilého dítěte ve věcech mezinárodních únosů dětí. Pro účely výkonu rozhodnutí o předběžné úpravě poměrů nezletilého dítěte, rozhodnutí ve věcech péče soudu o nezletilé a rozhodnutí ve věcech výživného pro nezletilé děti, obsahuje ZZŘS zvláštní úpravu.

Která řízení řadíme mezi řízení ve věci péče o nezletilé demonstrativně vypočítává ustanovení § 466 ZZŘS. Jedná se o řízení ve věcech jména a příjmení nezletilého dítěte, výživy nezletilého dítěte, styku s nezletilým dítětem, rodičovské odpovědnosti, poručenství, opatrovnictví, předání nezletilého dítěte, navrácení nezletilého dítěte, pěstounské péče, přiznání svéprávnosti nezletilému dítěti a další. Avšak v širším slova smyslu lze za řízení ve věcech péče o nezletilé považovat nejen tato v § 466 ZZŘS vyjmenovaná řízení, ale i řízení o předběžné úpravě poměrů dítěte a řízení o navrácení nezletilého dítěte ve věcech mezinárodních únosů dětí, upravené § 452 až § 491 ZZŘS. Péče o dítě podle § 858 OZ zahrnuje zejména péči o jeho zdraví, jeho tělesný, citový, rozumový a mravní vývoj, ochranu dítěte, udržování osobního styku s dítětem, zajišťování jeho výchovy a vzdělání, určení místa jeho bydliště, zastupování dítěte a spravování jeho jmění. Povinnost o dítě pečovat vzniká narozením dítěte a zaniká, jakmile dítě nabude plné svéprávnosti.

V rámci úpravy péče soudu o nezletilé se setkáváme se vzájemně zaměňovanými pojmy nezletilý, nezletilé dítě a dítě. Ani jeden z těchto pojmů však není definován přímo v ZZŘS. Pro účely soukromého práva se za nezletilého považuje osoba mladší 18 let, vycházíme-li z ustanovení § 30 odst. 1 OZ. V souvislosti s touto problematikou je třeba zdůraznit rozdíl mezi zletilostí, které člověk nabývá automaticky dovršením 18 let věku, a svéprávností, kterou lze nabýt právě zletilostí (tzn. dovršením 18 let) nebo jejím přiznáním či uzavřením manželství, v obou těchto případech po dovršení 16 let. Nezletilým se tedy pro účely ZZŘK rozumí osoba, která nedovršila 18 let, a která není plně svéprávná. Kdo je pro účely péče soudu o nezletilé dítětem, je nejlépe dovodit z Úmluvy o právech dítěte, která ve svém článku 1 stanoví, že dítětem se rozumí každá lidská bytost mladší osmnácti let, pokud podle právního řádu, jenž se na dítě vztahuje, není zletilostí dosaženo dříve.

5.2 Zvláštní předběžné opatření upravující poměry dítěte

ZZŘS upravuje dva zvláštní druhy předběžných opatření – zvláštní předběžné opatření ve věci ochrany proti domácímu násilí podle § 400 a.n. ZZŘS a zvláštní předběžné opatření upravující poměry dítěte, kterému bude věnována následující část práce. Dřívější právní úprava předběžného opatření upravujícího poměry dítěte byla do 31.12.2013 obsažena v § 76a OSŘ. V současnosti je tento institut upraven v § 452 a.n. ZZŘS.

K nařízení předběžného opatření přistoupí soud tehdy, je-li zapotřebí bezodkladně poskytnout ochranu právům účastníků, a není-li vhodné nebo možné počkat až na vydání rozhodnutí ve věci samé. Předběžné opatření je jedním z prostředků soudní ochrany dětí ve smyslu Úmluvy o právech dítěte, přijaté dne 20. listopadu 1989 v New Yorku.⁵⁶ V případech, kdy je naléhavě nutné upravit poměry nezletilého dítěte, soud využije možnosti poměry dítěte dočasně upravit předběžným opatřením dle § 452 ZZŘS. Pokud se v řízení jedná o nezletilé děti, je třeba postupovat s velkou pečlivostí a citlivostí, ale zároveň co nejrychleji s ohledem na zranitelnost dítěte.

Hmotněprávním základem předběžné úpravy poměrů nezletilého dítěte je ustanovení § 924 OZ odst. 1, upravující tzv. zvláštní preventivní opatření při výchově dítěte, které ukládá soudu v případě, že jsou splněny zákonné předpoklady, upravit předběžně poměry dítěte na nezbytně nutnou dobu. Předběžné opatření týkající se poměrů dítěte soud nařídí na základě § 452 ZZŘS. Ochranu prostřednictvím předběžné úpravy poměrů soud poskytne, ocitlo-li se nezletilé dítě ve stavu nedostatku řádné péče bez ohledu na to, zda tu je či není osoba, která má právo o dítě pečovat, nebo je-li život dítěte, jeho normální vývoj nebo jiný důležitý zájem vážně ohrožen nebo byl-li narušen.⁵⁷ Předběžná úprava poměrů dítěte má trvat po nezbytně nutnou dobu, po kterou má dojít k ustálení poměrů dítěte a nalezení adekvátního řešení situace.

Hlavním účelem předběžného opatření je pomoc nezletilému dítěti, které není dostatečně zaopatřeno, neboť mu není zajištěna řádná péče o jeho základní životní potřeby, zdraví a vývoj v oblasti tělesné, citové, rozumové a mravní, je ohrožené na životě nebo je vážně ohrožen či narušen jiný jeho zájem. Tato situace, vyžadující bezodkladné řešení, může nastat jednak z důvodu, že osoba, která má povinnost o dítě pečovat (ať už se jedná o rodiče či jinou pečující osobu) není známa nebo je nepřítomná, nebo také z důvodu, že taková osoba, která je známa i přítomná, péči o dítě řádně nevykonává či zanedbává. Právě nedostatek řádné péče v jakékoli podobě je rozhodující podmínkou pro vydání předběžného opatření.

⁵⁶ Lavický, P. a kol. Zákon o zvláštních řízeních soudních, Řízení nesporné. Praktický komentář. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2015 str. 767

⁵⁷ § 452 odst.1 ZZŘS

Ve svém usnesení soud zabezpečí ochranu zájmů nezletilého dítěte tím, že nařídí, aby dítě, kterému se doposud nedostávalo řádné péče, bylo umístěno ve vhodném prostředí. Vhodným prostředím se rozumí výchovné prostředí u osoby nebo zařízení způsobilého zajistit nezletilému řádnou péči s ohledem na jeho fyzický a duševní stav, jakož i rozumovou vyspělost a umožnit realizaci případných jiných opatření stanovených předběžným opatřením. Předběžným opatřením lze dítě umístit i do pěstounské péče na přechodnou dobu.⁵⁸ Přehled zařízení, která jsou Ministerstvem spravedlnosti považována za vhodné prostředí, vydalo Ministerstvo spravedlnosti ve svém Sdělení č. 11 ze dne 25. srpna 2008, č. j. 258/2007-LO-SP/96.⁵⁹ Mezi taková zařízení patří zejména diagnostické ústavy, kojenecké ústavy, fondy ohrožených dětí nebo dětská krizová centra. Za vhodné prostředí je považována i pěstounská péče, kam může soud dítě umístit na dobu přechodnou. Tuto možnost zakládá § 958 odst. 3 OZ a § 27a zákona o OSPOD.

Je ovšem nutné mít na paměti, že nej přirozenějším prostředím pro dítě je prostředí jeho vlastní rodiny. Proto mají příslušné orgány, zejména OSPOD, nejprve přistoupit k práci s ohroženou rodinou s důrazem na zachování přirozeného prostředí dítěte. Na základě článku 9 Úmluvy o právech dítěte nesmí být dítě odděleno od svých rodičů proti jejich vůli, ledaže příslušné úřady na základě soudního rozhodnutí a v souladu s platným právem a v příslušném řízení určí, že takové oddělení je potřebné v zájmu dítěte. I v případě, že je v zájmu dítěte nutné oddělit jej od jeho rodičů, je stát povinen umožňovat styk rodičů s dítětem za účelem zachování jejich vzájemného vztahu, neboť se předpokládá návrat dítěte do rodinného prostředí, jakmile to bude možné. Vazba mezi rodiči a dítětem je jedním z prvořadých předpokladů vývoje lidského jedince. Porušení této nej přirozenější lidské vazby je zákonem umožněno pouze v případě absolutní absence péče či její naprosté nedostatečnosti a pouze tehdy, je-li dítě ohroženo bezprostředně (takový postup je třeba považovat za ultima ratio).⁶⁰ Mezinárodní i vnitrostátní úprava ochrany práv dítěte preferuje, aby dítě, pokud je to možné, zůstalo v rodinném prostředí, kterému je dáвана přednost před ústavním zařízením. Existuje ale názor, že *pro děti, které byly týrané, zneužívané, zanedbávané, popřípadě zde jinak s ohledem na jejich duševní a fyzický stav je nutná pomoc odborníka, bude asi vhodnější, alespoň po dobu trvání předběžného opatření, neutrální výchovné prostředí v ústavním zařízení.*⁶¹ V praxi se lze setkat s případy, kdy ačkoli má dítě rádo oba své rodiče a chce s nimi být, přestože ho svým chováním,

58 § 452 odst. 2 ZZŘS

59 Sdělení č. 11 Ministerstva spravedlnosti ze dne 25. srpna 2008, č. j. 258/2007-LO-SP/96, kterým se stanoví seznam vhodných prostředí pro umístění nezletilých dětí, které se ocitly bez jakékoliv péče nebo je-li jejich život nebo příznivý vývoj vážně ohrožen nebo narušen v řízení podle § 76a odst. 1 zákona č. 295/2008 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů.

60 Nález Ústavního soudu ČR z 20.7.2010, sp. zn. IV. ÚS 2244/09

61 Hrušáková, M. a kol. Občanský zákoník II. Rodinné právo II.. 1. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2014, s. 1156.

vzájemnými konflikty a manipulací významně zatěžují a poškozují, je pro dítě lepším řešením umístění v neutrálním prostředí, kde na něj není vyvíjen žádný tlak.

Možnost vydat zvláštní předběžné opatření upravující poměry dítěte dle ZZŘS nevylučuje možnost vydání obvyčejného předběžného opatření dle § 76 OSŘ. *Skutečnost, že režim obvyčejných předběžných opatření směřujících k prozatímní úpravě poměrů nezletilých dětí není v ZŘS výslovně upraven (až na odchylky v § 12 ZŘS), nelze vykládat tak, že obvyčejné předběžné opatření není možní v řízení ve věcech péče o nezletilé vydat. Důvodem pro vydání obvyčejného předběžného opatření však nemohou být okolnosti, které předpokládá § 452 ZŘS.*⁶²

Předběžným opatřením dle § 452 ZZŘS lze zaprvé dítě umístit v jiném, ve srovnání se současným, vhodnějším prostředí a zadruhé jej lze svěřit do pěstounské péče na přechodnou dobu. Vhodnější prostředí musí být „vhodnějším“ z pohledu daného konkrétního dítěte, o jehož zabezpečení se v řízení jedná, a to v rovině zabezpečení materiálního a zároveň v rovině subjektivní tak, aby odpovídalo potřebám nezletilého.

Vhodným prostředím, které zároveň zachovává dítěti rodinné zázemí, je prostředí u blízkých příbuzných, které má soud možnost vyhledat prostřednictvím centrální evidence obyvatel, do které má přístup. Za současného trvání předběžného opatření je možné, aby soud změnil původní předběžné opatření ve výroku o subjektu, který o dítě pečuje, pokud se tento ukázal jako nezpůsobilý zajistit dítěti potřebné vhodné prostředí. Výrok, kterým se určuje subjekt, který má o dítě pečovat, je výrokem nezávislým a jeho změna tak neovlivní samotné trvání předběžného opatření.

K nařízení předběžného opatření je nutné, aby byly naplněny dva předpoklady. Prvním z nich je nedostatek řádné péče o dítě. Nedostatkem řádné péče se rozumí situace, kdy péče o dítě trpí tak zásadními nedostatky, že je v zájmu dítěte, aby bylo ihned a bez dalšího případného opatření odňato z dosavadní péče (zpravidla rodiče) a předáno do péče někoho jiného.⁶³ Mezi projevy nikoli řádné péče patří stav zanechání dítěte bez potřebného zaopatření nebo situace, kdy dítěti není poskytován dostatek finančních a jiných prostředků, nezbytných k jeho důstojnému životu.

Druhým předpokladem je existence vážného ohrožení nebo narušení života dítěte, jeho normálního vývoje nebo jiného důležitého zájmu. Dítě má nezadatelné právo na svůj normální vývoj, odpovídající takové úrovni, která je v daném místě a čase objektivně sociálně přijatelná. Normální vývoj má vést k mentálnímu, morálnímu, sociálnímu, emocionálnímu i fyzickému rozvoji, který odpovídá možnostem daného dítěte.

62 Svoboda, K. Nesporná řízení II. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2016, str. 229

63 Tamtéž

Osvojením určitých schopností v průběhu svého vývoje získává dítě možnost začlenit se do společnosti a uplatnit se v ní. Pokud je normální vývoj dítěti znemožněn, poškozuje to jeho osobu po celou dobu jeho dospělého života. S negativními následky lze spojovat zejména nedostatek podnětů sloužících k rozvoji dítěte, např. pokud rodiče dítě izolují od okolního světa, zanedbávají jeho povinnou školní docházku nebo nerespektování potřebné léčby dítěte doporučené lékařem, např. když dítě potřebuje dodržovat režim léčby, správně brát léky, rehabilitovat, používat speciální pomůcky a rodič toto nedodržuje. Situace, kdy jsou oba předpoklady splněny, je stavem objektivním a nezáleží tedy na tom, zda a případně kdo ho zavinil. Soud při rozhodování o předběžném opatření nezkoumá, proč nastala situace, kdy dítě trpí nedostatkem řádné péče, protože to je z hlediska potřeby upravit poměry nezletilého dítěte irelevantní.

5.2.1 Řízení o předběžném opatření dle § 452 ZZŘS

Předběžné opatření podle § 452 ZZŘS je možné nařídit pouze na návrh, k jehož podání je aktivně legitimován pouze OSPOD, konkrétně obecní úřad obce s rozšířenou působností příslušný podle obvodu, v němž se dítě nachází.⁶⁴ Podnět k zahájení řízení však může dát OSPODu kdokoli, kdo chce upozornit na nikoli řádnou péči o nezletilé dítě. Obecní úřad má zákonem stanovenou povinnost vyhledávat děti, na které se sociálně-právní ochrana zaměřuje, působit na rodiče, aby plnili povinnosti vyplývající z rodičovské odpovědnosti a projednat s rodiči odstranění nedostatků ve výchově dítěte⁶⁵. Kromě obecního úřadu má i kdokoli jiný právo upozornit orgán sociálně-právní ochrany, tedy obecní úřad obce s rozšířenou působností, na porušení povinností nebo zneužití práv vyplývajících z rodičovské odpovědnosti, na skutečnost, že rodiče nemohou plnit povinnosti vyplývající z rodičovské odpovědnosti, nebo na skutečnosti, které trvají po takovou dobu nebo jsou takové intenzity, že nepříznivě ovlivňují vývoj dětí anebo mohou být příčinou jejich nepříznivého vývoje.⁶⁶

Návrh na nařízení předběžného opatření musí, kromě obecných náležitostí návrhu, obsahovat jméno nezletilého, jména, povolání a bydliště ostatních účastníků, jsou-li navrhovateli známa, vyličení rozhodujících skutečností odůvodňujících nařízení předběžného opatření, označení osoby, které má být dítě předáno do péče. Specifikace osoby, které má být dítě předáno do péče může být následující. Navrhovatel v návrhu označí vhodnou osobu, nejčastěji příbuznou dítěti, která je způsobilá a ochotná převzít dítě do péče. Dále může navrhnout umístění dítěte do vhodného zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc (§42 ZZŘS), nebo do neutrálního prostředí konkrétního ústavního zařízení. Mezi zařízení pro děti

64 § 10 zákona o OSPOD

65 § 7 a § 6 zákona o OSPOD

66 §16 ve spojení s § 61 zákona o OSPOD

vyžadující okamžitou pomoc patří např. Klokánek, SOS Sluníčko, Dětská centra, Dětské domovy nebo Chovánek. Podle dikce ustanovení § 455 odst. 1 ZZŘS nezletilý nemusí být v řízení o předběžném opatření zastoupen. Avšak z důvodu, že není plně svéprávný ani není procesně způsobilý být účastníkem řízení, má jej v řízení zastupovat jeho zákonný zástupce, kterým je nejčastěji jeden z jeho rodičů. Případy, kdy nezletilý nemá zákonného zástupce, nebo ho tento nemůže kvůli existující kolizi jejich zájmů zastupovat, řeší taktéž § 455 odst. 1 ZZŘS. V takovém případě jmenuje soud nezletilému tzv. kolizního opatrovníka, nejčastěji OSPOD. K tomu dochází často, neboť zájmy zákonného zástupce jsou ne zřídka v kolizi se zájmy nezletilého. Soud jmenuje opatrovníkem ten OSPOD, který je odlišný od toho, který podal návrh na zahájení řízení.

Ustanovení § 867 OZ., jakož i Úmluva o právech dítěte v čl. 12 stanovují, že soud zásadně nemá rozhodnout o záležitosti dítěte, aniž by zjistil jeho názor na danou situaci, která se ho týká. Z nové právní úpravy jako celku je navíc zjevné, že nikoliv zcela svéprávný člověk, o němž soud rozhoduje, není již jen trpným objektem soudního rozhodování, ale aktivním činitelem, jemuž soud má poskytnout prostor k vyjádření se (srov. např. s § 56 odst. 2, § 806 odst. 1 o. z.).⁶⁷ Při zjišťování názoru dítěte je nutné postupovat s ohledem na jeho schopnost názory formulovat a vyjadřovat s ohledem na jeho věk a vyspělost. OZ presumuje, že dítě starší 12 let je schopno přijmout informace a vytvořit si o nich vlastní názor, který je následně schopno formulovat a sdělit. V praxi ovšem může dojít k situacím, kdy zjištění názoru dítěte, přestože je sdělení vlastního názoru na věc schopné, není prakticky možné provést, zejména z důvodu velmi krátké lhůty dané pro rozhodnutí o návrhu. V takových případech není nezjištění postoje dítěte překážkou pro vydání předběžného opatření. Odkládání rozhodnutí o předběžném opatření nad rámec zákonné lhůty by bylo v rozporu se zájmem dítěte, když akutní ochrana zájmu dítěte v dané situaci převáží nad právem dítěte vyjádřit svůj názor v době před vydáním rozhodnutí.

Provedení zjištění stanoviska dítěte není povinností soudu, ale navrhovatele, který má zajistit veškeré potřebné podklady pro soudní rozhodnutí. OSPOD je zároveň ke splnění tohoto závazku vůči dítěti vhodnějším subjektem nežli soud, neboť ke zjištění názoru dítěte z jeho strany dojde v prostorách orgánu, či přímo u nezletilého v domácím prostředí, kde bude mít dítě větší pocit bezpečí a jistoty než v budově soudu a zároveň pracovníci OSPOD se specializují na komunikaci s dětmi a jsou tak k takovému úkonu, jako je zjištění názoru dítěte, ti nejpovolanejší.

67 Nový režim předběžného opatření, upravujícího poměry dítěte, autor: JUDr. Karel Svoboda, publikováno: 24.11.2014, dostupné na [Http://www.bulletin-advokacie.cz/novy-rezim-predbezneho-opatreni-upravujiciho-pomery-ditete](http://www.bulletin-advokacie.cz/novy-rezim-predbezneho-opatreni-upravujiciho-pomery-ditete) [online]. [cit. 2018-4-24].

S podáním návrhu není spojená povinnost složit jistotu k zajištění náhrady škody nebo jiné újmy, která by mohla vzniknout předběžným opatřením, což odůvodňuje zejména specifický účel předběžného opatření, k jehož vydání návrh směřuje a také skutečnost, že navrhovatelem je právě OSPOD, když podstatou jeho činnosti je kvalifikované poskytování ochrany ohroženým dětem. Podání návrhu je zároveň osvobozeno od soudních poplatků.

Celé řízení o předběžném opatření dle § 452 ZZŘS je ovládáno zásadou vyšetřovací. Soud má získat co nejpřesnější představu o poměrech dítěte, a to ze všech dostupných zdrojů, nejen z těch, které mu účastníci řízení předloží. Skutkové zjištění však nemůže být nikdy úplné, neboť soud je dána jen velmi krátká lhůta pro vydání rozhodnutí.

Místně příslušným pro rozhodnutí o návrhu na předběžné opatření je obecný soud navrhovatele, tedy OSPODu. Obecný soud navrhovatele je ale obvykle shodný s obecným soudem nezletilého, neboť OSPOD bude z logiky věci podávat návrh na předběžné opatření za účelem ochrany těch dětí, jež spadají svým pobytem do jeho pravomoci. Pokud dojde k tomu, že soud, který vydal předběžné opatření není příslušný k řízení ve věci samé, předá tento soud neprodleně po výkonu rozhodnutí věc soudu příslušnému.

Lhůta pro vydání rozhodnutí o návrhu na předběžné opatření je 24 hodin od jeho podání. K zakotvení takto přísné a krátké lhůty pro rozhodnutí přistoupil zákonodárce z důvodu naléhavosti situace, v níž se nezletilé dítě nachází v době podání návrhu. Čím déle trvá negativní stav, tím těžší následky může mít na dítě a na jeho budoucí fyzický i psychický vývoj, charakter, vztahové schopnosti apod.

O návrhu na předběžné opatření rozhoduje příslušný okresní soud (obecný soud navrhovatele) usnesením, a to bez jednání. Usnesení musí obsahovat odůvodnění.⁶⁸ Pokud soud návrhu alespoň z části vyhověl, je rozhodnutí vykonatelné již svým vydáním, jeho výrok je závazný erga omnes a k doručení rozhodnutí se z důvodu úspory času přistoupí až při samotném provedení jeho výkonu. Po výkonu předběžného opatření je věc předána soudu, který je příslušný k řízení ve věci samé, tedy k meritornímu řízení o konečné úpravě poměrů k dítěti. Tento soud, jemuž byla věc po výkonu předběžného opatření předána, bezodkladně zahájí řízení o definitivní úpravě poměrů nezletilého.

Předběžné opatření je pouze dočasným řešením a prozatímním prostředkem. Hlavním cílem ochrany práv dítěte je ovšem definitivní úprava poměrů dítěte a jeho dlouhotrvající stabilizace ve vhodném prostředí. Z tohoto důvodu je trvání předběžného opatření omezeno na dobu 1 měsíce od jeho vykonatelnosti. V případě, že prostřednictvím předběžného opatření došlo k svěřeni dítěte do přechodné pěstounské péče, trvá takové předběžné opatření ne 1, ale 3 měsíce od jeho vykonatelnosti.

⁶⁸ Nález Ústavního soudu ČR z 15:1: 2009, sp. zn. IV. ÚS 1554/08

Důvodová zpráva se k § 459 a § 460 ZZŘS vyjadřuje tak, že bylo-li zahájeno řízení ve věci samé, zůstává zachována možnost opakovaně prodloužit dobu trvání předběžného opatření vždy o jeden měsíc až na dobu šesti měsíců od vykonatelnosti předběžného opatření.

Po uplynutí této doby je možné předběžné opatření prodloužit jen, pokud nebylo z vážných objektivních příčin možné v této době skončit důkazní řízení ve věci samé. Z ustanovení § 460 ZZŘS vyplývá možnost prodloužení doby trvání předběžného opatření uvedené výše. Podmínku pro využití této možnosti je ale zahájení řízení ve věci samé, a sice řízení ve věci péče, výživy nebo styku s nezletilým na návrh nebo i bez návrhu ex offio. Soudem, příslušným k rozhodnutí o prodloužení doby trvání předběžného opatření, je právě ten soud, jež má rozhodovat v meritu věci. Maximální doba trvání předběžného opatření je standardně 6 měsíců, déle jen z výjimečných důvodů. Pokud během doby trvání předběžného opatření dle § 452 odst. 1 nebo § 452 odst. 2 ZZŘS nedojde k zahájení meritorního řízení, pak toto ze zákona zaniká. Aby soud mohl přistoupit k prodloužení doby trvání předběžného opatření, musí stále trvat důvody, které vedly k prvotnímu nařízení předběžného opatření, musí být splněno kritérium přiměřenosti, a soud s OSPOD již učinily vše pro to, aby k prodloužení předběžného opatření nemuselo dojít.

Ustanovení § 462 ZZŘS opravňuje OSPOD jako navrhovatele, opatrovníka nezletilého jmenovaného dle § 455 ZZŘS a rodiče nezletilého k podání návrhu na zrušení předběžného opatření. Návrh lze podat kdykoli a soud o něm musí neprodleně rozhodnout, nejpozději však do 7 dnů od jeho podání. Důvodem pro zrušení předběžného opatření je skutečnost, že odpadly důvody, pro které bylo předběžné opatření nařízeno. Soudem příslušným k rozhodnutí o zrušení předběžného opatření je obecný soud nezletilého, který vede řízení ve věci samé, případně soud, v jehož obvodu se nezletilý zdržuje a v případě pochybností o příslušnosti k rozhodnutí rozhodne soud, který předběžné opatření nařídil. Důvody, na jejichž základě má dojít ke zrušení předběžného opatření, musí být prokázány, nikoli pouze osvědčeny.

Opravným prostředkem přípustným proti rozhodnutí o předběžné úpravě poměrů (tedy proti usnesení o nařízení, prodloužení nebo zrušení předběžného opatření) dle ZZŘS je odvolání. Pro podání odvolání platí obecná 15denní lhůta od doručení rozhodnutí odvolateli. Ustanovení § 464 ZZŘS upravuje v českém civilním procesu výjimečný institut autoremedury, kdy po podání odvolání může usnesení o předběžné úpravě poměrů změnit sám soud prvního stupně, který jej vydal, avšak pouze za podmínky, že odvolání v plném rozsahu vyhoví. I proti tomuto rozhodnutí soudu prvního stupně, kterým je provedena autoremedura, je možné podat odvolání. Pokud soud autoremeduru neprovede, předloží věc odvolacímu soudu do 15 dnů od podání odvolání. Odvolací soud je povinen o odvolání rozhodnout do 7 dní od předložení věci.⁶⁹

Ustanovení § 30 odst. 1 ZZŘS výslovně vylučuje přípustnost dovolání jako mimořádného opravného prostředku. Co však není vyloučeno je podání ústavní stížnosti, což připouští i judikatura Ústavního soudu ČR, který zastává názor, že předběžným opatřením lze zasáhnout do ústavně zaručených práv a svobod, k jejichž ochraně ústavní stížnost slouží.

5.2.2 Výkon rozhodnutí o předběžné úpravě poměrů

Titulem pro výkon rozhodnutí o předběžné úpravě poměrů je předběžné opatření upravující poměry dítěte dle § 452 ZZŘS. Výkon tohoto rozhodnutí je upraven dílu druhém páté hlavy ZZŘS, konkrétně v ustanoveních § 497 až § 499 ZZŘS. Úprava výkonu rozhodnutí podle ZZŘS je úpravou zvláštní, když pro účely vykonávacího řízení se použijí i obecná ustanovení části šesté OSŘ. Exekuce podle exekučního řádu je však zcela vyloučena. Rozhodnutí o předběžné úpravě poměrů nabývá vykonatelnosti již svým vydáním a je závazné erga omnes. Jeho vykonatelnost není závislá ani na právní moci ani na doručení.

Věcně příslušným soudem k výkonu předmětného rozhodnutí je podle § 3 odst.1 ZZŘS okresní soud a místní příslušnost náleží soudu, který předběžné opatření nařídil, tedy obecnému soudu navrhovatele. Výkon tedy v první řadě provede soud, který dané rozhodnutí vydal. V případě neúspěšného pokusu o výkon předá soud, který rozhodnutí vydal, věc tomu soudu, který je příslušný k vydání rozhodnutí v meritu věci. Pokud se ale soud, jemuž byla věc předána, nepovažuje za soud příslušný k definitivní úpravě poměrů dítěte, rozhodne o tom, který soud je místně příslušný k provedení meritorního řízení soud nadřízený. Výkon předmětného předběžného opatření po dobu, než nadřízený soud rozhodne, připadá opět soudu, který jej vydal.

Výkon předběžného opatření upravujícího poměry dítěte provádí rozvrhem práce určený soudní vykonavatel, kterým může být předsedou soudu určen i vyšší soudní úředník, soudní tajemník nebo asistent soudce. Výkon může provést i soudce určený rozvrhem práce.⁷⁰

Účastníky řízení o výkonu předběžného opatření jsou ti, kteří byli účastníky v předchozím řízení o předběžné úpravě poměrů dítěte, tzn. navrhovatel – OSPOD, nezletilý a jeho zákonný zástupce nebo opatrovník.

K realizaci předběžného opatření soud přistoupí bezodkladně po jeho vydání, když není třeba, aby došlo k nařízení výkonu. Rychlost řešení tíživé situace, ve které se nezletilé dítě nachází, je při výkonu předběžného opatření dle § 452 ZZŘS jednou z hlavních priorit. Bezodkladný výkon má zajistit, že dítě nebude již dále vystavováno nadměrnému zatížení plynoucímu z jeho neuspokojivých poměrů. K výkonu by mělo v ideálním případě dojít ve lhůtách trvajících maximálně dny.⁷¹

70 § 68 odst.1 Vyhlášky č. 37/1992 Sb., Vyhláška ministerstva spravedlnosti České republiky o jednacím řádu pro okresní a krajské soudy

71 Macková, A., Muzikář, L. a kol.: Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář s důvodovou zprávou a judikaturou. Praha: Leges, 2016, str.819

Čím vyšší je míra a rozsah ohrožení dítěte, tím rychleji by měl soud při výkonu postupovat. V rámci výkonu rozhodnutí platí zásada oficiality, a tudíž soud přistoupí k provedení výkonu i bez návrhu. Dispoziční zásada, charakteristická pro výkon rozhodnutí obecně, se zde neuplatní. Ustanovení § 497 odst. 2 ZZŘS upravuje postup soudu při výkonu usnesení o nařízení předběžného opatření dle § 452 ZZŘS. Tento postup výkonu rozhodnutí je popsán velmi obecně. Zákonodárce v tomto případě dává přednost flexibilitě a rychlosti řešení před jeho formalitou. Příslušný soud provede výkon konkrétního rozhodnutí v součinnosti s příslušnými orgány veřejné moci tak, že nezletilé dítě předá do vhodného prostředí, které bylo navrženo návrhovatelem a které byl uvedeno ve výroku usnesení o nařízení předběžného opatření

Soud při výkonu spolupracuje zejména s orgány Policie ČR, obecní policií, Justiční stráží a orgány sociálně-právní ochrany dětí. Přítomnost orgánů veřejné moci při faktickém výkonu rozhodnutí má zajistit bezkonfliktní průběh výkonu a respekt vůči právům nezletilého dítěte.

Pokud je v době výkonu dítě u jiné osoby nebo je umístěno v zařízení, soud přistoupí k jeho odnětí za účelem umístění do vhodného prostředí. K odnětí dítěte, jehož úpravu nalezneme v § 500 a.n. ZZŘS, soud přistoupí bez nutnosti splnění podmínek v § 504 ZZŘS. Zákon výslovně stanovuje, že § 500 až 504, 507 a 508 se nepoužijí. To znamená, že při výkonu předběžného opatření dle § 452 ZZSŘ nelze využít institutu výzvy k dobrovolnému plnění povinnosti, institutu uložení pokuty ani jiných nepřímých prostředků. Důvodem je, že nejsou dostatečně rychlé k tomu, aby mohly uspokojivě posloužit k ochraně dítěte, jehož poměry bylo třeba akutně upravit. V důsledku toho soud povinnou osobu nevzývá předem ke splnění povinnosti ani k dobrovolnému plnění. O průběhu výkonu je vhodné, aby soudní vykonavatel pořídil zvukový či zvukově-obrazový záznam z obdobných důvodů jako u výkonu předběžného rozhodnutí na ochranu proti domácímu násilí. Nikoli dobrovolný výkon rozhodnutí totiž často doprovází nevhodné nebo agresivní chování osob, které s výkonem nesouhlasí. Zaznamenávání průběhu výkonu může v tomto směru působit preventivně nebo, pokud i nahrávání celé situace při výkonu přítomné osoby neodradí, existuje alespoň důkaz o průběhu výkonu ze strany soudu.

Výkon tohoto předběžného opatření činí specifickým jeho charakter, kdy se spíše, než o typický výkon rozhodnutí jedná o další opatření ze strany soudu v rámci péče soudu o nezletilé.³

Opětovně, z důvodu co nejrychlejší realizace výkonu rozhodnutí, nemusí být nezletilý zastoupen, ačkoli jej zpravidla zastupuje zákonný zástupce, případně soudem jmenovaný opatrovník. Opatrovníka soud nezletilému jmenuje případně až po provedení výkonu.

Ať už je nezletilý zastoupen či nikoli, nic to nemění na faktu, že v průběhu celého řízení a následného výkonu rozhodnutí je nutno dbát důstojnosti a individuálních potřeb dítěte. Při provedení výkonu je třeba postupovat citlivě s ohledem na dítě tak, aby nedošlo k nepřijatelnému zásahu do jeho psychického a citového vývoje nebo jinému neodůvodněnému zásahu do jeho práv.⁴ Zvláště šetrně je třeba postupovat při odnětí dítěte.

Priměřeně věku a rozumovým schopnostem je vhodné dítě předem o situaci informovat a vysvětlit mu, co a proč se bude dít, aby nedošlo k prohloubení negativních následků jím prožité situace. Na základě čl. 12 Úmluvy o právech dítěte náleží dítěti, které je schopno formulovat své vlastní názory, právo tyto názory svobodně vyjadřovat ve všech záležitostech, které se jej dotýkají, přičemž se názorům dítěte musí věnovat patřičná pozornost odpovídající jeho věku a úrovni. Soudy jsou povinny před každým rozhodnutím, které se dotýká zájmu dítěte, poskytnout dítěti potřebné informace, aby si mohlo vytvořit vlastní názor a tento sdělit. Za tímto účelem soud buď provede pohovor s dítětem za účelem zjištění jeho názoru, nebo, pokud toho dítě není schopné, zjistí tento názor od osoby, která je schopná názor dítěte interpretovat.⁷²

5.3 Řízení ve věcech péče soudu o nezletilé

Řízení ve věcech péče soudu o nezletilé upravuje druhý poddíl pátého oddílu hlavy páté ZZŘS, když tuto problematiku společně se zvláštními ustanoveními o předběžné úpravě poměrů dítěte a pro řízení o navrácení nezletilého dítěte ve věcech mezinárodních únosů dětí podřadil zákonodárce pod institut péče soudu o nezletilé. Ustanovení § 466 ZZŘS obsahuje pouze demonstrativní výčet řízení ve věcech péče soudu o nezletilé, na které se vztahuje úprava obsažená v následující části ZZŘS. Mezi tato demonstrativně vyjmenovaná řízení ve věcech přijetí nezletilého dítěte, péče o nezletilé dítě, výživy nezletilého dítěte, styku s nezletilým dítětem, rodičovské odpovědnosti, poručenství, opatrovnictví, předání a navrácení nezletilého dítěte, ve věcech pro nezletilé dítě významných, na nichž se rodiče nemohou dohodnout, ve věci souhlasu s nakládáním se jměním nezletilého dítěte, zastupování nezletilého dítěte, ústavní výchovy a jiných výchovných opatření, pěstounské péče, určení data narození, přiznání svéprávnosti nezletilému dítěti, a o přivolení souhlasu a odvolání souhlasu zákonného zástupce k samostatnému provozování obchodního závodu nebo k jiné obdobné výdělečné činnosti.

Ustanovení ZZŘS, které se věnují řízením ve věcech péče soudu o nezletilé mohou být aplikována i na jiná řízení než na ta, která jsou vyjmenovaná v § 466 ZZŘS.

Péče soudu o nezletilé představuje vysoce specifický předmět soudního řízení, což je zvláště i zákonem zakotvením speciálních procesních pravidel, která se uplatňují nad rámec pravidel obecných.⁷³ Projednávání a rozhodování věcí, které se týkají nezletilého dítěte, na něž se vždy hledí jako na slabší stranu rodinně právního poměru, je s ohledem na jeho zranitelnost upraveno specifickou právní úpravou v ZZŘS, za subsidiární aplikace OSŘ. Procesní úprava péče o nezletilé pak úzce souvisí s hmotněprávní úpravou rodinného práva v OZ.

Ochrana nezletilých dětí, jako jeden z prioritních zájmů státu, a zvýšená potřeba ochrany zájmu nezletilého dítěte vede k tomu, že se v této právní oblasti více než jinde setkáváme s vyšší mírou ingerence ze strany státu do řízení. Výsledkem řízení ve věcech péče soudu o nezletilé, pokud toto skončilo meritorním rozhodnutím, je buďto rozhodnutí statusové, u něž výkon nepřichází z povahy věci v úvahu nebo rozhodnutí, ukládající povinnost k plnění peněžitému nebo nepeněžitému. Příkladem plnění peněžitého je povinnost platit výživné. Příkladem plnění nepeněžitého je povinnost dítě předat např. do péče druhého rodiče, jemuž bylo dítě svěřeno rozhodnutím soudu nebo povinnost dodržovat rozhodnutí soudu ohledně styku s nezletilým dítětem, tzn. dítě řádně předávat ke styku druhému rodiči nebo naopak jej převzít ke styku v rozsudkem stanovenou dobu na stanoveném místě. Výkon rozhodnutí ve věcech péče soudu o nezletilé, ukládajících povinnost plnění se řídí ustanoveními § 500 až 510 ZZŘS a pouze v případě peněžitých plnění lze přistoupit k výkonu řízení prostřednictvím exekuce dle EŘ.

Následující část práce se bude věnovat těm řízením ve věci péče soudu o nezletilé, která se přímo týkají péče o nezletilé dítě v užším slova smyslu a jejich výkonu. V těchto řízeních soud rozhoduje o tom, kdo a jak bude do budoucna zajišťovat péči o nezletilé. O péči o nezletilé dítě v užším slova smyslu mluvíme tehdy, když rodiče dítěte žijí odděleně a nejsou schopni se dohodnout na úpravě péče o takové dítě (ust. § 908 OZ), v případech rozvodu manželství, kdy soud musí ještě před rozhodnutím o rozvodu určit, jak bude každý z rodičů o dítě do budoucna pečovat (ust. § 906 OZ) a v řízení o svěření dítěte do osobní péče, které se uplatní za situace, kdy o dítě nemůže pečovat ani jeden z rodičů ani poručník (ust. § 953 OZ).⁷⁴ Řízení, v němž dochází k úpravě péče o nezletilé dítě, bývá zpravidla spojeno s řízením, ve kterém soud rozhoduje o povinnosti platit výživné na nezletilé dítě. Tuto povinnost soud stanoví zpravidla tomu rodiči, který nemá dítě svěřeno do péče, nebo i oběma rodičům, pokud není dítě svěřeno do péče ani jednomu z nich nebo naopak pokud je dítě svěřeno do péče oběma, v případě tzv. střídavé péče.

⁷³ Macková, A., Muzikář, L. a kol.: Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář s důvodovou zprávou a judikaturou. Praha: Leges, 2016, str. 775

⁷⁴ Svoboda, K. a kol. Zákon o zvláštních řízeních soudních. 1. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2015, s. 921.

Ve věcech péče o nezletilé jsou věcně příslušné okresní, příp. obvodní soudy a místně příslušným je obecný soud dítěte.⁷⁵ Obecným soudem dítěte je dle § 4 odst. 2 ZZŘS ten soud, v jehož obvodu má dítě na základě dohody rodičů nebo rozhodnutí soudu, popřípadě na základě jiných rozhodujících skutečností své bydliště. To, že se obecný soud dítěte určuje mimo jiné podle místa bydliště nezletilého, na kterém se rodiče dohodli, je významným pravidlem, sloužícím k ochraně nejen nezletilého, ale i jeho rodičů. Například, pokud je vztah rodičů narušen a situace směřuje k rozchodu či rozvodu, nemůže se jeden z rodičů svévolně s dítětem přestěhovat na místo značně vzdálené od posledního společného bydliště s partnerem/manželem. To by totiž mohlo mít za následek omezení nebo i úplné zamezení styku dítěte s druhým rodičem, když cestování do vzdáleného nového bydliště by bylo pro „dojíždějícího rodiče“ náročné finančně i časově. Zároveň by takové přestěhování dítěte vedlo k svévolnému jednostrannému určení místní příslušnosti soudu jedním z rodičů, což by opět nepřiměřeně zatěžovalo osobu druhého rodiče, ale také provádění místního šetření v bydlišti tohoto rodiče, pro účely zjištění, zda má pro dítě k dispozici vyhovující prostředí a lze mu tak dítě svěřit do péče, by bylo provázeno značnými komplikacemi. Avšak pokud druhý rodič přestěhování svého dítěte s rodičem do vzdáleného místa respektuje, např. tím, že zde dítě pravidelně přebírá a odevzdává při styku s dítětem nebo situaci neoznámí OSPODU či soudu za účelem jejího řešení, zejména pokud přestěhování trvá delší dobu, uplatní se zásada „*vigilantibus iura*“ a v praxi se má za to, že s přestěhováním konkludentně souhlasí. Souhlas druhého rodiče s přestěhováním se také nevyžaduje v situaci, kdy je tento rodič např. neznámého pobytu nebo pokud sám z posledního společného obydlí rodiče s dítětem vyhodil.

Bydlištěm dítěte je místo, kde dítě přebývá dlouhodobě, za bydliště tedy nelze považovat např. azylové či jiné domy, určené pro matky s dětmi. Pokud je ale příslušný soud neznámý, nebo nemůže včas zakročit, povinnost konat má soud, určený podle faktického místa, kde se nezletilé dítě nachází.

V řízení ve věcech péče o nezletilé se uplatní zásada *perpetuatio fori*. To znamená, že řízení ve věci péče o konkrétního nezletilého je zahájeno, jakmile je ve vztahu k nezletilému podán první návrh podle § 466 a.n. ZZŘS. Od té doby pokračuje až do dosažení zletilosti nebo plné svéprávnosti dítěte, a to i když je o prvotním návrhu rozhodnuto. Pokud později vyvstane důvod k jiné úpravě poměrů dítěte nebo k jejich úpravě v záležitosti, která dosud nebyla soudem ukotvena, a v mezidobí se změní bydliště dítěte, je soud, který dosud o záležitostech dítěte rozhodoval, stále místně příslušným soudem, dokud nepřenese svoji místní příslušnost.

76

75 § 467 ZZŘS

76 Svoboda, K. Nesporná řízení II. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2016, str.15

Výjimkou ze zásady *perpetuatio fori* je institut přenesení příslušnosti. Při úvaze soudu o tom, zda v případě, že se změní okolnosti, podle nichž se posuzuje příslušnost ve věci péče o nezletilého, může (na návrh nebo i bez návrhu) rozhodnout o přenesení příslušnosti na jiný soud podle ustanovení § 177 odst. 2 o. s. ř., je rozhodným hlediskem - v souladu s ustanovením § 177 odst. 2 o. s. ř. i s ustálenou judikaturou soudů - zájem nezletilého na takovém postupu, uvažovaný především ve vztahu ke konkrétnímu řízení, a nikoli okolnost, zda řízení o návrhu, jímž byla místní příslušnost soudu založena podle ustanovení § 88 písm. c) o. s. ř., již bylo pravomocně skončeno. Předpoklad pravomocného skončení řízení o konkrétním návrhu ve věci péče o nezletilého z ustanovení § 177 odst. 2 o. s. ř. nevyplývá a zcela by popíral účel institutu přenesení příslušnosti, neboť by rozhodující hledisko pro takový postup, tedy zájem nezletilého, zcela vylučoval. Obecně není vyloučeno, aby o přenesení příslušnosti na jiný soud podle ustanovení § 177 odst. 2 o. s. ř. rozhodl soud příslušný podle ustanovení § 88 písm. c) o. s. ř. i v průběhu konkrétního probíhajícího řízení ve věci péče o nezletilého, je-li to v jeho zájmu.⁷⁷

Některá z řízení ve věcech péče o nezletilé lze zahájit pouze na návrh, a to návrh zákonného zástupce nebo nezletilého, jiná lze zahájit i bez návrhu usnesením soudu. Po nařízení předběžného opatření podle § 452 ZZŘS je místně příslušný soud nezletilého povinen zahájit (i bez návrhu) řízení o svěřením nezletilého do péče, za účelem konečné stabilizace jeho poměrů.

Podstatným znakem řízení ve věcech péče o dítě je skutečnost, že zpravidla dochází ke kolizi zájmů nezletilého a jeho zákonných zástupců. Za účelem odstranění tohoto střetu zájmů je nezletilý po celou dobu těchto řízení obligatorně zastoupen tzv. kolizním opatrovníkem. Kolizního opatrovníka nezletilému jmenuje příslušný soud usnesením, když kolizním opatrovníkem je pak zpravidla OSPOD (avšak nikoli ten, který podal návrh na zahájení řízení). Tuto možnost zakotvuje § 17 písm. a) zákona o OSPOD, když stanoví, že: obecní úřad obce s rozšířenou působností vykonává funkci opatrovníka a může být ustanoven opatrovníkem i v případě zastupování dítěte ve vztahu k cizině.

Jde-li o věci se vztahem k cizině, může být zmocněncem účastníka Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí.⁷⁸ Tento úřad je zřízen na základě § 3 zákona o OSPOD, jako správní úřad s celostátní působností; podřízený Ministerstvu práce a sociálních věcí, se sídlem v Brně. Zřízením tohoto úřadu byl rozšířen okruh možných zástupců účastníků. V řízeních ve věcech péče o nezletilé s cizím prvkem by měl být jmenován opatrovníkem přednostně Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí a OSPOD jenom tehdy, když lze čekat, že orgán sociálně-právní ochrany dětí zabezpečí ochranu zájmů dítěte lépe než Úřad.⁷⁹

Soud příslušný rozhodovat ve věci péče o nezletilé má kromě povinnosti ve věci rozhodnout ještě další, ustanovením § 474 ZZŘS stanovené, úkoly. S cílem co nejúčinněji

⁷⁷ Usnesení Nejvyššího soudu České republiky sp.zn. 21 Cdo 3572/2015 ze dne 4.11.2015

⁷⁸ § 470 ZZŘS

⁷⁹ Svoboda, K. Nesporná řízení II. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2016, str.22

chránit zájmy dítěte, soud vede rodiče ke smírnému vyřešení věci, pokud je to vzhledem k okolnostem konkrétního případu možné. Soud má zákonem danou možnost uložit rodičům, aby se po dobu maximálně tří měsíců účastnili jedné z forem mimosoudního řešení sporů, konkrétně mimosoudního smírného nebo mediačního jednání nebo rodinné terapie. Soud dále může v tomto režimu rodičům nařídít setkání poskytovatelem odborné pomoci, zejména odborníkem v oboru pedopsychologie.

Je-li to účelné a vhodné, může předseda senátu účastníkům řízení nařídít první setkání se zapsaným mediátorem v rozsahu 3 hodin a přerušit řízení, nejdéle však na dobu 3 měsíců. Pokud se účastníci bez zbytečného odkladu nedohodnou na osobě mediátora, vybere jej ze seznamu vedeného ministerstvem předseda senátu. Po uplynutí 3 měsíců soud v řízení pokračuje.⁸⁰ Předseda senátu tedy sám vyhodnotí, zda je v daném případě účelné a vhodné přistoupit k nařízení mediace. Z obecných zásad mediace plyne, že je krajně nevhodné přistoupit k mediaci, pokud mezi zúčastněnými docházelo, případně dochází, k domácímu násilí nebo také pokud se jedna z osob mediaci výslovně brání a nemá zájem se jí zúčastnit. Rodinná mediace je, stejně jako rodinné právo, specifickou oblastí a je nutné počítat s tím, že řešení věcí rodinně právních prostřednictvím mediace si žádá dostatečný čas, prostor, ale také ochotu účastníků. Úspěšnost rodinné mediace závisí především na tom, zda jsou zúčastnění se situací v přiměřeném rozsahu vyrovnáni. Pokud jsou strany mediace stále silně citově zainteresovány, nedokáží se od emocionálně vypjaté věci vzájemného sporu oprostit, jejich společnou komunikaci nedokáže obnovit ani proces mediace, a nelze předpokládat, že to změní jedno soudem nařízené setkání s mediátorem, trvající pouhé tři hodiny.

Dále je soud povinen vést rodiče nebo poručníky nezletilých k řádnému plnění povinností při péči o nezletilého a správě jeho majetkových záležitostí. Za účelem ochrany zájmů nezletilých dětí přijímá soud podněty a upozornění fyzických a právnických osob stran péče o nezletilého. O tom, jak konkrétní případ řešit, případně která opatření v něm učinit, se soud radí zejména s OSPODem, který je obeznámen s poměry daného dítěte.

V nejlepším zájmu dítěte je především to, aby na něj nebyly přenášeny problémy a neshody jeho rodičů a pokud je to možné, aby byli jeho rodiče schopni spolu smírně komunikovat, alespoň o záležitostech týkajících se dítěte. Ustanovení § 10 ZZŘS stanovuje obecnou možnost účastníků uzavřít mezi sebou dohodu o předmětu řízení, k čemuž mohou přistoupit i rodiče nezletilého o jehož péči se v řízení jedná. O uzavření dohody je nutné sepsat protokol, který musí být podepsán všemi účastníky. Pokud se jedná o dohody ve věcech péče soudu o nezletilé, ty jsou schvalovány rozsudkem soudu. Dohody upravující styk s nezletilým dle § 891 OZ schválení soudem nevyžadují a nejsou vynutitelné výkonem rozhodnutí.

Výrok rozsudku pak bude uvozen formulací „*Soud schvaluje dohodu následujícího znění: ...*“. K tomu § 476 ZZŘS stanoví, že rodiče nejsou oprávněni podat odvolání právě do tohoto výroku, jimž byla dohoda schválena.

Soud dohodu rodičů neschválí, pokud je její obsah, na kterém se rodiče dohodli, v rozporu se zájmem dítěte. Je nepřipustné, aby byla soudem schválena taková úprava výkonu rodičovské odpovědnosti, která je pro dítě zatěžující nebo dokonce nesnesitelná. Například nelze, aby se rodiče dohodli na svěřením dítěte do střídavé péče, když k předání dítěte by mělo docházet přesně v 00:00, aby to bylo dle mínění rodičů „spravedlivé“, nebo pokud by mělo k předání dítěte docházet po dlouhém časovém úseku, během něhož by dítě bylo zcela izolováno od druhého rodiče, v jehož péči se právě nenachází. Dále soud neschválí takovou dohodu, která není vykonatelná. Pokud si rodiče ujednají, že k předávání dítěte bude docházet prostřednictvím školního zařízení, aby se tak vyhnuli vzájemnému kontaktu, není dostatečně určité stanoveno, ve kterém okamžiku dochází k přechodu odpovědnosti za dítě z jednoho rodiče na druhého. Časové určení typu „po vyučování“ není dostatečně určité, aby na jeho základě mohl soud ujednání rodičů případně vykonat. Není též možné, aby se rodiče v dohodě shodli na výši výživného, která zcela neodpovídá poměrům a potřebám dítěte (např. ve výši 250 Kč na měsíc, což je v dnešní době částka více než nedostatečná).

Dohoda uzavřená mezi rodiči pak nahrazuje autoritativní rozhodnutí soudu. K uzavření dohody mezi rodiči například ve věci výkonu rodičovské odpovědnosti po rozvodu manželství nebo v případě, že rodiče žijí odděleně a ohledně výše výživného. V těchto případech jsou soudním rozhodnutím schválené dohody titulem pro výkon rozhodnutí. Rodiče mohou dále uzavřít dohodu o osobním styku rodiče s dítětem.

Forma rozhodnutí, kterou soud rozhoduje ve věci samé, je rozsudek. V ostatních věcech, které se týkají průběhu řízení nebo organizačních záležitostí, je rozhodováno usnesením. Ustanovení § 471 ZZŘS tak představuje výjimku z obecného pravidla v § 25 ZZŘS. Soud rozhoduje ve věci samé rozsudkem jednak o péči soudu o nezletilé a jednak o schválení dohody rodičů o péči, styku a výživě nezletilého. Rozsudek musí splňovat obecné náležitosti rozsudku dle § 157 OSŘ. Speciální ustanovení § 472 ZZŘS pak soudu ukládá zvláštní náležitosti odůvodnění, a to u rozsudků ve věcech styku s dítětem, péče o dítě nebo navrácení dítěte.

Soud při rozhodování o svěřením do péče dbá nejlepšího zájmu dítěte a bere ohled na osobnost dítěte, jeho vlohy a schopnosti, vývojové možnosti a životní poměry rodičů. Důležitým faktorem ovlivňujícím rozhodování soudu jsou také citové vazby dítěte k jeho sourozencům, prarodičům, popřípadě dalším příbuzným i nepříbuzným osobám. Pro účely posouzení, který z rodičů má lepší výchovné předpoklady a je tak vhodnějším vychovatelem,

soud zkoumá výchovné schopnosti každého z rodičů a stávající a očekávanou stálost výchovného prostředí, v němž má dítě napříště žít. Dále soud při rozhodování zohlední, který z rodičů dosud o dítě řádně pečoval a řádně dbal o jeho citovou, rozumovou a mravní výchovu, jakož i to, u kterého z rodičů má dítě lepší předpoklady zdravého a úspěšného vývoje.⁸¹

O výchovné způsobilosti vypovídá i to, zda je rodič ochotný či schopný dohodnout se na výchově dítěte s druhým rodičem. Pokud se jedná o rodiče, který je tzv. hyperprotektivní, a zamezuje záměrně kontaktům dítěte s druhým rodičem, nebo činí-li tak ze msty, poškozují zájem dítěte závažným způsobem, když jeho chování je způsobilé vyvolat syndrom zavrženého rodiče. Takový rodič není z hlediska rodičovské odpovědnosti vhodnou osobou, které by mělo být dítě svěřeno do výlučné péče. Rodič, jemuž je dítě svěřeno do péče, vychovává dítě k úctě a lásce k druhému rodiči.

Soud po zohlednění všech faktorů konkrétního případu rozhodne o svěřením dítěte do výlučné péče jednoho z rodičů, do střídavé péče, do společné péče; případně i do péče jiné osoby než rodiče, je-li to nezbytné v zájmu dítěte. Ať je však rozhodnutí soudu jakékoli, dítě má právo na péči obou rodičů a na pravidelný osobní styk s nimi, který by měl být zabezpečen i po rozvodu či rozchodu jeho rodičů. Zároveň rodič, kterému dítě nebylo svěřeno do péče, má právo na podstatné informace o dítěti a na pravidelný kontakt s ním.

Současně s rozhodováním o péči o dítě se zpravidla rozhoduje i o výši výživného, které je povinný rodič povinen platit k rukám pečujícího rodiče každý měsíc. Nedohodnou-li se rodiče ve věci styku rodiče s nezletilým nebo odůvodňuje-li to zájem na výchově dítěte a poměry v rodině, styk rodiče s dítětem upraví soud. Ten může ze závažných důvodů styk i omezit nebo zcela zakázat. K zákazu styku rodiče s dítětem soud přistoupí zejména tehdy, pokud bylo dítě daným rodičem psychicky či fyzicky týráno.

K vydání rozhodnutí má soud přistoupit s co největším urychlením, neboť průtahy by mohly závažně zasáhnout do zájmů nezletilého dítěte, když situace, k jejichž řešení má rozhodnutí přispět, jsou zpravidla velmi specifická a pro dítě obzvláště náročná.

Vykonatelnost je vlastností rozhodnutí, která zabezpečuje jeho faktickou realizaci. Obvykle je vykonatelnost vázána na právní moc rozhodnutí. ZZŘS však z tohoto obecného pravidla upravuje výjimku v podobě předběžné vykonatelnosti, jejíž podstatou je, že lhůta ke splnění povinnosti počíná běžet nikoli od okamžiku právní moci, ale od okamžiku doručení povinnému. Mezi předběžně vykonatelné rozsudky patří dle § 473 ZZŘS rozsudek odsuzující k plnění výživného nebo rozsudek prodlužující trvání výchovného opatření, kterým bylo dítě dočasně odňato z péče rodičů nebo jiné fyzické osoby podle § 13a zákona o OSPOD. Tyto rozsudky jsou předběžně vykonatelné bez dalšího. Ten z účastníků, kterému má být plněno

může podat návrh na to, aby byla rozsudku, který jej opravňuje vůči povinnému, přiznána předběžná vykonatelnost. Naopak v případech, kdy je jinak předběžně vykonatelné rozhodnutí, závislé na souvisejícím nikoli předběžně vykonatelném rozhodnutí, nastane jeho vykonatelnost až současně s ním.

Ustanovení § 475 ZZŘS je projevem zásady *rebus sic stantibus*. Její význam spočívá v tom, že zamezuje nespravedlivému uspořádání poměrů v budoucnosti, které by nastalo za okolností, kdyby úprava poměrů zůstávala zcela neměnná po celou dobu své existence bez ohledu na reálné změny poměrů. Změní-li se poměry, může soud změnit rozhodnutí týkající se výkonu povinností a práv vyplývajících z rodičovské odpovědnosti nebo rozhodnutí o výživném pro nezletilé dítě.⁸² Soud může zahájit řízení o změně rozhodnutí i bez návrhu.

Změnou poměrů rozumíme takovou změnu, která odůvodňuje potřebu nového rozhodnutí ve věci samé z důvodu, že současná úprava poměrů se již jeví jako nevyhovující a není v souladu se skutečnými současnými poměry. Judikatura i teorie se shodují na tom, že změna poměrů musí být podstatná jak co do svého rozsahu, tak co do časového trvání; nemůže být tedy pouze přechodného rázu.⁸³ Důvodová zpráva k § 475 uvádí, že změna je možná jen u taxativně vymezených rozhodnutí, kterými jsou rozsudek o výkonu práv a povinností vyplývajících z rodičovské odpovědnosti (tzn. rozsudek o úpravě styku s nezletilým nebo o svěření dítěte do péče) a rozsudek o výživném. Pokud dojde k neshodě mezi rodiči a pěstounem, jejíž řešení předpokládá § 475 odst.2 ZZŘS, je možné změnit také rozhodnutí o změně práv a povinností, zrušení pěstounské péče, nebo jiné rozhodnutí. Důvodem pro vydání nového rozhodnutí ve věci samé je například taková změna poměrů na straně nezletilých dětí, která zdůvodňuje změnu výše výživného. Při určování výše výživného musí soud zohlednit velké množství faktorů jako jsou poměry povinného rodiče i rodiče jemuž má být dítě svěřeno do péče a s tím související životní úroveň rodičů, kterou má dítě právo sdílet, dále pak zdravotní stav dítěte, jeho zájmy, školní a mimoškolní potřeby atd. Jak dítě roste a dospívá, jeho potřeby se mění velmi výrazně. Jako zásadní milník v životě dítěte, při jehož příležitosti je na místě upravit výši výživného, je nástup dítěte na první stupeň základní školy, poté nástup na střední školu, případně na vysokou školu, dále pak zhoršení zdravotního stavu dítěte, či zvýšení výdajů na stravu a oblečení s přibývajícím věkem dítěte.

Rozhodnutí v případě pěstounské péče si žádá změnu v případě, kdy došlo k tzv. podstatné změně poměrů nebo k neshodě mezi rodiči a pěstounem. Podstatnou změnou poměrů může být zejména neschopnost pěstouna dále vykonávat svou funkci z důvodu závažné nemoci nebo naopak obnovení schopnosti rodičů o nezletilé dítě se starat. Ke změně rozhodnutí soud přistoupí pouze na návrh dítěte, rodiče či pěstouna. K neshodě mezi pěstounem a rodiči může

⁸² § 475 odst. 1 ZZŘS

⁸³ Lavický, P. a kol. Zákon o zvláštních řízeních soudních. Řízení nesporné. Praktický komentář. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2015, str. 793

dojít v případě volby školního zařízení pro nezletilého nebo volby léčby případně lékařského zařízení vhodného pro dítě. Soud pak o podstatné záležitosti dítěte, o které pěstoun a rodiče nedokáží dohodnout, rozhodne tak, že nahradí projev vůle jednoho z nich.

5.4 Výkon rozhodnutí ve věcech péče o nezletilé

Účelem vykonávacího řízení je realizace titulů pro výkon rozhodnutí prostřednictvím soudního výkonu rozhodnutí nebo exekuce. Při výkonu rozhodnutí ve věcech péče o nezletilé je nutné, stejně jako v předcházejícím řízení, dbát nejlepšího zájmu nezletilého dítěte. Z tohoto důvodu se pro případy výkonu rozhodnutí o péči o nezletilé děti použije zvláštní procesní úprava, obsažená v § 500 až 510 ZZŘS a obecná ustanovení o výkonu rozhodnutí se zde neuplatní. Na rozdíl od výkonu předběžného opatření o úpravě poměrů nezletilého dítěte podle § 452 ZZŘS, kdy je nutné postupovat bezodkladně a z toho důvodu se neuplatní některé procesní instituty upravené v § 500 a.n. ZZŘS, v případě výkonu rozhodnutí ve věcech péče o nezletilé, je *soudu dán větší prostor pro uplatnění přesvědčovací role soudu, resp. pro uplatnění alternativních postupů, které mají za cíl vést povinného k dobrovolnému splnění rozhodnutí, než bude přikročeno k výkonu rozhodnutí odnětím dítěte.*⁸⁴ To ovšem neznamená, že by i zde nebylo v nejlepším zájmu dítěte co nejrychlejší a nejefektivnější naplnění daného rozhodnutí.

Soud musí při výkonu jednotlivých rozhodnutí volit takové prostředky pro dosažení jeho realizace, které nejlépe odpovídají specifikům daného případu. Nároky na osobu soudce, kterému je dle rozvrhu práce přidělena agenda rodinného práva, jsou tak zvýšené, neboť takový soudce musí mít odborné znalosti nejen z oblasti práva, ale také v oblasti dětské psychologie, vývojové psychologie, dětské psychiatrie nebo pediatrie, aby dokázal v rozhodnutí co nejlépe zohlednit nejlepší zájem nezletilého. Kromě odborných znalostí by měl soudce při rozhodování reflektovat i své životní zkušenosti a postupovat s nejvyšší mírou opatrnosti a citlivosti k zájmům nezletilého dítěte.

V řízeních ve věcech péče soudu o nezletilé vydává soud různá rozhodnutí. Avšak určité povinnosti, které mohou být následně předmětem výkonu rozhodnutí, ukládají pouze některé z nich. Mezi rozhodnutí ve věcech péče o nezletilé, ukládající určitou povinnost, a které jsou na základě toho titulem pro výkon rozhodnutí ve věcech péče o nezletilé, patří: rozhodnutí soudu o péči o nezletilé dítě, rozhodnutí soudu o úpravě styku s nezletilým dítětem, rozhodnutí o navrácení dítěte nebo soudem schválená dohoda rodičů o péči o nezletilé dítě (případně i dohoda rodičů o úpravě styku s nezletilým dítětem). Primárně má dojít k dobrovolnému splnění v rozhodnutí uložené povinnosti osobou povinného, teprve pokud k tomu nedojde, přistoupí se k nucenému výkonu rozhodnutí. Pro vymožení splnění povinností specifického druhu,

⁸⁴ Winterová, A., Macková, A. a kolektiv. Civilní právo procesní. Část druhá: Řízení vykonávací, řízení insolvenční. 1. vydání. Praha: Leges, 2015, str. 175

ukládáných výše vyjmenovanými rozhodnutími, zákon stanovuje speciální pravidla. Subsidiárně se ale mohou použít i ustanovení šesté části OSŘ. Pro účely výkonu rozhodnutí o péči o nezletilé dítě a o styku s ním nelze, vzhledem k povaze věci, použít ustanovení EŘ. Naopak při výkonu rozhodnutí o výživném na dítě lze zvolit jako formu výkonu rozhodnutí exekuci, avšak výkon rozhodnutí ve věcech výživného se řídí samostatnou zvláštní úpravou.

Rozhodnutí vydaná v řízeních o péči o nezletilé dítě nabývají vykonatelnosti podle obecných pravidel OSŘ, výjimkou jsou rozhodnutí předběžně vykonatelná, což upravuje § 473 ZZŘS.

Místně příslušným soudem pro výkon rozhodnutí o péči o nezletilé děti je na základě § 500 ZZŘS obecný soud nezletilého, tedy soud, v jehož obvodu má nezletilý bydliště. Výjimku z tohoto pravidla nalezneme v témže ustanovení, v odst.2, které stanoví, že k výkonu rozhodnutí ve věcech mezinárodních únosů nezletilého dítěte je příslušný soud, který rozhodnutí vydal. Věcně příslušným je okresní, případně obvodní, soud.

Rozhodnutí soudu nebo soudem schválené dohody o péči o nezletilé dítě, popřípadě o úpravě styku s ním anebo rozhodnutí o navrácení dítěte provádí rozvrhem práce určený soudní vykonavatel, kterým může být předsedou soudu určen i vyšší soudní úředník, soudní tajemník nebo asistent soudce. Výkon podle věty první může provést i soudce určený rozvrhem práce.⁸⁵

Ještě před nařízením soudního výkonu rozhodnutí může soud využít tzv. výzvy ke splnění povinnosti dle § 501 ZZŘS. Je pouze na uvážení soudu, zda tohoto institutu využije, či nikoli. Soud osobu povinného vyzve k dobrovolnému splnění povinnosti, pokud k tomu shledá zvláštní důvody. Pokud ovšem došlo k tomu, že povinný nebyl řádně poučen o následcích neplnění jemu uložených povinností, stává se předchozí vyzvání povinného ke splnění povinnosti obligatorním a bez něj nelze přistoupit k nařízení výkonu rozhodnutí. Současně s výzvou soud osobu povinného poučí o možnosti ukládání pokut nebo odnětí dítěte. I ve věci vedení povinného k dobrovolnému plnění rozhodnutí soud spolupracuje s OSPOD, který může v této souvislosti požádat o pomoc. Tuto možnost soud zvolí, pokud lze předpokládat, že působení OSPOD na povinného bude úspěšnější než působení soudu a vhodná je zejména, pokud se jedná o realizaci povinnosti s opakujícím se plněním, jako je například styk rodiče s nezletilým dítětem. OSPOD je lépe informován o konkrétních poměrech dítěte a jeho pomoc, poskytovaná jak povinnému rodiči, tak rodiči druhému, i nezletilému dítěti, je podstatně dostupnější a flexibilnější než ta, kterou může nabídnout soud. Rodiče by se nejdříve měli snažit řešit nedodržování soudem vydaného rozhodnutí prostřednictvím služeb, které nabízí OSPOD a teprve pak podávat návrh na nařízení výkonu rozhodnutí. Zákon o OSPOD na podporu

85 § 68 odst. 1 Vyhlášky č. 37/1992 Sb. Vyhláška ministerstva spravedlnosti České republiky o jednacím řádu pro okresní a krajské soudy

výše uvedeného stanovuje, že obecní úřad obce s rozšířenou působností poskytuje součinnost soudu při výkonu rozhodnutí o výchově nezletilých dětí a společně s osobami, které se účastní provádění výkonu rozhodnutí, postupují ve vzájemné součinnosti za účelem dosažení vynucení povinnosti uložené soudním rozhodnutím či působení na povinného, aby se soudnímu rozhodnutí podrobil dobrovolně (§ 14 odst. 7 a 8 zákona o OSPOD).

Kdo je účastníkem vykonávacího řízení se stanoví na základě § 6 ZZŘS, podle nějž jsou účastníky navrhovatel a ten, o jehož právech a povinnostech má být rozhodováno, když touto osobou je nezletilé dítě, zastoupené zákonným zástupcem nebo kolizním opatrovníkem, a také osoba oprávněná k péči a styku s dítětem.

K nařízení výkonu přistoupí soud na základě návrhu oprávněné osoby, ale i bez něj. Obecné pravidlo, že v rámci vykonávacího řízení nelze přezkoumat jeho titul, při výkonu rozhodnutí ve věcech péče o nezletilé neplatí bezvýhradně. Na základě klauzule *rebus sic stantibus* může dojít k i tomu, že místo k výkonu daného rozhodnutí soud přistoupí k jeho změně, nebo jeho výkon zamítne s odůvodněním, že došlo k takové změně poměrů, že výkon rozhodnutí se stal nemožným nebo s ohledem na aktuální zájem nezletilého dítěte nevhodným. Soud dále zamítne návrh na výkon rozhodnutí, pokud nedošlo k porušení povinnosti vyplývající z rozhodnutí, nebo pokud jeho porušení odůvodňují objektivní příčiny. Taková rozhodovací praxe soudů má zabránit podávání „šikanózních“ návrhů na výkon rozhodnutí z důvodů, jako je neuskutečnění styku s dítětem pro jeho onemocnění, odjezd na školní pobyt nebo jiné mimořádné situace, jejichž cílem je poškodit druhého rodiče, a potažmo s ním i nezletilé dítě, spíše než spravedlivý výkon rozhodnutí. V případě, že soud neshledal důvody pro výše uvedený postup, nařídí usnesením výkon rozhodnutí. Nařízení výkonu rozhodnutí je závazné erga omnes.⁸⁶ Proti usnesení o nařízení výkonu rozhodnutí je přípustné odvolání na základě § 202 OSŘ.

Je nutné od sebe rozlišovat dvě základní fáze vykonávacího řízení a sice fázi jeho nařízení a po něm následující fázi provedení rozhodnutí. K provedení výkonu rozhodnutí o péči o nezletilé dochází ukládáním pokut, opatřeními uvedenými v § 503 ZZŘS nebo odnětím dítěte, které je ovšem prostředkem ultima ratio. Výkon rozhodnutí lze provádět způsobem nepřímým, který nevyžaduje nucené odebrání dítěte a způsobem přímým, kdy k odebrání dítěte a jeho následnému předání osobě oprávněné dochází.

5.4.1 Způsoby provedení výkonu rozhodnutí ve věcech péče o nezletilé

5.4.1.1 Ukládání pokut povinnému podle § 502 ZZŘS

V případě, že soud nevyzval povinného k dobrovolnému splnění povinnosti nebo tato výzva nebyla úspěšná, či pokud nebylo dosaženo dobrovolného plnění povinného

⁸⁶ § 508 odst. 1 ZZŘS

ani prostřednictvím součinnosti OSPOD, soud může nařídit výkon rozhodnutí uložením pokuty povinnému. Jedná se o výkon nepřímý, neboť nevede k přímému předání dítěte oprávněné osobě, ale spočívá v působení na osobu povinného tak, aby byla donucena svůj postoj k věci změnit a svou povinnost splnit. Uložení pokuty má sloužit jako negativní motivace osoby povinného. Cílem výkonu rozhodnutí ukládáním pokut není sankcionování povinného, ale prosazení splnění povinnosti bez nutnosti odnětí dítěte. Pokuty ukládané dle § 502 ZZŘS nemají sankční povahu.

Účelnost uložení pokuty má soud podle § 502 odst.2 ZŘS zkoumat jen při jejím případném opětovném uložení. První pokutu soud neuloží jen tehdy, když by výkon tímto způsobem byl zcela zjevně bez efektu.⁸⁷ Pokutu soud uloží až do výše 50 000 Kč a vzhledem k tomu, že může být uložena i opakovaně, má i silný preventivní účinek. Výše pokuty má odpovídat majetkovým poměrům osoby, které se pokuta ukládá, míře porušení práv dítěte i oprávněného rodiče a tomu, zda jde o opakované porušení povinnosti. Pokuta nesmí být příliš nízká, neboť pak by se minula účinkem, ani příliš vysoká. Příliš vysoká pokuta by mohla působit spíše likvidačně než motivačně a ve výsledku by mohla zcela znemožnit vlastní výkon rozhodnutí. Pokuty nelze ukládat dítěti, pokud je právě dítě osobou, která se styku brání. Výkon rozhodnutí totiž má být dítěti ku prospěchu a nikoli jej zatěžovat.⁸⁸

Pokuty uložené podle § 502 ZZŘS nelze prominout ve smyslu ustanovení § 53 odst. 2 OSŘ, neboť se nejedná o pořádkovou pokutu. Pokud povinný jemu uložené pokuty dobrovolně nezaplatí, bude na něm patřičná částka vymáhána způsobem výkonu rozhodnutí vhodným pro vymáhání peněžitého plnění. Pokuty následně připadají státu, a jsou příjmem státního rozpočtu. Ustanovení § 507 ZZŘS však umožňuje za předpokladu, že soud rozhodnutím vyhoví návrhu zákonného zástupce nebo opatrovníka dítěte, čerpat peněžní prostředky do výše částky vymožených pokut podle § 502, k náhradě vynaložených a prokázaných nákladů, slouží-li k uspokojení nezbytných potřeb dítěte. Nikoli však v případě, že žadatel, kterému bylo uloženo plnit soudní rozhodnutí nebo soudem schválenou dohodu o péči o nezletilé dítě a o úpravě styku s ním anebo rozhodnutí o navrácení dítěte, toto rozhodnutí nebo dohodu sám dobrovolně neplní.

Ohledně povahy právního institutu ukládání pokut dle § 502 ZZŘS, vydal Ústavní soud dne 19. 4. 2016 pod sp. zn. II. ÚS 3489/15 náleze, zabývající se problematikou ukládání pokut. V tomto konkrétním případě se jednalo o uložení pokuty matce za nerealizované styky, k nimž nedošlo, protože její dva synové sami jejich realizaci odmítli. Ústavní soud konstatoval, že: *„prostředek v podobě uložení pokuty, předvídaný v ustanovení § 502 odst. 1 zákona o zvláštních řízeních soudních, tak lze považovat za jedno z opatření aktivně chránících právo na nerušený rodinný život (čl. 10 odst. 2 Listiny, čl. 8 Úmluvy). Znění ustanovení § 502 odst. 1 zákona*

87 Svoboda, K. Nesporná řízení II. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2016, str.114

88 Tamtéž, str. 115

o zvláštních řízeních soudních totiž předpokládá, že soud nařídí výkon rozhodnutí uložením pokuty proti tomu, kdo "neplní dobrovolně soudní rozhodnutí nebo soudem schválenou dohodu o péči o nezletilé dítě, případně o úpravě styku s ním anebo rozhodnutí o navrácení dítěte." Účelem tohoto prostředku je tedy primárně vynucení splnění povinnosti uložené povinnému soudem ve prospěch oprávněného. Jeho účel proto nespočívá v sankcionování povinného za dobrovolné nesplnění povinnosti a uloženou pokutu tedy nelze vnímat primárně jako sankci za porušení práva, nýbrž jako prostředek donucení povinného, aby respektoval právní poměry založené vykonávaným titulem. Pokud tedy ze zjištěných okolností vyplývá, že povinný nemůže plnit povinnost stanovenou soudem, a to i přes zjevnou a odpovídající snahu, nelze považovat podmínky stanovené zákonem pro uložení pokuty za naplněné“.⁸⁹

V tomto nálezu Ústavní soud dále vymezil pro oblast rodinného práva významná, ústavněprávní kritéria pro rozhodování o úpravě výchovných poměrů k nezletilým dětem. Aby byl naplněn záměr rozhodovat vždy v nejlepším zájmu dítěte, soudy musí při rozhodování v těchto věcech zohledňovat zejména:

- 1) existenci pokrevního pouta mezi dítětem a o jeho svěřením do péče usilující osoby
- 2) míru zachování identity dítěte a jeho rodinných vazeb v případě jeho svěřením do péče té které osoby;
- 3) schopnost osoby usilující o svěřením dítěte do péče zajistit jeho vývoj a fyzické, vzdělávací, emocionální, materiální a jiné potřeby
- a 4) přání dítěte.

5.4.1.2 Další opatření podle § 503 ZZŘS

Za účelem provedení výkonu rozhodnutí může soud přistoupit k volbě některého z tzv. dalších opatření, vyjmenovaných v § 503 ZZŘS, který rozšiřuje počet způsobů výkonu rozhodnutí o péči o nezletilé děti. Skrze tato opatření má dojít k nepřímému výkonu rozhodnutí. Soud může podle § 503 ZZŘS přistoupit k nařízení prvního jednání s mediátorem, stanovení navykacího plánu, k uložení povinnosti osobám, mezi kterými má být styk realizován, realizovat styk pod dohledem OSPOD nebo nařídít setkání povinného s poskytovatelem odborné pomoci, zejména odborníkem v oboru pedopsychologie. Tato opatření jsou alternativním řešením, nahrazujícím výkon rozhodnutí ukládáním pokut a odebráním dítěte a nelze je uložit za současného uložení pokuty nebo pokud byl nařízen výkon rozhodnutí odebráním dítěte.

Zaprvé má soud možnost nařídít tomu, kdo dobrovolně neplní soudní rozhodnutí nebo soudem schválenou dohodu o péči o nezletilé dítě, popřípadě o úpravě styku s ním anebo rozhodnutí o navrácení dítěte, první setkání s mediátorem v rozsahu 3 hodin. Během těchto tří

⁸⁹ Nález Ústavního soudu ČR, ze dne 19. 4. 2016, sp. zn. II. ÚS 3489/15

hodin má mediátor účastníky seznámit s pojmem mediace a vysvětlit průběh celého mediačního procesu. Výhodou pro účastníky je skutečnost, že jsou jim tyto tři hodiny poskytnuty za sníženou cenu (podle § 15 vyhlášky č. 227/2012 Sb. se jedná o 400 Kč za hodinu). Nevýhodou je, že během tak krátkého časového úseku nelze dospět k jakémukoli závěru nebo výstupu. V ideálním případě účastníci uzavřou s mediátorem smlouvu o provedení mediace a začnou se sami dobrovolně na mediační jednání dostavovat, což může vést až k uzavření mediační dohody. Nicméně i v případě, že účastníci absolvují pouze jedno nařízené mediační setkání, mají následně soudu předložit výstup z takového mediačního jednání, kterým je zpráva o mediaci, potvrzující splnění povinnosti uložené soudem. I ta má svůj význam, neboť ačkoli nenabízí konkrétní řešení situace, může soudu odhalit dosud skryté okolnosti případu a rodinného uspořádání zúčastněných, na základě kterých bude soud dále postupovat.

Zadruhé může soud za předpokladu, že nejsou dány podmínky pro změnu rozhodnutí, a že lze očekávat jeho dodržování účastníky, stanovit plán navykacího režimu. Plán navykacího režimu soud stanoví, je-li to v zájmu dítěte a jeho naplňování má zajistit; aby byl umožněn postupný kontakt dítěte s osobou oprávněnou ke styku s ním. Plán navykacího režimu slouží k postupnému naplnění rozhodnutí nebo soudem schválené dohody a tímto cílem má být přijímán.

Aby daný plán co nejlépe odpovídal potřebám konkrétního dítěte, soud opatří odborné vyjádření o jeho vhodnosti, obsahu, rozsahu a době trvání a výkonem kontroly jeho plnění pověří vhodnou osobu nebo zařízení, neprovádí-li výkon kontroly přímo soud. Stanovení navykacího plánu je vhodné zejména v těch případech, kdy došlo k dlouhodobému odloučení dítěte od rodiče, v důsledku čehož ztratilo citovou vazbu na něj a se kterým se má nově pravidelně stýkat. K takovému odloučení mohlo dojít z objektivních příčin, ale také z důvodu manipulace ze strany druhého rodiče, který úmyslně styku dítěte s druhým rodičem bránil. Navykací plán je vhodným řešením tehdy, kdy není pochybnosti o věcné správnosti rozhodnutí nebo schválené dohody.⁹⁰ Jde o opatření, které má zmírnit možné negativní následky jednorázového výkonu rozhodnutí nebo soudem schválené dohody na dítě. Dítěti je tímto opatřením dána možnost postupně si na nové uspořádání ve svém životě zvyknout, zžít se s ním a být tak ušetřeno šoku z náhlého rozpadu všech dosavadních jistot. Plán navykacího režimu nemá v žádném případě sloužit k vyzkoušení různých řešení dané situace, což je ve své podstatě experimentování s osobou dítěte.

Kombinace nařízení plánu navykacího režimu a jiných způsobů výkonu rozhodnutí (např.: nařízení styku) není vyloučen. Není ale možné souběžně uskutečňovat navykací plán s odnětím dítěte a ukládáním pokut.

90 Macková, A., Muzikář, L. a kol.: Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář s důvodovou zprávou a judikaturou. Praha: Leges, 2016, str. 831

Ve výrokové části usnesení o nařízení plánu navykacího režimu soud rovněž upraví i režim kontroly nad dodržováním plánu. Tuto kontrolu jsou účastníci povinni strpět a provádí ji buď soud, OSPOD nebo jiná vhodná osoba nebo zařízení, které soud k výkonu kontroly pověří.

Uskutečňování plánu navykacího režimu je následně zabezpečováno pomocí ukládání pořádkových pokut. Pokud se zásadním způsobem změny poměry ve srovnání s těmi, za kterých byl návykový režim nařizován, usnesení o nařízení výkonu lze změnit.

Zatřetí může soud rozhodnout o uložení povinnosti osobám, mezi kterými má být styk realizován, styk vykonávat pod dohledem orgánu sociálně-právní ochrany dětí. Účelem tohoto opatření je zajistit takový průběh výkonu rozhodnutí, který odpovídá potřebám dítěte a ochraně jeho zájmu. Podstatou opatření není kontrolovat to, zda ke styku skutečně dochází, tedy zda je dítě řádně a včas oprávněnému rodiči předáváno, ale to, jakým způsobem daný styk probíhá, tedy jak rodič s dítětem tráví společný čas. Kontrola dopadá nejen na osobu povinnou ale i na ostatní osoby, pokud jsou realizaci styku přítomny, a to v případě, že jsou tyto osoby zdrojem negativního vlivu na dítě.

Za zdroj negativního vlivu na dítě lze považovat skutečnost, že se rodič v průběhu styku s dítětem negativně či vulgárně vyjadřuje o osobě druhého rodiče, manipuluje s dítětem, citově ho vydírá nebo před ním vykonává nevhodné činnosti. Tento způsob výkonu rozhodnutí má zároveň prověřit, zda jsou tvrzení o tom, že osoba oprávněná skutečně činí průběh svého styku s dítětem nevhodným. Styk má pod dohledem probíhat do doby, než je oprávněný rodič schopen samostatného a nezávadného styku s dítětem.

Podmínkou pro nařízení výkonu tímto způsobem je jeho účelnost, tedy reálné očekávání, že exekuční titul bude moci být později realizován i bez dohledu orgánu sociálně-právní ochrany dětí.⁹¹ Ve výrokové části usnesení, kterým je ukládána povinnost realizovat styk pod dohledem OSPOD, má být uvedeno místo, kde se styk bude konat, doba, po kterou bude při realizaci styku s nezletilým dítětem přítomný OSPOD, a čas, kdy má ke styku dojít. OSPOD je povinen pravidelně podávat soudu zprávy o průběhu styku.

Posledním, čtvrtým opatřením, které může soud využít za účelem nepřímého působení na osobu povinného, je možnost nařídit povinnému setkání s poskytovatelem odborné pomoci, zejména odborníkem v oboru pedopsychologie. Takový odborník má povinného obeznámit s možnými negativními dopady svého chování, např.: odpírání styku s druhým rodičem, na duševní i citový vývoj dítěte. Odborník z oboru dětské psychologie je vždy osoba, která je pro tento obor zapsána v seznamu znaleců, ale protože zákon výslovně nepožaduje, aby šlo o znalce

v oboru, může jím být i osoba, která má v tomto oboru příslušné vzdělání a dostatek odborných zkušeností.⁹²

5.4.1.3 Odnětí dítěte

Odnětí dítěte je jedinou možností přímého výkonu rozhodnutí o péči o nezletilé dítě, úpravě styku s ním nebo jeho navrácení.⁹³ Zůstane-li postup soudu podle § 502 a 503 bezvýsledný nebo je-li po zahájení řízení z okolností případu zřejmé, že by tento postup zjevně nevedl ke splnění povinnosti, nařídí soud výkon rozhodnutí odnětím dítěte proti tomu, u koho podle rozhodnutí nebo dohody nemá být, a jeho předání tomu, komu bylo podle rozhodnutí nebo dohody svěřeno nebo má být navraceno, anebo tomu, komu rozhodnutí nebo dohoda přiznávají právo na styk s dítětem po omezenou dobu.⁹⁴ Výkon rozhodnutí odnětím dítěte je prostředkem ultima ratio a lze k němu přikročit jen ve výjimečných případech, pokud nebylo možné dosáhnout výkonu rozhodnutí jiným způsobem nebo pokud bylo od počátku vykonávacího řízení evidentní, že jiné zákonem stanovené prostředky by neměly požadovaný účinek, a jejich použití by pouze v rozporu se zájmem nezletilého dítěte vedlo ke zbytečným průtahům. Podle P. Smolíka je výkon rozhodnutí odnětím dítěte možné zvolit i tehdy, když by výkon rozhodnutí jiným způsobem (např. ukládáním pokut) vedl k varování povinného, který by pak dítě ukryl nebo změnil jeho pobyt.⁹⁵ K výkonu rozhodnutí prostřednictvím odnětí dítěte nelze přistoupit, pokud by jím mělo být dosaženo pouze vynucení realizace práva na styk s dítětem, který trvá omezenou dobu.

Existují dva druhy titulu pro výkon rozhodnutí, na jejichž základě lze přistoupit k výkonu odnětím dítěte. První z nich je rozhodnutí, kterým je dítě oprávněné osobě svěřeno do péče, typicky je jím rozhodnutí o úpravě poměrů k dítěti pro dobu po rozvodu, jímž se dítě svěřuje do výlučné péče jednoho z rodičů. Druhým z nich je rozhodnutí, které oprávněného (nejčastěji nepečujícího rodiče) opravňuje pouze ke styku s nezletilým. Na základě tohoto titulu lze k odnětí dítěte přistoupit jen ve výjimečných případech.

Odnětí dítěte nemá nikdy sankční povahu a vzhledem k povaze tohoto institutu musí probíhat v souladu s konkrétními pravidly v § 508 a 509 ZZŘS. Stejně jako v případě výkonu předběžného opatření podle § 452 ZZŘS je nutné při výkonu rozhodnutí postupovat citlivě s ohledem na potřeby dítěte a zamezovat jakémukoli nadměru zatěžujícímu zásahu do jeho psychického a citového vývoje nebo do jeho práv. S ohledem na svůj věk a rozumové schopnosti má dítě právo na informace o důvodu a průběhu výkonu rozhodnutí.

92 Macková, A., Muzikář, L. a kol.: Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář s důvodovou zprávou a judikaturou. Praha: Leges, 2016, str. 832

93 Lavický, P. a kol. Zákon o zvláštních řízeních soudních. Řízení nesporné. Praktický komentář. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2015, str. 824

94 § 504 ZZŘS

95 Svoboda, K., Tlášková, Š., Vlácil, D., Levý, J., Hromada, M. a kol. Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015. str. 1005

Podle poslední věty § 504 ZZŘS se rozhodnutí, kterým byl výkon rozhodnutí o odnětí dítěte nařízen, doručuje povinnému až při provedení výkonu. Usnesení o nařízení výkonu odnětím dítěte je tak předběžně vykonatelné. V případě ostatních způsobů výkonu rozhodnutí ve věcech péče o nezletilé, se s předběžnou vykonatelností nesetkáváme.

Soud při výkonu rozhodnutí odnětím dítěte postupuje v součinnosti s OSPOD, s orgány Policie ČR a jinými orgány veřejné moci. Na základě § 509 ZZŘS mohou orgány veřejné moci, participující na výkonu rozhodnutí, provést prohlídku bytu a jiných prostor povinného nebo jiné osoby, jestliže je možné předpokládat, že se v nich dítě nachází. Za tímto účelem mají zákonem stanovené oprávnění zjednat si přístup do bytu a jiných prostor povinného nebo jiné osoby, když tyto osoby jsou povinny takový přístup umožnit.

Podrobnou úpravu postupů při provádění rozhodnutí ve věcech péče o nezletilé obecně upravuje Instrukce Ministerstva spravedlnosti, Ministerstva vnitra, Ministerstva zdravotnictví, Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy a Ministerstva práce a sociálních věcí ze dne 5.4.2007 č.j. 142/2007-ODS-Org, kterou se upravuje postup při výkonu soudních rozhodnutí o výchově nezletilých dětí.

5.4.2 Opravné prostředky

Odvolání ve výkonávacím řízení ve věcech péče o nezletilé je přípustné, pokud splňuje obecné podmínky stanovené v OSŘ. O odvolání podanému proti usnesení ve věcech výkonu rozhodnutí o péči o nezletilé děti rozhoduje v odvolacím řízení příslušný odvolací soud. Ustanovení § 510 ZZŘS zakládá možnost rozhodnout o odvolání kasačním způsobem, tedy zrušením napadeného rozhodnutí. Stejně jako OSŘ i ZZŘS v § 510 stanoví, že: „šetření nebo dokazování, která jsou potřebná pro potvrzení nebo změnu usnesení soudu prvního stupně, provede odvolací soud buď sám nebo prostřednictvím soudu prvního stupně anebo dožádaného soudu.“

5.4.3 Náklady výkonu rozhodnutí o péči

Ustanovení § 137 odst. 1 OSŘ obsahuje demonstrativní výčet položek, které patří mezi náklady řízení. Tento výčet je rozšířen v § 505 ZZŘS o ušlý výdělek a hotové výdaje osob zúčastněných na výkonu rozhodnutí odnětím dítěte, náklady účelně vynaložené s otevřením bytu a jiné místnosti povinného nebo jiné osoby podle § 509, náklady na nezbytné potřeby nezletilého dítěte při výkonu rozhodnutí a náklady na dopravu nezletilého dítěte spojené s jeho navrácením v případě mezinárodního únosu. Pro účely přiznávání náhrady nákladů řízení vykonávacího řízení dle ZZŘS se primárně použijí § 506 a 507 ZZŘS, které obsahují speciální

právní úpravu. Na ty náklady řízení, jejichž úpravu ZZŘS neobsahuje, se vztahují subsidiárně ustanovení OSŘ, konkrétně § 270 a.n. a § 137 a.n. OSŘ.

Základní pravidlo pro náhradu nákladů řízení, stanovené v § 506 ZZŘS, zní, že náklady hradí povinný. Pokud soud v průběhu vykonávacího řízení zvolil postup dle § 502 odst.1 písm.

a) ZZŘS, uhradí náklady prvního mediačního setkání, což jej následně opravňuje požadovat po osobě povinného náhradu těchto jím vynaložených nákladů.

5.5 Zvláštní ustanovení o výkonu rozhodnutí ve věcech výživného

Předmětem řízení ve věcech péče soudu o nezletilé je mimo jiné i výživa nezletilého dítěte. Soudy rozhodují o výživném na nezletilé zpravidla v souvislosti s rozhodováním o úpravě poměrů nezletilého dítěte. Pokud je dítě rozhodnutím soudu svěřeno do výlučné péče jednoho z rodičů, druhý nepečující rodič je povinen platit měsíčně k rukám pečujícího rodiče peněžitou částku ve výši, která odpovídá jeho poměrům a odůvodněným potřebám nezletilého dítěte. Při určování výše výživného má soud zohlednit, že životní úroveň dítěte má být zásadně shodná s životní úrovní rodičů. Toto kritérium dokonce předchází hledisku odůvodněných potřeb dítěte. Pokud rodič, kterému má být v řízení vyměřena výše vyživovací povinnosti, odmítá se soudem v tomto ohledu spolupracovat, a neprokáže v řízení o vyživovací povinnosti rodiče k dítěti nebo o vyživovací povinnosti jiného předka k nezletilému dítěti, které nenabýlo plné svéprávnosti, soudu řádně své příjmy předložením všech listin a dalších podkladů pro zhodnocení majetkových poměrů a neumožní soudu zjistit ani další skutečnosti potřebné pro rozhodnutí zpřístupněním údajů chráněných podle jiného právního předpisu, platí, že průměrný měsíční příjem této osoby činí pětadvacetinásobek částky životního minima jednotlivce.⁹⁶ z této částky následně soud vychází při určování výše výživného.

V případě svěřením dítěte do střídavé péče, kdy je dítě v péči obou rodičů zároveň a s každým z nich tráví rozsudkem určenou dobu v měsíci, oba rodiče mají povinnost platit výživné, nikoli však nezbytně ve stejné výši. Soud neuloží povinnost platit výživné pouze v případě, kdy je nezletilé dítě svěřeno do společné péče obou rodičů.

Protože rozhodnutí ve věcech výživného ukládají povinnost k peněžitému plnění, lze pro účely výkonu rozhodnutí využít nejen možnosti soudního výkonu rozhodnutí, ale i výkonu rozhodnutí prostřednictvím exekutora. Vzhledem k tomu, že výživné má sloužit k zajištění nezbytných potřeb nezletilého dítěte, je výživné vždy přednostní pohledávkou.

Výkon rozhodnutí ve věcech výživného se řídí obecnou právní úpravou výkonu rozhodnutí upravenou v OSŘ a EŘ. EŘ navíc v § 71a umožňuje vydání exekučního příkazu k pozastavení řidičského oprávnění povinného, ale pouze tehdy, jestliže je v exekuci vymáhán

nedoplatek výživného na nezletilé dítě anebo na zletilé dítě do 26 let věku, které se soustavně připravuje studiem na své budoucí povolání.

Přestože ZZŘS neobsahuje ucelenou zvláštní úpravu výkonu rozhodnutí ve věcech výživného, § 511 až 513 se problematice výkonu rozhodnutí ve věcech výživného věnují a její obecnou úpravu doplňují o zvláštní úpravu místní příslušnosti soudu, postavení Úřadu pro mezinárodněprávní ochranu dětí a činnost soudu před nařízením výkonu rozhodnutí.

Ustanovení § 511 ZZŘS upravuje místní příslušnost soudu k nařízení a provedení výkonu rozhodnutí ve věcech výživného. Místně příslušným v této věci je obecný soud nezletilého, tj. okresní soud v jehož obvodu má nezletilý své bydliště, na základě dohody rodičů, rozhodnutí soudu nebo jiné rozhodující skutečnosti.⁹⁷ Místní příslušnost soudu při rozhodování ve věcech výživného je totožná v řízení nalézacím i vykonávacím.

V řízení o výkon rozhodnutí ve věcech výživného je dána možnost přenesení příslušnosti dle § 5 ZZŘS. K přenesení příslušnosti však nemusí dojít, a to i tehdy, jsou-li naplněny zákonné podmínky pro jeho uskutečnění. K tomu se vyjádřil Nejvyšší soud České republiky ve svém rozhodnutí 30 Cdo 1510/2013, ze dne 19.12.2013. Nejvyšší soud zkonstatoval, že: *Pravidlo pro určení místní příslušnosti ve věcech péče o nezletilé tak má zajistit, aby o poměrech dítěte rozhodoval ten soud, který má nejlepší předpoklady pro jejich zjištění, čímž se současně naplňuje i zájem na rychlosti a hospodárnosti řízení. Stejně východisko se pak uplatňuje i pro přenesení příslušnosti. ... Tím se současně realizuje i zájem dítěte, aby jeho poměry byly v řízení ovládaném vyšetřovací zásadou upraveny soudem, u něhož se předpokládá, že tak učiní s plnou znalostí věci, bezprostředně, hospodárně a v rozumné době.*“ Z těchto důvodů, nemusí vždy dojít k přenesení místní příslušnosti soudu, byť jsou splněny zákonné podmínky, neboť přednesení příslušnosti by mohlo způsobit, že o poměrech nezletilého dítěte bude rozhodovat soud, který pro to nemá výše vyjmenované předpoklady. *Přenesení příslušnosti tak bude bránit např. pouhá snaha jednoho z rodičů o legalizaci pobytu dítěte v jiném místě (často značně vzdáleném), než je původní bydliště, vedená snahou o omezení či znemožnění styku dítěte s druhým z rodičů.*⁹⁸

Následující ustanovení § 512 ZZŘS upravuje postavení Úřadu pro mezinárodněprávní ochranu dětí a stanoví, že Úřad může být v řízení o výkon rozhodnutí ukládajícího povinnost k placení výživného zmocněncem účastníka, pouze však za podmínky, že se jedná o věc se vztahem k cizině. Toto ustanovení je ale pouze duplicitní úpravou k § 26 odst. 2 OSŘ, které Úřad zahrnuje mezi právnické osoby, které mohou zastávat funkci zmocněnce účastníka řízení.

O duplicitní úpravu se jedná i v případě § 513 ZZŘS, na jehož základě soud před nařízením výkonu rozhodnutí ve věci výživného pro nezletilé dítě poskytne pomoc účastníku

⁹⁷ § 4 ZZŘS

⁹⁸ Rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky sp. zn. 30 Cdo 1510/2013, ze dne 19.12.2013

při zjišťování bydliště povinného, při čemž soud využívá součinnosti orgánů veřejné moci. Stejnou možnost žádat soud o pomoc při zjišťování bydliště povinného zajišťuje i § 260 odst. 1 OSŘ.

Závěr

V úvodu textu bylo předestřeno, že cílem této práce je popsat a prokázat důležitost zvláštního zřetele na ochranu rodiny, nezletilých dětí a osob ohrožených domácím násilím. Práce pak měla zejména zdůraznit s tím související odlišnosti, charakterizující jednotlivé způsoby výkonu rozhodnutí v těchto věcech, tedy ve věcech rodinněprávních. Zvláštní povaha věcí rodinněprávních je dána specifičností rodinněprávních poměrů a reflektuje skutečnost, že ačkoli se pojetí rodiny průběžně proměňuje, je to zatím nejstabilnější společenský útvar a nejprivátnější prostor jedince, ovlivňující člověka po celý život. S ohledem na to, že funkční rodinné zázemí jedinci nejlépe poskytuje prostor bezpečí, důvěry a vzájemnosti, a dětem zajišťuje vhodné výchovné prostředí, je zapotřebí vhodná právní úprava, která se této oblasti věnuje. Dalšími specifiky, k nimž je třeba přihlídnout nejen při normotvorbě, ale i při interpretaci a aplikaci rodinněprávních norem, jsou velká emotivnost rodinných poměrů a jejich zásadní morální rozměr. Soud rozhodující ve věcech rodinněprávních musí rozhodovat s patřičnou citlivostí k projednávané věci a stejně tak při výkonu rozhodnutí ve věcech rodinněprávních je nutné reflektovat jejich výše zmíněná specifika.

Právní úprava výkonu rozhodnutí ve věcech rodinněprávních je poměrně nová. V roce 2012 byly ve Sbírce zákonů současně vyhlášeny zákony č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech (tzv. zákon o obchodních korporacích), a č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém, čímž byla uskutečněna rekodifikace soukromého práva v právním řádu České republiky. Účinnost těchto právních předpisů byla stanovena na 1. ledna 2014. Právní předpisy soukromého práva hmotného a procesního se navzájem doplňují, a jejich nesoulad je proto nepřipustný. Proto došlo k odpovídajícím změnám i v rámci právní úpravy civilního procesu. Výše zmíněná potřeba poskytnout zvýšenou právní ochranu subjektům, které se nejen v rámci vykonávacího řízení nacházejí v objektivně slabším postavení (ať už z důvodu svého věku a dosažené míře své vyspělosti u nezletilých dětí, či z důvodu trvajících ohrožení své osoby domácím násilím), vedla zákonodárce k přijetí zvláštního procesněprávního zákona o zvláštních řízeních soudních, který nabyl účinnosti taktéž dne 1. ledna 2014. Specifická právní úprava výkonu rozhodnutí ve věcech rodinněprávních je nezbytná z důvodu zvláštní povahy vynucovaných povinností a předmětu výkonu rozhodnutí, kterým není majetek, ale fyzické osoby, především nezletilé děti.

Přestože je výkon rozhodnutí ve věcech rodinněprávních vysoce specifickou problematikou, není úprava výkonu rozhodnutí ve věcech rodinněprávních soustředěna výlučně

do jediného zvláštního zákona (ZZŘS), ale subsidiární normou zůstává OSŘ, který se použije, nestanoví-li ZZŘS jinak.

Úvodní část práce se zabývá zařazením zvláštních řízení soudních, zejména nesporných do kontextu civilního procesu, a problematikou výkonu rozhodnutí. Další jednotlivé části práce jsou věnovány specifickým způsobům výkonu rozhodnutí ve věcech rodinněprávních, konkrétně výkonu rozhodnutí ve věci ochrany proti domácímu násilí a výkonu rozhodnutí ve věcech péče soudu o nezletilé.

Zejména v posledních deseti letech dochází ke zvyšování úrovně poskytované právní ochrany před domácím násilím a také k postupnému rozšiřování okruhu osob, k jejichž ochraně právní úprava slouží, což lze považovat ze velice pozitivní vývoj. V roce 2004 poprvé došlo ke kriminalizaci jednání označeného jako „týrání osoby žijící ve společně obývaném bytě nebo domě nebo osoby blízké“. Významnou změnou v této právní oblasti byl však zákon č. 135/2006 Sb., účinný od 1.1. 2007, kterým se mění některé zákony sloužící k ochraně před domácím násilím, a v jehož důsledku došlo mimo jiné ke změně zákona č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky, a tím k zavedení oprávnění policie rozhodnout o vykázání ze společného obydlí a zákazu vstupu do něj. Institut „policejního vykázání“ je od 1. 1. 2009 doposud upraven v zákoně č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky, konkrétně v §§ 44 až 47.

Soukromoprávní ochranu před domácím násilím poskytuje jednak ZZŘS prostřednictvím ustanovení v § 400 až 414 a § 492 až 496 ZZŘS a jednak § 751 až 753 OZ, které jsou označeny jako zvláštní ustanovení proti domácímu násilí. Na základě těchto ustanovení, může soud na návrh dotčeného manžela rozhodnout, že se po určitou dobu, nejdéle však po dobu 6 měsíců, omezuje nebo vylučuje právo druhého manžela bydlet v domě nebo bytě, kde se nachází rodinná domácnost manželů, za účelem ochrany před domácím násilím, které směřovalo vůči dotčenému manželu nebo i jiné osobě žijící v rodinné domácnosti. Jako pozitivní vnímám skutečnost, že i tato jiná osoba dotčená domácím násilím má oprávnění podat návrh k soudu. Navíc dle § 3021 OZ se ustanovení § 751 až 753 proti domácímu násilí se použijí také v případě společného bydlení jiných osob, než jsou manželé, tedy i v případě domácího násilí mezi registrovanými partnery. Ochrany před domácím násilím se může domáhat i osoba, která není vlastníkem nemovitosti, kde se nachází předmětné společné bydlení. Dále kromě případů, kdy navrhovatelem je třetí osoba, jejíž právo bydlení je odvozené od současného, bývalého manžela nebo registrovaného partnera násilníka, není podmínkou, aby navrhovatel a odpůrce sdíleli rodinnou (dříve společnou) domácnost.

Ochrana proti domácímu násilí na základě ustanovení ZZŘS slouží nejen k ochraně před domácím násilím spočívajícím v nesnesitelnosti společného soužití, ale také k ochraně před tzv. stalkingem. Dostatečná ochrana před tímto nežádoucím obtěžováním a sledováním dlouhou dobu v právním řádu České republiky chyběla, ačkoli se jedná o jev nikoli zcela ojedinělý.

Ku prospěchu navrhovatele, který se domáhá ochrany proti domácímu násilí, je tomuto dána možnost volby mezi využitím zvláštního předběžného opatření dle ZZŘS, které představuje řešení provizorní, a mezi podáním návrhu na vydání meritorního rozhodnutí, v jehož rámci pak může využít institutu „obyčejného“ předběžného opatření podle § 76c OSŘ, které se váže k již zahájenému meritornímu řízení. Zvláštní předběžné opatření tak již není podmíněno nutností zahájit řízení ve věci samé, což umožňuje řešit naléhavou situaci, nastalou v důsledku domácího násilí, rychle a hned.

Této právní úpravě lze naopak vytknout, že se zvláště nevěnuje ochraně dítěte, ohroženého domácím násilím, přestože děti, které pocházejí z domácností, kde k domácímu násilí dochází, jsou častými svědky, nebo dokonce oběťmi domácího násilí. Dítě, pokud se týká budoucích následků jeho přímé či nepřímé viktimizace, je zvláště zranitelným, což může vést k jeho vážné psychické traumatizaci, způsobující mu obtíže během celého dospělého života.

Právní úprava péče soudu o nezletilé a výkonu rozhodnutí ve věcech péče soudu o nezletilé byla, v souvislosti s výše zmíněnou rekodifikací soukromého práva, vyňata z občanského soudního řádu a nyní je soustředěna do zákona o zvláštních řízeních soudních. Tento zákon upravuje ve věcech péče soudu o nezletilé nejen řízení nalézací, ale i řízení vykonávací.

Pokud bych měla zmínit nejdůležitější specifikum těchto řízení, která se týkají nezletilých dětí, zvolila bych zásadu, na jejímž základě soud věc projednává, rozhoduje a výkon tohoto rozhodnutí uskutečňuje v souladu s nejlepším zájmem dítěte. V rámci těchto řízení je také kladen zvýšený důraz na rychlost řízení a individuální přístup k jednotlivým případům, čehož je právě v případech, kdy se jedná o nezletilé děti, žádoucí více než jindy.

Pro účely řešení naléhavé situace na straně nezletilého dítěte zákon o zvláštních řízeních soudních upravuje zvláštní předběžné opatření upravující poměry dítěte. Současná právní úprava tohoto institutu v § 452 a.n. ZZŘS nahradila dřívější, která se nacházela v § 76a OSŘ.

Předběžného opatření je určeno pro případy, kdy je nezbytné bezodkladně upravit poměry nezletilého dítěte, protože dítěti není zajištěna řádná péče o jeho základní životní potřeby, zdraví a vývoj, je ohrožené na životě nebo je vážně ohrožen či narušen jiný jeho zájem, K tomu dochází zaprvé proto, že osoba, která má povinnost o dítě pečovat není známa nebo je nepřítomná, nebo zadruhé proto, že péči o dítě řádně nevykonává či zanedbává

S předběžnou úpravou poměrů nezletilého dítěte počítá i hmotněprávní ustanovení § 924 OZ odst. 1, upravující tzv. zvláštní preventivní opatření při výchově dítěte, které opravňuje soud v případě, že jsou splněny zákonné předpoklady, upravit předběžně poměry dítěte na nezbytně nutnou dobu.

Zrušením ustanovení § 76a a .§ 76 odst. 1 písm. b) OSŘ, které nahradily §§ 452 a násl. ZZŘS, došlo ke zpřísnění podmínek pro předání dítě do péče jen jednoho rodiče předběžným opatřením, k čemuž může dojít pouze za splnění podmínek v § 924 OZ. To by mělo vést k zamezení porušování práva dítěte na péči rodiče, z jehož péče by bylo odejmuto a ve větší míře reflektovat výše zmíněný nejlepší zájem dítěte jehož součástí je i právo dítěte na (oba) rodiče.

Výkon rozhodnutí ve věcech péče soudu o nezletilé musí stejně jako nalézací řízení probíhat v souladu s nejlepším zájmem dítěte. Na nezletilé děti působí negativně zejména vleklé konflikty rodičů (či jiných osob, které o děti pečují), často velmi vyhrcované. Tomu se soud snaží předejít tím, že vede účastníky ke smírnému řešení věci a pokud je to možné, schválí jejich dohodu o péči o dítě. Dále má soud možnost účastníky upozornit na možnost využití služeb mediátora, anebo jim první setkání s mediátorem přímo nařídít. Velmi důležitá je také spolupráce soudu s OSPOD a jeho pracovníky.

K výkonu rozhodnutí soud přistoupí až tehdy, dojde-li k porušení soudem schválené dohody účastníků, nebo rozhodnutí soudu a použití mírnějších prostředků zůstalo bez účinku. Nejprve soud použije nejmírnějších prostředků jako je výzva ke splnění povinnosti. Pokud tyto prostředky nejsou dostatečné, soud má k dispozici tzv. další opatření dle § 503 ZZŘS, které uplatní se zohledněním možných negativních důsledků na nezletilé dítě. Pokud ani tato opatření nepostačují, soud přistoupí k samotnému výkonu rozhodnutí ukládáním pokut nebo odnětím dítěte. Ukládání pokut může mít motivační vliv na povinného, ovšem jeho efektivita je omezená a nezaručuje, že rozhodnutí bude fakticky naplněno. Na druhou stranu se s institutem ukládání pokut pojí ustanovení § 507 ZZŘS, které je velmi praktické a v souladu se zájmy dítěte. Zakládá totiž možnost, aby zákonný zástupce nebo opatrovník čerpal peněžní prostředky z vymožených pokut k náhradě vynaložených a prokázaných nákladů nezletilého dítěte. K odnětí dítěte by mělo být přistoupeno pouze v krajním případě, pokud žádné jiné řešení nepostačuje k vynucení splnění vykonávaného rozhodnutí a zároveň žádným jiným způsobem nelze naplnit nejlepší zájem dítěte. Odnětí dítěte má, ze všech výše zmíněných prostředků sloužících k výkonu rozhodnutí ve věcech péče o dítě, nejzávažnější dopad přímo na nezletilé dítě. Z tohoto důvodu je v souvislosti s ním nutná spolupráce soudu s odborníky a sociálními pracovníky.

Rozhodnutí ve věcech rodinněprávních a jejich výkon jsou specifickou oblastí civilního procesu, která se od ostatních odlišuje zejména důrazem na ochranu rodiny, nezletilých dětí a osob ohrožených domácím násilím a s tím spojenými právními instituty a procesními postupy. Jak vyplývá ze závěrečného shrnutí i z textu celé práce, problematika výkonu rozhodnutí ve věcech rodinněprávních je velmi obsáhlá a poměrně komplikovaná. Její právní úprava je obsažena ve vícero právních předpisech, což do jisté míry snižuje její přehlednost. Možné řešení představují další novelizace, které by právní úpravu více sjednotily a zpřehlednily. Jak jsem již zmiňovala, pojetí rodiny prochází neustálým vývojem, a proto lze očekávat, že i v oblasti rodinného práva hmotného a procesního bude v budoucnu docházet k patřičným proměnám.

Seznam použité literatury a pramenů

Odborná literatura

ČÍRTKOVÁ, L. Forenzní psychologie. 3. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013, ISBN 978-80-7380-461-9

DOLEŽELOVÁ, M. a kol. Zákon o mediaci. 1.vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2013. ISBN 978-80-7400-458-2.

DRÁPAL, L. a kol. Občanský soudní řád I, II. 1.vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2009. ISBN 978-80-7400-107-9.

[HRUŠÁKOVÁ](#), [KRÁLÍČKOVÁ](#), [WESTPHALOVÁ](#) a kol. Rodinné právo, 2. vydání. C.H.Beck, 2017, ISBN 978-80-7400-644-9

HRUŠÁKOVÁ, M. a kol. Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). 1. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2014. ISBN 978-80-7400-503-9.

KOVÁŘOVÁ, D. Vyživovací povinnost po rekodifikaci. 1. vydání. Praha: Leges, 2014, ISBN 978-80-7502-023-9

LAVICKÝ, P. a kol. Zákon o zvláštních řízeních soudních. Zákon o veřejných rejstřících, řízení nesporné – praktický komentář. Praha: Wolters Kluwer, 2015. ISBN 978-80-7478-869-7.

MACKOVÁ, A., MUZIKÁŘ, L. a kol. Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář s důvodovou zprávou a judikaturou. 1.vydání. Praha: Leges, 2016. ISBN 978-80-7502-122-9

MALÝ K. a kol. Dějiny českého a československého práva do roku 1945. 4. přepracované vydání. Praha: Leges, 2010. ISBN 978-80-87212-39-4.

NOVOTNÁ, V. ed. Sborník vybraných přednášek z IX. konference Společnosti sociálních pracovníků: násilí v rodině a jeho důsledky. Vyd. 1. Praha: JAN, 1999. 95 s. ISBN 80-85529-56-4.

NOVOTNÝ, P., [SYRŮČKOVÁ, I. a](#) kol. Nový občanský zákoník. Rodinné právo. 1. vydání. Praha: [Grada](#). 2014, ISBN 978-80-247-5167-2

[PETROV](#), [VÝTISK](#), [BERAN](#) a kol. Občanský zákoník. Komentář. , C.H.Beck, 2017, ISBN 978-80-7400-653-1

[S. RADVANOVÁ](#) a kol. Rodina a dítě v novém občanském zákoníku, 1. vydání, C.H.Beck, 2015, ISBN 978-80-7400-578-7

SVOBODA, K. a kol. Občanský soudní řád. 1. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2013. ISBN 978-80-7400-506-0.

SVOBODA, K. Přehled judikatury ve věcech předběžných opatření. Praha: Wolters Kluwer. 2013, ISBN 978-80-7478-414-9

SVOBODA, K. Nesporná řízení I. 1. vydání. Praha: [C.H.BECK](#). 2015, ISBN 978-80-7400-563-3

SVOBODA, K. Nesporná řízení II. 1. vydání. Praha: [C.H.BECK](#). 2016, ISBN 978-80-7400-606-7

SVOBODA, K. Nesporná řízení III. 1.vydání. Praha: [C.H.BECK](#). 2017, ISBN 978-80-7400-672-2

SVOBODA, K. a kol. Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015. ISBN 978-80-7400-297-7.

ŠÍNOVÁ, R. a kol. Aktuální problémy rodinněprávní regulace: rodičovství, výchova a výživa nezletilého. 1. vydání. Praha: Leges, 2013. ISBN 978-80-87576-74-8.

ŠÍNOVÁ, R. a kol. Řízení ve věcech rodinných v České republice, Slovenské republice a Německu a jejich aktuální problémy. 1. vyd. Praha: Leges, 2010. ISBN 978-80-87212-50-9.

WINTEROVÁ, A., MACKOVÁ, A. a kol. Civilní právo procesní. První část - Řízení nalézací. Vysokoškolská učebnice. 8. nezměněné vydání. Praha: Leges, 2015.

WINTEROVÁ, A., MACKOVÁ, A. a kol. Civilní právo procesní. Druhá část - Řízení vykonávací, řízení insolvenční. Vysokoškolská učebnice. 1. vydání. Praha: Leges, 2015.

WINTEROVÁ, A. Civilní právo procesní: vysokoškolská učebnice. 5. aktualiz. vyd. Praha: Linde, 2005. Vysokoškolské právnické učebnice. ISBN 978-80-7201-726-3.

WINTEROVÁ, A. a MACKOVÁ A. Civilní právo procesní: vysokoškolská učebnice. Část první, řízení nalézací: soudy, notářství, advokacie, exekutorské úřady, sporné řízení soudní, nesporná zvláštní řízení, rozhodčí řízení, mediace. 7. aktualiz. a dopl. vyd. Praha: Linde Praha, 2014. ISBN 978-80-7201-940-3

WIPLINGEROVÁ, M. a kol. Zvláštní soudní řízení. 1. Vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2014. ISBN 978-80-7478-683-9.

WOLFOVÁ, J., ŠTIKA, M. Soudní exekuce: Právní monografie. 1.vydání. Praha :Wolters Kluwer, 2016. ISBN 978-80-7552-428-7

ZUKLÍKOVÁ, M., DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J. a kol.: Občanské právo hmotné Svazek 2 Díl druhý: Rodinné právo. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016. ISBN 978-80-7478-937-3

Odborné články z internetu

ACORUS, z. ú. Domácí násilí. Dostupné online: <http://www.acorus.cz/cz/domaci-nasili/info-o-domacim-nasili.html>

BŘÍZA, P., GANTNER, F. První setkání se zapsaným mediátorem z pohledu praxe. Dostupné online: <http://www.bulletin-advokacie.cz/prvni-setkani-se-zapsanym-mediatorem-z-pohledu-praxe?browser=mobi>

CENTRÁLA BÍLÉHO KRUHU BEZPEČÍ. Aktuální informace v oblasti domácího násilí k 1.1.2009. Dostupné online: <https://www.bkb.cz/pomoc-obetem/domaci-nasili/aktualni-informace-v-oblasti-domaciho-nasili-k-1-1-2009/>

EXPERTNÍ SKUPINA ALIANCE PROTI DOMÁCÍMU NÁSILÍ. Domácí násilí-Základní informace. Dostupné online: <http://www.domacinasili.cz/domaci-nasili/>

HODINA, A., RUSÝ P. Nová úprava předběžného opatření ve věcech péče o dítě a její aplikace v soudní praxi. Dostupné online: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/procesni-pravo/nova-uprava-predbezneho-opatreni-ve-vecech-pece-o-dite-a-jeji-aplikace-v-soudni-praxi>

HRONOVÁ, M., SIRIUS. **Násilí v partnerském vztahu** Dostupné online: [cs/hledam-pomoc/rodina-v-problemove-situaci/problemy-v-partnerskem-vztahu/nasili-v-partnerskem-vztahu.shtml](https://cs.hledam-pomoc/rodina-v-problemove-situaci/problemy-v-partnerskem-vztahu/nasili-v-partnerskem-vztahu.shtml).

CHALUPSKÁ, L. K současné úpravě předběžných opatření proti domácímu násilí - I. část. Dostupné online: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/procesni-pravo/k-soucasne-uprave-predbeznych-opatreni-proti-domacimu-nasili-i-cast>

CHALUPSKÁ, L. K současné úpravě předběžných opatření proti domácímu násilí - II. část. Dostupné online: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/procesni-pravo/k-soucasne-uprave-predbeznych-opatreni-proti-domacimu-nasili-ii-cast>

KOSEK, M., SIRIUS. **Typy a příčiny krizí u dětí a mládeže**. Dostupné z: [/cs/hledam-pomoc/rodina-v-problemove-situaci/krize-u-deti-a-mladeze-a-moznosti-krizove-intervence/typy-a-priciny-krizi-u-deti-a-mladeze.shtml](https://cs.hledam-pomoc/rodina-v-problemove-situaci/krize-u-deti-a-mladeze-a-moznosti-krizove-intervence/typy-a-priciny-krizi-u-deti-a-mladeze.shtml).

KOSEK, M., SIRIUS. **Odborná krizová intervence**. Dostupné z: [/cs/hledam-pomoc/rodina-v-problemove-situaci/krize-u-deti-a-mladeze-a-moznosti-krizove-intervence/odborna-krizova-intervence.shtml](https://cs.hledam-pomoc/rodina-v-problemove-situaci/krize-u-deti-a-mladeze-a-moznosti-krizove-intervence/odborna-krizova-intervence.shtml).

KOSEK, M., SIRIUS. **Možnosti krizové intervence**. Dostupné z: [/cs/hledam-pomoc/rodina-v-problemove-situaci/krize-u-deti-a-mladeze-a-moznosti-krizove-intervence/moznosti-krizove-intervence.shtml](https://cs.hledam-pomoc/rodina-v-problemove-situaci/krize-u-deti-a-mladeze-a-moznosti-krizove-intervence/moznosti-krizove-intervence.shtml).

KOSEK, M., SIRIUS. **Krizově intervenční rozhovor a typové věty**. Dostupné z: [/cs/hledam-pomoc/rodina-v-problemove-situaci/krize-u-deti-a-mladeze-a-moznosti-krizove-intervence/krizove-intervencni-rozhovor-a-tyповe-vety.shtml](https://cs.hledam-pomoc/rodina-v-problemove-situaci/krize-u-deti-a-mladeze-a-moznosti-krizove-intervence/krizove-intervencni-rozhovor-a-tyповe-vety.shtml).

KOSEK, M., SIRIUS. **Co je krize? Krize obecně a očima odborníků** Dostupné z: [/cs/hledam-pomoc/rodina-v-problemove-situaci/krize-u-deti-a-mladeze-a-moznosti-krizove-intervence/co-je-krize-krize-obecne-a-ocima-odborniku.shtml](https://cs/hledam-pomoc/rodina-v-problemove-situaci/krize-u-deti-a-mladeze-a-moznosti-krizove-intervence/co-je-krize-krize-obecne-a-ocima-odborniku.shtml).

MAYEROVÁ, V. Exekuční vymáhání dlužného výživného – teoreticky již i s úrokem z prodlení. Dostupné online: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/procesni-pravo/exekucni-vymahani-dluzneho-vyzivneho-teoreticky-jiz-i-s-urokem-z-prodleni>

NEVRKLA, L. Výkon rozhodnutí o péči o nezletilé děti ukládáním pokut. Dostupné online: <https://www.epravo.cz/top/clanky/vykon-rozhodnuti-o-peci-o-nezletile-deti-ukladanim-pokut-101334.html>

RATHOUSKÝ, O., PIAČKOVÁ, M. Předběžná opatření v judikatuře Ústavního soudu aneb postrádá návrh na nařízení předběžného opatření při respektování práva na spravedlivý proces smysl? Dostupné online: <https://www.epravo.cz/top/clanky/predbezna-opatreni-v-judikature-ustavniho-soudu-aneb-postrada-navrh-na-narizeni-predbezneho-opatreni-pri-respektovani-prava-na-spravedlivy-proces-smysl-105227.html>

REDAKCE PROFIPRÁVO.CZ. Předběžná opatření. Dostupné online: http://profipravo.cz/index.php?page=list&id_category=118&csum=de2f9807

REDAKCE EPRAVO.CZ. Exekuce o výchově nezletilých dětí a styku s nimi. Dostupné online: <https://www.epravo.cz/top/clanky/exekuce-o-vychove-nezletilych-deti-a-styku-s-nimi-4910.html>

REDAKCE EPRAVO.CZ. Právní moc a vykonatelnost. Dostupné online: <https://www.epravo.cz/top/prakticke-rady/otazky-a-odpovedi/pravni-moc-a-vykonatelnost-5945.html>

SVOBODA, K. Nový režim předběžného opatření, upravujícího poměry dítěte. Dostupné online: <http://www.bulletin-advokacie.cz/novy-rezim-predbezneho-opatreni-upravujiciho-pomery-ditete>

TOMEŠOVÁ, J. Výkon rozhodnutí soudu o úpravě styku s nezletilými dětmi. Dostupné online: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/obcanske-pravo/vykon-rozhodnuti-soudu-o-uprave-styku-s-nezletilymi-detmi>

VANÍČKOVÁ, H., SIRIUS. **Týrání fyzické a psychické** Dostupné z: [/cs/hledam-pomoc/rodina-v-problemove-situaci/rizikove-chovani-dospelenho-k-diteti/tyrani-fyzicke-a-psychicke.shtml](https://cs/hledam-pomoc/rodina-v-problemove-situaci/rizikove-chovani-dospelenho-k-diteti/tyrani-fyzicke-a-psychicke.shtml).

Judikatura

Nález Ústavního soudu ČR ze dne 10.11.1999, sp. zn. II. ÚS 221/98

Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 20.8.2004, sp. zn. III. ÚS 459/03.

Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 15.9.2004, sp. zn. I. ÚS 350/2004.

Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 20.12.2005, sp. zn. I. ÚS 593/04.

Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 15.1.2009, sp. zn. IV. ÚS 1554/08.

Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 20.7.2010, sp. zn. IV. ÚS 2244/09 – 5.

Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 6. 9. 2011, sp. zn. II. ÚS 2546/10 – 2.

Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 26.5.2014, sp. zn. I. ÚS 2482/13.

Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 19.4.2016, sp. zn. II. ÚS 3489/15.

Usnesení Ústavního soudu České republiky ze dne 2.8.1994, sp. zn. III. ÚS 84/94.

Usnesení Ústavního soudu České republiky ze dne 17.10.1995, sp. zn. III. ÚS 166/95.

Usnesení Ústavního soudu ČR ze 14. 2. 2008, sp. Zn. II. ÚS 2419/2007

Usnesení Ústavního soudu České republiky ze dne 5.1.2012, sp. zn. II. ÚS 3765/11.

Usnesení Ústavního soudu České republiky ze dne 10.7.2014, sp. zn. I. ÚS 2963/13.

Rozsudek Nejvyššího správního soudu České republiky ze dne 31.3.2009, č. j. 5 As 84/2008-81.

Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 27.11.2003, sp. zn. 20 Cdo 2103/2002.

Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 13.7.2005, sp. zn. 20 Cdo 746/2005.

Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 22.8.2006, sp. zn. 11 Tdo 1582/2005.

Usnesení Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 20 Cdo 1693/2005, ze dne 24. listopadu 2005

Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 24.10.2007, sp. zn. 20 Cdo 3203/2006.

Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 14.4.2011, sp. zn. 20 Cdo 1960/2009.

Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 17.1.2013, sp. zn. 4 Tdo 1448/2012.

Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 6.5.2013, sp. zn. 11 Tdo 353/2013.

Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 19.12.2013, sp. zn. 30 Cdo 1510/2013

Usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 10.10.1997, sp. zn. 6 Co 2499/97.

Usnesení Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 7.8.2012, sp. zn. 19 Co 372/2012.

Usnesení Krajského soudu v Praze ze dne 15.10.2015, č. j. 28 Co 339/2015-495.

Usnesení Krajského soudu v Plzni ze dne 14.12.2015, sp. zn. 13 Co 377/2015.

Další zdroje

Důvodová zpráva k zákonu č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních. Dostupné online: https://www.kr-ustecky.cz/assets/File.ashx?id_org=450018&id_dokumenty=1678741

Vyhláška č. 37/1992 Sb., Vyhláška ministerstva spravedlnosti České republiky o jednacím řádu pro okresní a krajské soudy

Důvodová zpráva k zákonu č. 135/2006 Sb., kterým se mění některé zákony v oblasti ochrany před domácím násilím. Dostupné online: <https://www.beckonline.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=oz5f6mrqga3f6mjtgvpi6q>

Důvodová zpráva k zákonu č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky. Dostupné online: https://www.google.cz/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=4&ved=0ahUKEwj6xOyi4dvbAhUJEVAKHdtDAGAQFgg5MAM&url=https%3A%2F%2Fzakonyprolidi.cz%2Fmedia2%2Ffile%2F1705%2FFile6652.pdf%3Fattachment-filename%3D5824210-2016-06-17-duvodova-zprava-6032361.pdf&usg=AOvVaw2wumFZ17vXDVIISLO0U0X_.

Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. Dostupné online: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>

Důvodová zpráva k zákonu č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád Dostupné online: https://www.google.cz/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&cad=rja&uact=8&ved=0ahUKEwj08-T24dvbAhWJfFAKHVibDV0QFggoMAA&url=https%3A%2F%2Fwww.kr-ustecky.cz%2Fassets%2FFile.ashx%3Fid_org%3D450018%26id_dokumenty%3D1678742&usg=AOvVaw1lJFWWjGqkCzMDhvxIE19N

Důvodová zpráva k zákonu č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád) a o změně dalších zákonů. Dostupné online: <http://www.senat.cz/xqw/webdav/psssenat/original/73321/61573>

Instrukce Ministerstva spravedlnosti č. 1/2002, Vnitřní a kancelářský řád pro soudy

Sdělení č. 11 Ministerstva spravedlnosti ze dne 25. srpna 2008, č. j. 258/2007-LO-SP/96, kterým se stanoví seznam vhodných prostředí pro umístění nezletilých dětí, které se ocitly bez jakékoliv péče nebo je-li jejich život nebo příznivý vývoj vážně ohrožen nebo narušen v řízení podle § 76a odst. 1 zákona č. 295/2008 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb.,

občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů.

Národní akční plán k transformaci a sjednocení systému péče o ohrožené děti na období 2009 až 2011, dostupné na <https://www.mpsv.cz/files/clanky/7440/NAP.pdf> (ke dni 23.4. 2018)

Závazný pokyn policejního prezidenta č. 166/2009, o provádění vykazání. Dostupné online: https://www.google.cz/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&cad=rja&uact=8&ved=0ahUKEwiqrftBtc_UAhWGJFAKHZHDXIQFggmMAA&url=http%3A%2F%2Fwww.police.cz%2Fsoubor%2Fzppp-ovykazani-166-2009-rtf.aspx&usg=AFQjCNGSEasb99wawcIOCs7DvU5IzaPg&sig2=Ix6.

Národní strategie ochrany práv dětí a Akční plán k naplnění Národní strategie. Dostupné online: https://www.mpsv.cz/files/clanky/14311/APN_NSOPD_2012-2015.pdf

Právní předpisy

Usnesení č. 2/1993 Sb., usnesení předsednictva České národní rady o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součástí ústavního pořádku České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů.

Sdělení č. 104/1991 Sb., sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí o sjednání Úmluvy o právech dítěte.

Sdělení č. 209/1992 Sb., sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí o sjednání Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a Protokolu na tuto Úmluvu navazujících.

Úmluva o styku s dětmi, 91/2005 Sb.m.s.

Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 304/2013 Sb., o veřejných rejstřících právnických a fyzických osob

Zákon č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 85/1996 Sb., o advokacii, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 358/1992 Sb., notářský řád, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 120/2001 Sb., exekuční řád, ve znění pozdějších předpisů (část I., hlava 2.)

Zákon č. 283/1993 Sb., o státním zastupitelství, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 150/2002 Sb., soudní řád správní, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 202/2012 Sb., o mediaci

Zákon č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 273/2008 Sb., o policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 286/2009 Sb., kterým se mění zákon č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád) a o změně dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 119/2001 Sb., kterým se stanoví pravidla pro případy souběžně probíhajících výkonů rozhodnutí, zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 265/1992 Sb., o zápisech vlastnických a jiných věcných práv k nemovitostem, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 7/2002 Sb., o řízení ve věcech soudců a státních zástupců, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 283/1993 Sb., o státním zastupitelství, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 139/2015 Sb., kterým se mění zákon č. [99/1963 Sb.](#), občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. [120/2001 Sb.](#), o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád) a o změně dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. [256/2013 Sb.](#), o katastru nemovitostí (katastrální zákon)

Výkon rozhodnutí ve věcech rodinněprávních

ABSTRAKT

Problematika výkonu rozhodnutí ve věcech rodinněprávních má specifickou povahu a od výkonu ostatních občanskoprávních rozhodnutí se liší zvláštní právní úpravou (obsaženou v zákoně č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních), a povahou předmětu výkonu rozhodnutí, kterými jsou osoby, zejména pak nezletilé děti, a nikoli peněžitá či nepeněžitá plnění jako v ostatních případech výkonu rozhodnutí.

V souvislosti s rekodifikací soukromého práva hmotného byl přijat nový zákon, č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, který obsahuje zvláštní právní úpravu výkonu rozhodnutí ve věcech ochrany proti domácího násilí a ve věcech péče soudu o nezletilé. Zároveň došlo k novelizaci zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, který je vůči zákonu o zvláštních řízeních soudních subsidiární.

Tato práce se věnuje zvláštním postupům při výkonu rozhodnutí ve věcech rodinněprávních, jejichž úpravu nalezneme v části druhé hlavě páté zákona o zvláštních řízeních soudních.

V první kapitole se práce věnuje problematice civilního řízení, dále řízení vykonávacímu a výkonu rozhodnutí, s důrazem na jeho vývoj, principy, funkce a právní úpravu. Druhá kapitola je zaměřena na výkon rozhodnutí ve věcech rodinněprávních a na jeho specifika. Třetí kapitola je věnována tématu domácího násilí, institutu vykazání, předběžnému opatření ve věci ochrany proti domácímu násilí a jeho výkonu. Čtvrtá kapitola se zaměřuje na výkon rozhodnutí ve věcech péče soudu o nezletilé, včetně zvláštního předběžného opatření a výkonu rozhodnutí ve věcech výživného.

Cílem práce je popsat a prokázat důležitost zvláštního zřetele na ochranu rodiny, nezletilých dětí a osob ohrožených domácím násilím, zejména prostřednictvím soukromoprávní úpravy, a dále upozornit na specifika jednotlivých způsobů výkonu rozhodnutí ve věcech rodinněprávních.

Enforcement of judgments in family cases

ABSTRACT

The issue of the enforcement of judgments in family cases is of a specific nature and differs from the enforcement of other civil law decisions by the specific legal regulation and the nature of the subject matter of the enforcement of decisions, where the subject matter are persons, especially minors, and not the pecuniary and non-pecuniary performance as in other cases of enforcement.

In connection with the recodification of private substantive law, a new Act No. 292/2013 Coll., on Special court proceedings, which contains special legal regulations on the enforcement of judgments in matters of protection against domestic violence and in matters of custody of minors, was adopted. At the same time, Act No. 99/1963 Coll., The Code of Civil Procedure, was novelized and remained a subsidiary act.

This thesis deals with special procedures for the enforcement of judgements in family cases, which we find in the second part of the fifth section of the Special court proceedings Act.

In the first chapter, the thesis deals with the issue of civil proceedings, the enforcement proceedings and execution of decisions, with emphasis on its development, principles, functions and legal regulations. The second chapter focuses on the enforcement of judgements in family cases and on their specifics. The third chapter is devoted to the topic of domestic violence and to the Police Eviction Instrument and the Special Preliminary ruling on the Protection against Domestic Violence. The fourth chapter focuses on the enforcement of judgments on custody of minors, on the Special Preliminary ruling on the Child Custody. and enforcement of maintenance decisions.

The aim of the thesis is to describe and demonstrate the importance of special attention to the protection of the family, minors and persons threatened by domestic violence, especially through private law, and to draw attention to the specificities of enforcing the decisions in family law cases.

KLÍČOVÁ SLOVA

Rodinné právo, Nezletilé dítě, Výkon rozhodnutí ve věcech rodinněprávních, Zvláštní řízení soudní, Domácí násilí, Péče o nezletilé děti, Předběžné opatření, Výživné

KEYWORDS

Family law, Minor, Enforcement of judgments in family cases, Special court proceedings, Domestic Violence, Custody of a child, Preliminary ruling, Maintenance